

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 48

ERMENİ KOMİTELERİ
(1891-1895)

ANKARA-2001

Proje Yöneticisi

Yusuf SARINAY

Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Necati AKTAŞ   Necati GÜLTEPE

Devlet Arşivleri   Devlet Arşivleri
Genel Müdür Yardımcısı Genel Müdür Yardımcısı

Mustafa KAPLAN

Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Yayına Hazırlayanlar

Necati AKTAŞ

Uğurhan DEMİRBAŞ

Ali Osman ÇINAR

Mücahit DEMİREL

Seher DİLBER

Recep KARACAKAYA

Nuran KOLTUK

Ümmihani ÜNEMLİOĞLU

ERMENİ KOMİTELERİ

(1891-1895)

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin son elli yılına damgasını vuran en önemli sorunlardan biri olan Ermeni meselesi, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere ile Rusya arasındaki rekabetin yarattığı bir emperyalizm sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Ermeniler bundan sonra Osmanlı Devleti'nin bütün Hıristiyan unsurları gibi bağımsız bir devlet kurma çabasına girmişlerdir.

Osmanlı Devleti, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında yenilgiye uğradıktan sonra, 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesiyle ve daha sonra onun yerini alan Berlin Antlaşması'nın 61. maddesiyle Ermenilerle ilgili ıslahat yapmayı kabul etmişti. Böylece Ermeni sorunu uluslararası antlaşmalara girmek suretiyle Osmanlı Devleti'nin kendi egemenlik hakları çerçevesinde çözebileceği bir iç sorun olmaktan çıkmış, Rusya ve İngiltere'nin müdahale aracı olarak kullanacakları bir emperyalizm sorunu haline dönüşmüştür.

Aslında asırlardır Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında yaşayan Ermeniler imparatorluğun her tarafına dağılmışlar, korkusuzca, asayiş içinde, mâl, cân, ırz ve nâmusları emniyet altında, mezheb açısından da tamamen serbest, huzûrlu ve mesut, ekonomik açıdan ise Müslüman tebeadan daha rahat içinde yaşamışlardır. Ticaret ve sanatla uğraşmışlar, sarraflık ve kuyumculuk yapmışlar, öteden beri Osmanlı Devleti'nce özel hizmetlerde ve emniyet gerektirecek işlerde kullanılmışlardır. Devletin Darbhane ve Baruthane gibi önemli müesseselerinin başına geçmişler ve “millet-i sâdika” olarak adlandırılmışlardır. Osmanlı Devleti Hıristiyan tebeasına karşı eşit muamele etmiş, bunlardan birini diğerine tercih etmemiş ve birbirlerinin işlerine karıştırmamıştır.

Ermeni sorunu Ermenilerin kendi içinden ve ihtiyaçlarından değil, büyük devletlerin bölge üzerindeki çıkar hesaplarından kaynaklanmıştır.

Büyük devletlerin kendi hesaplarını gizlemek için sorunu bir insanlık ve Hıristiyanlık sorunuymuş gibi göstermeleri Ermeni kilisesini de etkilemiştir. Başta Ermeni Patrikhanesi olmak üzere nüfus ve toprak şartlarına bakmaksızın bağımsızlık ve muhtariyet hayali peşinde koşan Ermeniler kendileri üzerinde oynanan oyunları görememişler ve hala daha görememektedirler.

**

Ermeniler, 1880'li yılların sonlarına doğru teşkilatlanmalarını tamamlamışlar, komiteler kurmuşlar, Anadolu'da isyanlar çıkararak Avrupa'nın dikkatini çekmek istemişler ve olası bir Avrupa müdahalesi ile Bulgaristan gibi özerk bir yönetime kavuşmanın hayallerini kurmuşlardır.

1881 yılında Erzurum'da "Anavatan Müdafileri" cemiyeti, 1882'de Van'da Ermenileri, haklarına sahip kılmak, gereken yerlerde isyanlar çıkartmak ve gençleri silahlandırmak amacıyla "Kara Haç" cemiyeti kurulmuştur.

Hınçak Komitesi, 1887 yılında İsviçre'de Armenia gazetesi yazarlarından Avedis Nazarbekyan ve eşiyle birlikte Kafkasyalı bir grup öğrenci tarafından kurulmuştur. İdarecileriyle üyelerinin büyük bir kısmını Rusyalı Ermeniler teşkil etmiştir.

Krisdapor Mikaelyan ve arkadaşları, Kafkasya'da 1890'da Ermeni İhtilal Cemiyetleri Birliği'ni (Taşnaksutyun Komitesi) meydana getirmişlerdir.

Hınçak Komitesinin programı doğrultusunda ihtilal ateşini yakan komiteciler, 1896 yılı sonlarına kadar aralıklarla özellikle Doğu Anadolu'yu kasıp kavuracak olaylar zincirinin ilk halkasını başlatmışlardır.

İlk kayda değer olay, Ermenileri isyana teşvik amacıyla Muş bölgesine gelen Bogos Natyan adlı rahibin aşiret reisi Musa Bey

tarafından yakalanıp adalete teslim edilmesiyle başlamıştır. Ermeniler bu olay üzerine Musa Bey'in bir Ermeni kızını kaçırdığını, tecavüz ettiğini, müslüman olarak kardeşiyle evlenmesini istediğini, dinini değiştirmek istemeyen kızı döverek bir gözünü sakatladığını öne sürmüşler; Patrikhane, bu konuyu Ermenilere zulüm ve eziyet ediliyor diye padişaha şikayet etmiş, padişah da Musa Bey'in İstanbul'a getirtilerek yargılanmasına karar vermiştir. İkinci büyük olay ise Erzurum'da meydana gelmiştir. Şehirde bulunan Ermeni kilisesi ve okulunda silah aranmasını bahane eden Ermeniler, Haziran 1890'da ayaklanmışlar ve asker üzerine ateş açmışlardır. Meydana gelen olaylar önceden planlanmıştır.

Hınçak Partisi'nin İstanbul'da organize ettiği ilk gösteri Kumkapı olayıdır. Ermeni Patriğinin Kumkapı'da, halka hitap ettiği bir sırada komiteci Ermeniler halkı gösteriye zorlamışlar, Yıldız Sarayı'na doğru yürüyüşe geçen Ermeniler yolları kesen polislerin üzerine ateş açmışlar, çatışma çıkmış, ölen ve yaralananlar olmuştur. Ermeniler, İstanbul'da dahi olay çıkartabileceklerini anlamışlar, ayrıca Kumkapı olayıyla Avrupa'nın dikkatini çekmişlerdir.

1893 yılında Kayseri, Develi, Yozgat, Çorum, Merzifon, Tenos Aziziye, Tokat, Gemerek ve diğer bazı bölgelerde oturan Ermeniler silahlı isyana kalkmışlar ve nihayet Merzifon'da bir Ermeni isyanı çıkmıştır. İsyandan sonra yakalanan komiteciler Ankara İstinaf Mahkemesi'nde yargılanmışlar, 17 kişi idama, 16 kişi çeşitli cezalara çarptırılmış ve 14 kişi de beraat etmiştir.

Hınçaklar, daha önce planlayarak uygulamaya koydukları Kumkapı, Merzifon, Yozgat ve Tokat olaylarından bekledikleri neticeyi alamayınca, hükümetin etkisinden uzak, serbestçe hareket edebilecekleri bir yerde yeni bir denemeye girişmişler, Hamparsum Boyacıyan adlı komiteci Muş'un güneyinde bulunan Anduk dağı civarındaki Talori köyüne gelmiş ve orayı merkez kabul ederek diğer köyleri de isyan ve ihtilale teşvik etmiştir. Şinik , Simal, Geliguzan, Hitenk, Akçeser gibi köyler isyana katılmıştır.

IV. Ordu Komutanı Zeki Paşa'nın komutasında nizamî ordudan üç tabur Talori'ye gitmiş ve isyanı bastırmıştır. Hamparsum ele geçirilmiş, Zeki Paşa tarafından gerekli önlemler alınmış, teslim olanlar köylerine gönderilmiş, bir kaç gün içinde huzur ve güven sağlanmıştır.

Aslında sırf yabancı müdahalesini sağlamak amacıyla yapılmış olan bu isyan hareketi, Ermeni komiteleri ve patrikhanesi vasıtasıyla her tarafa heyecanlı bir şekilde duyurulmuş, bu olay dolayısıyla Avrupa'da Türkler aleyhine büyük bir propaganda kampanyası başlamış, çatışmalarda ölen Ermenilerin sayısı son derece mübalağalı rakamlarla duyurulmuş, Avrupa'nın çeşitli başkentlerinde Ermeniler lehine mitingler düzenlenmiş, parlamentolarda açıklamalar yapılmıştır.

Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin dışta itibarını sarsmak için, kendilerine karşı yapılan her türlü hareketi yabancı basın vasıtasıyla Ermeni davasına yardımcı olacak şekilde dünya kamuoyuna aksettirmeye çalışmışlar, bu yolla kendi lehlerine bir müdahale sağlayabileceklerini düşünmüşlerdir.

Bu sırada oldukça zor durumda kalan ve Avrupa baskısını üzerinde hisseden Osmanlı Devleti ise yalnız bazı gazeteler vasıtasıyla durumu tekzib etmekten ve Avrupa devletlerinin teşebbüslerine karşı tedbirler almaktan başka bir şey yapamamıştır.

Dönemin padişahı II. Abdülhamid, Ermenilerin yaptıkları eylemlerin her yönüyle ortaya çıkarılması ve Avrupa kamuoyuna bütün gerçekliğiyle duyurulması için kitapçık şeklinde bir fezleke hazırlanmasını istemiştir. Buna göre 1891-1895 yılları arasında Osmanlı Devleti sınırları içinde Ermeniler tarafından kurulan komitelerin hedef ve maksatlarının ne olduğu, nasıl cinayetler işledikleri ve Müslümanları suçlamak için Müslüman kıyafetine girerek yaptıkları eylemler, çeşitli bölgelerde nasıl isyan teşebbüsünde buldukları, yabancılardan nasıl yardım gördükleri ortaya konulacaktı.

Padişah ayrıca, Ermenilerin bütün bu ayrılıkçı faaliyetlerine karşılık, devletin onlara güvenini göstermesi açısından, o tarihe kadar

Ermenilere devlet tarafından verilen imtiyazların, devlet dairelerinde görevli Ermeni memurlarının sayı ve ünvanlarının, Ermeni meskun olan vilayetlerdeki genel nüfus ve Ermeni nüfusun genel nüfusa oranının tesbit edilmesini istemiştir.

Bunun üzerine Ermenilerin faaliyetleri hakkında bir fezleke hazırlamak üzere Zabtiye Nazırı Nazım Paşa başkanlığında karma bir komisyon oluşturulmuş ve bu komisyon padişahın iradesi doğrultusunda bir rapor hazırlayarak 4 Şubat 1895 (23 Kânun-ı Sâni 1310) tarihinde Padişah II. Abdülhamid'e takdim etmiştir.

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın Yıldız Esas Evrakı bölümünde, 97/52 dosya ve gömlek numarasıyla kayıtlı olan raporda, yurt içindeki ve dışındaki Ermeni faaliyetleri, Ermeni komitelerinin programları ve aldıkları kararlar, yakalanan Ermenilerin yargulanmaları, mahkemelerin verdikleri kararlar ve cezalar tek tek belirtilmiştir.

Baskıya hazırlanan metnin mutedil bir transkripsiyonu yapılmış, Avrupa dillerinden olan özel isimler anlaşılabilir olmaları amacıyla orijinal yazılışlarıyla verilmiştir.

Raporda bahsedilen olayları destekler mahiyette arşivimizin çeşitli fonlarında bulunan belgeler, metni transkribe eden Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı Sayın Necati Aktaş tarafından tesbit edilmiş ve dipnotlar kısmında gösterilmiştir.

Ayrıca raporun hazırlanmasına ait yazışmalar ile Osmanlı Devleti'nin, Ermeni azınlığa olayların olduğu dönemlerde dahi gösterdiği müsamahayı belgeleyen bazı vesika örnekleri önemlerine binaen ek olarak kitabın sonuna ilave edilmiştir.

Zabtiye Nazırı Nazım Paşa'nın görevden ayrıldıktan sonra kaleme aldığı ve 1897 yılında iki cilt halinde II. Abdülhamid'e sunduğu "Ermeni Târîh-i Vukû'âtı", 1994 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından "Ermeni Olayları Tarihi" adıyla iki cilt olarak yayınlanmıştı.

Yayınladığımız bu eser ise 1891-1895 yılları arasında ortaya çıkan Ermeni olaylarını kapsayan ve padişahın isteği üzerine dışa yönelik olarak hazırlanan bir çalışmadır ve çeşitli bakanlıklardan biraraya gelen karma bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.

Bu eserin neşriyle, dünya kamuoyunun, Ermeni meselesi ve terörünün gerçekte ne olduğunu, temelinde hangi unsurların ve güçlerin bulunduğunu bu defa da Türk belgelerine dayanarak görmesi, değerlendirmesi ve öğrenmesi hedeflenmiştir.

Tarafsız bir şekilde, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelere dayanılarak ortaya konan bu eserin, tarihi gerçeklerin ilmin ışığında aydınlatılmasına yardımcı ve ilgililere çalışmalarında yararlı olması en büyük dileğimizdir.

8.2.2001

*Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri
Genel Müdürü*

KISALTMALAR

B.	Receb
b.	ibn
Bkz.	bakınız
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cemâziye'l-âhir
Ca.	Cemâziye'l-evvel
İ.	İrade
kz.	kaza
n.	nahiye
nu.	numara
Y.EE	Yıldız Esas Evrakı

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	III
Kısaltmalar	XI
İçindekiler	XIII

Ermeni Komiteleri

Zabtiye Nezâreti	1
Tertîbât-ı Fesâdiyye ve Cinâyete Komiteleri Teşkilâtı	2
Tertîbât-ı Fesâdiyyenin Müstenid Olduğu Makâsıd-ı Asliyye ve Cinâyât Programları	6
Londra'da Hınçak Komitesi Tarafından Anadolu'daki Ermenileri Tahrik Yolunda ve "Tuğyân-ı Cedîd" ve "Açık Mektûb" Ünvânları Altında İki Kısma Münkasım Olarak Bin Sekiz Yüz Seksen Dokuz Târîhinde Tab' Edilmiş Olan Risâlenin Ba'zı Fıkarât-ı Mühimmesi Tercemesidir	6
Tuğyân-ı Cedîd Ünvânı Altında Bulunan Risâlenin Anarşist Fikrini Tervîc Yolundaki Fıkarâtı	8
Açık Mektûb'daki Anarşist Fikrini Tazammun Eden Fıkralar	10
Hınçak Komitesi'nin Programındaki Anarşist Fikrini Müş'ir Olan Fıkarât	11
Hınçakyan İhtilâl Komitesi A'zâsının Vezâ'ifine Dâ'ir Üçüncü Teşkilât Ser-levhalı Ta'lîmâtın Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci Mâddeleri A'zânın Sûret-i İntihâbına Dâ'ir Olduğundan Altıncı Mâddesinden İ'tibâren ve Aynen Sûreti Ber-vech-i zîr Derc ve Tezbîr Olunur	11
Hınçakyan Eşkiyâ Fırkasının Nizâmnâme-i Dâhilîsinden Müstahrec Ba'zı Fıkarâtdır	13
Mu'âmelât-i İhtilâliyyenin Sûret-i İcrâsı	13
İhtilâl Fırkasının Teşkilâtıyla Ahkâm-ı Dâhiliyyesi	14
Hınçak Komitesi Programının İcab Etdirdiği Ef'âl-i Cinâ'iyye	15
Hınçak Komitesi'nin Dersâ'âdet Şu'besinin Ta'lîmât ve Tahrikâtıyla Pây-i Taht-ı Saltanat-ı Seniyyede İkâ' Edilmiş Olan Sû-i Kasd ve Cinâyât	15

Ermeni Sâkin Olan Vilâyât-ı Şahânedeki İnkâr Olunan Ef'âl ve Harekât-ı Cinâ'iyenin Kısmen Beyânı	17
Ermeni Anarşistlerinin Cinâyât-ı Vâkı'alarından Mehâkim-i Adliyye Huzûrunda Sâbit Olanları Aksâmından Ba'zılarına Müt'e'allik Mehâkim-i Mezkûreden Sâdir Olan Mukarrerât Hülâsasıdır	26
Mahkeme-i Temyîz Ceza Karârâmelerinin Kısmen Hülâsasıdır	30
Netîce	44
Ermeni Müfsidlerinin Efkârı Anarşistlikden Başka Bir Şey Olmadığını İsbât İçün Ahîren Romanya Hükûmetince Der-dest Edilüp Romanya Gazeteleri Tarafından İ'lân Olunan "Vartan Papasyan" ve Refîki Hakkındaki Tahkîkât Netîcesi Dahî Delâ'il-i Kâfiyyeden Ma'dûd Olmasıyla Ol Bâbdaki Tahkîkât ve Romanya Gazeteleri Makâlâtı	45
<i>Constitutionalul</i> Gazetesinin 9/21 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında Münderic Bendin Tercemesidir	46
Çara Gazetesinin 14 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında Münderic Makâlenin Tercemesidir	47
<i>Resboiul</i> Gazetesinin 16 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında Münderic Makâlenin Tercemesidir	47
Vartan Papasyan'ın Nezdinde Zuhûr Edüp Kalas Zâbitası Tarafından Müsâdere Edilmiş ve Bir Nüshası Bükreş Sefâret-i Seniyyesi'nden Gönderilmiş Olan Programlar.....	48
Ermeni İhtilâli Programı Ser-levhasıyla 1894 Târîhinde Viyana'da Tab' Olunan Ermenice Risâlenin Tercemesidir	48
Bin Sekiz Yüz Doksan İki Senesinde İctimâ' Eden Komitenin Mukarrerâtı	48
Komitelerin Sûret-i Teşkil ve Vezâ'ifi Âtîde Beyân Olunur	53
Ermeni Hınçak ve Anarşist Komitelerinin Esbâb-ı Cür'etleri.....	54
Sason ve Talori Hâdisesi	55
İstidlâ'ât ve Tedkîkât-ı Ahîre.....	57
Devâ'ir-i Merkeziyye ve Merbûtâtında Müstahdem Ermeni Me'mûrların Mikdârını Mübeyyin Cedveldir.....	58
Memâlik-i Şahâne'nin Nüfûs-ı Umûmiyyesi	61

EKLER	65
İndeks.....	73
Metnin Fotokopisi.....	99

ERMENİ KOMİTELERİ

(1891-1895)

Zabtiye Nezâreti

Bir müddetden berü Ermeni fesâdı denilen âsâr-ı şekâvetin başluca vesâ'it ve suver-i icrâ'ıyyesiyle esbâb ve ledünniyyâtı her tarafca ve hattâ tebe'a-i şâhânenen olan Ermeni cemâ'atınca bile ma'lûm olmadığı cihetle yer yer zuhûra gelen âsâr-ı fesâdıyye her yerde başka başka sûret ve hâtır ve hayâle gelemeyecek rivâyetlerle sû-i tefsîre uğradıldığı gibi Avrupa'da dahi ba'zı bed-hâhânın ve hattâ âsâr-ı fesâdıyyeyi bi'z-zât ve bi'l-vâsita tertîb ve îka' eyleyenlerin Avrupa ve Amerika gazeteleriyle külliyyen muhâlif-i hakîkat neşriyyâtıyla teşebbüsât-ı fesâdıyye mürettib ve müsebbiblerinin makâsıd-ı cinâ'iyye ve icrâât-ı hûn-rîzânesi zulmetgâh-ı ketm ve hafâda kaldığından teşebbüsât-ı fesâdıyyenin izhâr ve isbât-ı esbâb ve ledünniyyâtı için memâlik-i ecnebiyyede mün'akid ve Ermenice isyân ma'nâsında müsta'mel "Hınçak" nâmındaki "nihilist" ve "anarşist" komite ve şu'belerinin Londra ve İsviçre'de tab' ve neşretmiş ve sû- i kasdî nâmı verilen vesâ'it-i cinâ'iyyesi rü'esâsına tevzî' eylemiş oldukları matbû' programlarla sûi kasd için komite mühriyle mahtûm tehdîdnâmelerin yalnız makâsıd-ı esâsiyyelerine müte'allik fıkralarını mezkûr komitelerin bi'l-igfâl bir takım cinâyetlerde istihdâm ettikleri mücrimînin mahkeme huzûrunda vukû' bulan ikrârlarıyla arz u beyân te'mîn-i vicdân için kâfi olacağı misillü vilâyât-ı şâhânenin ba'zı mahallerinde zuhûra gelen vukû'ât-ı fesâdıyye dahi o mahaller ahâlîsinin husûl-i ittifâkı veya ilcâ-yı arzû-yı şikâkı ile tahaddüs etmiş olmayup şimdiye kadar der-dest edilen erbâb-ı fesâdın mehâkim huzûrunda ikrârları ve kendi mezhebdaşlarının müsteşhedâtı ile sâbit olduğu vechle vukû'ât-ı ma'rûzanın ve hükûmet-i seniyyeye ibrâz-ı sadâkat eden Ermeniler hakkında sû-i kasd sûretiyle icrâ edilmiş olan cinâyâtın kâffesi el-yevm Londra'da "Hınçak" ünvanıyla neşri mefâsid ve ta'lîm-i cinâyât eyleyen "Hınçak" komitesinin âsâr-ı tertîbâtı olarak Kumkapı ve Kayseri ve Yozgad¹ ve emsâli vukû'ât ile ahîren zuhûra gelen Talori² hâdisesinin aynı vesâ'it-i cinâ'iyye ile tertîb ve icrâ edilmiş olduğuna â'id ma'lûmât ve tahkîkât ile sâlifü'l-arz "Hınçak" komitesinin tertîbât-ı cinâ'iyyesine müte'allik makâsıd-ı esâsiyyesinin ber-vech-i zîr arz ve tezbîrine cür'et olunur.

Tertîbât-ı Fesâdıyye ve Cinâyet Komiteleri Teşkilâtı

¹ BOA. Y.EE. 180; BOA. Y.EE. 179/1, 179/5, 179/6; BOA. Y.EE. 180/2, 180/3, 180/4, 180/6, 180/7, 180/8, 180/9, 180/14; BOA. Y.EE. 156/48.

² BOA. Y.EE. 153/133, 153/137, 153/140, 153/152, 153/153; BOA. Y.EE. 157/7, 157/84; BOA. Y.EE. 160/18, 160/22, 160/23, 160/57; BOA. Y.EE. 172/6; BOA. Y.EE. 97/53; BOA. Y.EE. 96/15.

Cümlenin ma'lûmu olduğu ve tanzîm edilmekde olan fezlekedede delâ'il-i kat'iyye ve ma'lûmât-ı esâsiyye tafsîlâtıyla arz olunacağı üzere tebe'a-i şâhânededen bulunan Ermeniler mine'l-kadîm hükûmet-i seniyyenin sâye-i adl ve re'fetinde âsûde-nişîn-i emn ü emân olarak her husûsda dâ'ire-i emniyyetde ve mezheb ve âyîn bahsinde de serbestî-i kâmil içinde yaşamış ve her yüzden mazhar-ı huzûr-ı mes'ûdiyyet ve servet-i ma'îşetce de hâ'iz-i refâh ve râhat olmuş ve öteden berü hânedân-ı saltanat-ı seniyyenin emniyyete mübtenî hidemât-ı mahsûsasında ve hükûmet-i seniyyenin menâsıb-ı mühimme ve âliyesinde ve her nev' hizmet ve me'mûriyyetlerde istihdâm olunmuş ve cemâ'atın umûm efrâdı haklarında ise hükûmet-i seniyyenin âsâr-ı şefkatkârânesi ânbe-ân meşhûd-ı uyûn-ı enâm olagelmiş ve ahâlî-i müslimenin ise Ermeni vatandaşları haklarındaki hüsn-i nazar ve emniyyet ve her husûsda kemâl-i safvet ve ihlâs ile hüsn-i âmîziş ve muhabbetleri herkesin ma'lûm ve müsellemi bulunmuş olduğu ve binâ'en-aleyh tebe'a-i şâhânededen olan Ermeniler sâye-i inâyet-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde müreffehen yaşamakta buldukları hâlde Ermeni fesâdı nâmıyla vukû'a getirilen cinâyât müsebbiblerine Ermeni cemâ'ati ukalâsının dahi la'n-hân olmaları tabî'î olup husûsiyle tertîbât-ı fesâdiyyenin ne türlü âmâle hizmet ve mücerred cerr-i menfa'at için icrâ edilmiş olduğu denâ'etin tezâhürü mütecâsirlerinin fikr-i mel'anetlerini meydâna koyacağından evvel-emirde bu bâbda mücmelen arz-ı ma'lûmâta lüzûm görünmüştür.

Mukaddemât-ı fesâdiyye on üç sene evvel Londra'da Karabet Agopyan'ın delâlet-i neşriyyâtıyla ibtidâ' edüp "Times" ve "Pall Mall Gazette" ve "Daily News" nâmlarındaki gazetelerin makâlât-ı bedhâhânelerinden cür'et-yâb olan "Mıgırdıç Portakalyan" el-yevm Açmiyazin Katogikosu bulunan Krimyan'ın teşvîki ve İran'da Azerbaycan vilâyeti dâhilinde "Heftvan" karyesinde "Anibal" nâmındaki Ermeni mektebi mu'alliminin mu'âveneti ile Marsilya'da "Armenia" ünvânıyla hükûmet-i seniyye aleyhinde bir gazete neşrine başlayarak müte'âkiben Londra'da ba'zı lordların teşvîki ve "James Bryce" nâmındaki İngilizin mu'âveneti ile on iki a'zâdan mürekkeb "İngiliz Ermeni Şirketi" nâmıyla bir cem'iyet teşekkül etmiş ve "Hayistan" nâmıyla Londra'da bir gazete intişâra başladığı gibi bir tarafı İngilizce ve diğeri Ermenice olarak "Minas Çeras" tarafından "Armenia" ünvânıyla diğeri bir gazete te'sîs edilüp merkûm Minas Çeras ba'zı İngiliz lordlarıyla ve parlamento a'zâsıyla münâsebet peydâ ederek bunların delâletiyle Londra'da "Cambridge College" nâmındaki İngiliz mektebinde Ermeni lisânı mu'allimliğine ta'yîn olunmuş ve el-hâletü hâzihî neşriyyât-ı mel'anet-kârânesine devâm etmekte bulunmuş olduğu misillü Amerika'da

New York şehrinde “Surhantak” ve “Hayık” ve Tiflis’de “Truşak” gazeteleri te’sîs ve Avrupa’da “anarşist” ve sû-i kasdcılık mesleğinde Rusya’da “nihilist” nâmları ile ma’rûf olan fırka-i cinâ’iyyenin meslek-i mel’ânetlerini taklîden ta’lîm-i mefâsid ile sâde-dilânı ahâlînin efkârı tesmîm edilmeğe başlanılıp o sırada anarşistlerden Rusyalı “Rupenhan Azadyan” nâm-ı diğerk Kanbur Nişan ve “Magavveryan” ve “Hemayak Kuşbazyan” ve daha Rusyalı birkaç mekteb mu’allimi ile anarşist ve nihilistlerin mesleğini taklîden bin sekiz yüz seksen yedi sene-i efrençiyyesinde “Hınçak” nâmıyla bir nihilist ve anarşist komitesi teşkîl ederek Tiflis’de “Havlapar” mahallesinde bir hânede hafiyen isyân ve ihtilâl ma’nâlarında müsta’mel olan “Hınçak” ünvanıyla bir gazete neşrine başlayup fakat orada idâme-i neşriyyât mümkün olamayacağı anlaşıldığından mezkûr gazetenin tab’ ve neşri İsviçre’de tahsîl ile meşgûl olup o esnâda Tiflis’e me’zûnen avdet etmiş olan Rusyalı “Leon Nazarbekyan” nâm anarşiste havâle olunmağla merkûm yeniden mübâya’a eylediği Ermeni hurûfıyla Cenevre’ye avdet ve orada tebe’a-i Devlet-i Aliyye’den olan Ermenileri devlet-i metbû’aları aleyhine isyâna ve erbâb-ı sadâkat haklarında sû-i kasd sûretiyle icrâ-yı cinâyâta teşvîk eder yolda makâleler ve risâleler neşrine mübâşeret eylemekle beraber “Hınçak” komitesini tevsî’ için Cenevre Dârü’l-fünûnu talebesinden Rusyalı Ermenileri komiteye bi’l-idhâl “Ermeni maksadı” nâmına para toplamak ve memâlik-i şâhânede bulunan Ermenilere ta’lîm-i isyân etmek için Erzurum vesâ’ir mahallerde hafî komiteler teşkîli zımnında tedârük eyledikleri vesâ’it-i fesâdiyyeyi Ermeni sâkin olan mahallere sevk eyledikleri gibi bâlâda ismi zikrolunan Rusyalı anarşistlerden “Rupenhan Azadyan” nâm-ı diğerk “Kanbur Nişan” ve “Simon” ve “Magavveryan” nâmlarındaki anarşistleri Dersa’âdet’e irsâl ve daha evvel Dersa’âdet’de bulunan Rusyalı “Kazancıyan” ve meyhâneci “Malhas”ın mu’âvenetleri ile tebe’a-i Devlet-i Aliyye’den “Cihangülyan” ve el-yevm Sason³ hâdisesinin müsebbibi olan Haçinli “Hamparsum Boyacıyan” ve “Mihran Damadyan” ve mekteb-i hukûk talebesinden Divriğili “Kirkor Kılıçcıyan” ve emsâli ba’zı eşhâsı bi’l-iğfâl Dersa’âdet’de dahi bir “Hınçak” komitesi teşkîl ve bunların tevsî’-i dâ’ire-i fesâd için tedârük eyledikleri sâ’ir ba’zı sebük-mağzânın mu’âveneti ile Kumkapı hâdisesi zuhûra gelmiş ve müte’âkiben “Hınçak” komitesinin “İcrâ Şu’besi” nâmını alan mezkûr komitenin

---

³ BOA. Y.EE. 159/28, 159/31, 159/33, 159/34, 159/35, 159/43, 159/47, 159/50, 159/54, 159/57, 159/63, 159/64, 159/81; BOA. Y.EE. 167/18; BOA. Y.EE. 96/2.

riyâsetini mahsûsen Rusya'dan Dersa'âdet'e gelmiş olan Rusyalı “Vard Badrikof” der'uhde ederek tebe'a-i sâdikadan olan Ermeniler hakkında sû-i kasd icrâsına ve birtakım tehdîdnâmeler irsâliyle ba'zı erbâb-ı servetden para mütâlebesine cür'et olunmuş ve hattâ diğeri bir çok sû-i kasdlar ile beraber âtîde münderic “sû-i kasdlar” fikra-i mahsûsasında îzâhen arz olunduğu vechle o vakt Dersa'âdet cinâyet komitesi a'zâsından ve Kumkapı hâdisesi mürettiblerinden olup ahîren Sason hâdisesi denilen Talori vak'asının müsebbib-i aslîsi bulunmasından dolayı bi'l-muhâkeme Bitlis Vilâyeti Mahkeme-i İstînâfiyyesince eşkiyâya riyâseti tahakkuk etmesi sebebiyle i'dâma mahkûm olan “Murat”⁵ nâm-ı diğeri “Hamparsum Boyacıyan”ın Kumkapı vak'asını müte'âkib pâ-yı taht-ı saltanat-ı seniyyede mehâsin-i ahlâkı umûmen ma'lûm olan da'vâ vekîllerinden ve Ermeni cemâ'atı efrâdından Haçik Efendi'yi mücerred hükûmet-i metbû'asına sadâkatinden dolayı “Armenak” isminde ve henüz on sekiz yaşında bir fakîr mekteb çocuğu vâsıtasıyla ve sû-i kasd sûretiyle itlâf ettirmiş ve kâtil-i merkûmun der-destiyle cinâyet mahkemesinde icrâ kılınan muhâkeme-i aleniyyesinde fi'l-i katlin merkûm Hamparsum'un beş lira mukâbilinde kendüsine icrâ ettirdiği sâbit bulunmuş ve bu misillü daha sâ'ir esdikâ-yı devletden ve Patrikhâne'ye mensûb Ermeni papaslarından esâmîsi fikra-i mahsûsasında beyân olunacak olan ba'zı zevât haklarında da bu mu'âmele-i sû-i kasd icrâ kılınmış olup sâye-i inzibât-vâye-i cenâb-ı şehri-yârîde zâbita-i şâhânece icrâ kılınan tahkîkât ve ta'kîbât-ı mükemmele üzerine “Hınçak” komitesinin Dersa'âdet icrâ şu'besi re'îsi ve a'zâsı der-dest edilip ve hattâ icrâ şu'besi re'îsi Rusyalı “Vard Badrikof”un Beyoğlu cihetindeki ikâmetgâhı Rusya devlet-i fahîmesinin Dersa'âdet sefâret ve kaçılarıyası me'mûrlarının huzûrunda taharrî olup zuhûr eden evrâk-ı cinâ'iyye ile beraber “anarşist” ve “nihilist” programları devlet-i müşârun-ileyhâ kaçılarıyasının me'mûrları vâsıtasıyla tedkîk ve evrâk-ı mevcûdenin üzerleri ayrı ayrı kaçılarıyanın mühr-i resmîsi ile tahtîm edildikten sonra zâbitaya teslim kılınmış ve el-yevm Rusya devlet-i fahîmesinin Dersa'âdet sefâreti sertercümânı bulunan Mösyö Maksimof hâzır olduğu halde komite re'îsi “Vard Badrikof”un icrâ kılınan istintâkında mezkûr programlar ahkâmı re'îs-i merkûm tarafından tamâmen ikrâr olunmuş ve bu sırada Dersa'âdet Hınçak Komitesi şu'besi a'zâsından bâlâda isimleri muharrer “Mihran Damadyan” ile el-yevm Bitlis'de

---

⁴ BOA. Y.EE. 159/28, 159/31, 159/33, 159/34, 159/35, 159/43, 159/47, 159/50, 159/54, 159/57, 159/63, 159/64, 159/81; BOA. Y.EE. 167/18; BOA. Y.EE. 96/2.

⁵ BOA. Y.EE. 156/61, 156/63, 156/65, 156/66, 156/69, 156/70, 156/71, 156/73, 156/75, 156/77, 156/78, 156/81, 156/82, 156/86, 156/97, 156/99, 156/101, 157/1, 157/4; BOA. Y.EE. 158/39, 158/40; BOA. Y.EE. 160/92; BOA. Y.EE. 162/12, 162/14; BOA. Y.EE. 172/7; BOA. Y.EE. 180/3.

mevkûf Talori vak'asında re'îs-i eşkıyâ olmasından dolayı cinâyete mahkûm olan "Hamparsum Boyacıyan" İstanbul'dan Atina'ya ferceyâb-ı firâr olarak bunlardan "Hamparsum Boyacıyan" İsviçre'de "Hınçak Komitesi" nezdine gitmiş ve mezkûr komiteyi Memâlik-i Şâhâne'ye kurbiyyeti cihetiyle Atina'ya nakletdirmiş ve müte'âkiben Memâlik-i Şâhâne'de bulunan Ermeni tebe'a-i şâhâneyi dürlü dürlü sû-i kasdlara teşvîk etmekte olan mezkûr komitenin "Hınçak" nâmındaki gazetesinin Atina'da neşrine ibtidâr olunup merkûm Hamparsum Boyacıyan da âtîde münderic fikra-i mahsûsasında beyân olduğu vechle Mihran Damadyan'ı ta'kîben tebdîl-i kıyâfetle Anadolu cihetine geçerek birâderi "Moruk"⁶ nâm-ı diğeri "Jirayir" vâsıtasıyla Kayseriye ve Yozgad hâdiselerini îka' etdirerek bir çok canlar yaktırmış ve hân mânlar söndürmüş olduktan ve merkûm "Moruk" nâm-ı diğeri Jirayir Ankara vilâyeti dâhilinde der-dest edilüp bi'l-muhâkeme cinâyât-ı adîdesi sâbit olarak kanûnen cezâ-yı sezâsını gördükden sonra merkûm Hamparsum Boyacıyan Muş taraflarında ahâlîyi ifsâda çalışarak ve birtakım köylüleri iğfâl ederek hükûmet-i metbû'asına karşı dahi teşhîr-i silâha cür'et etmiş ve bu sûretle Talori vak'asına sebep-i müstakîl bulunmuş olması üzerine Bitlis vilâyetince der-dest edilerek bi'l-muhâkeme eşkıyâya riyâseti tebeyyün etmesiyle ahîren i'dâm ile mahkûm olmuş ve binâ'en-aleyh Kumkapı ve Erzurum ve Merzifon ve Zeytun ve Yozgad ve Sason ve Talori vukû'âtının kâffesi mezkûr Hınçak Komitesi'nin fezlekedeki esâmîsi ve tafsîlat-ı kâfiyyesi ve delâ'il-i kânûniyyesi ile arz olunacak olan vesâ'it-i cinâ'iyyesi tahrîkâtından ilerü gelmiştir. Hınçak Komitesi'nin cinâyât-ı ma'rûzası üzerine a'zâsı Atina'dan def' edilerek Londra'ya gitmiş ve orada be-tekrâr tahrîkât-ı fesâdiyyeye ibtidâr ile gazetesini neşre başlamıştır.

Tertîbât-ı Fesâdiyyenin Müstenid Olduğu Makâsıd-ı Asliyye ve Cinâyât Programları

Her fi'l birer maksada müstenid olacağına göre "Hınçak" komitesinin dahi cinâyât-ı mebhûsün-anhâdan maksûd-ı aslîsinin ta'yîni için gerek Dersa'âdet'de ve gerek sâ'ir Memâlik-i Şâhâne'de erbâb-ı mefâsid nezdlerinde der-dest edilmiş olan cinâyât programlarından mâ'adâ mezkûr komitenin Dersa'âdet İcrâ Şu'besi Re'îsi "Vard Badrikof"un ikâmetgâhında Rusya devlet-i fahîmesinin Dersa'âdet sefâreti ve kançılıryası me'mûrları hâzır oldukları hâlde der-dest olunup kançılırya me'mûrları

---

⁶ BOA. Y.EE. 179/4.

tarafından bi't-tedkîk kançılaryanın mühr-i resmîsi ile tahtîm edilmiş ve Londra'da “Hınçak Komitesi” ma‘rifetiyle ve “Tuğyân-ı Efkâr” ve “Ermenilere Açık Mektûb” ve “Program” ser-levhaları ile tab‘ ve neşr edildiği birinci sahîfesinde beyân kılınmış olan “risâle”nin mezkûr komite makâsîd-ı esâsiyyesine müte‘allik fıkârât-ı mühimmesinin kelimebe-kelime tercemesi sûretinin ber-vech-i zîr beyân u tezbîri kâfi olmak lâzım geleceği gibi fesâdın bidâyet-i zuhûrundan berü gerek Dersa‘âdet'de ve gerek sâ‘ir Memâlik-i Şâhâne'de îkâ‘ edilen cinâyâtın da risâle-i mezkûre mündericâtına tamâmen tevâfuku cihetiyle isbât-ı müdde‘â için diğeri programların derc ve tahrîrine lüzûm görünmemiştir.

**Londra'da Hınçak Komitesi Tarafından Anadolu'daki Ermenileri Tahrîk Yolunda
ve “Tuğyân-ı Cedîd” ve “Açık Mektûb” Ünvanları Altında İki Kısma Münkasım
Olarak Bin Sekiz Yüz Seksen Dokuz Târîhinde Tab‘ Edilmiş Olan Risâlenin Ba‘zı
Fıkârât-ı Mühimmesi Tercemesidir**

Risâle-i mezkûrenin kısm-ı evvelini teşkîl eden “Tuğyân-ı Cedîd” ünvanı tahtında makâle biri ihtilâlcî anarşist ve diğeri müte‘enniyâne istihsâl-i maksada müterakkîb iki şahs-ı mevhum beyninde cereyân eden mükâleme tarzında tasavvur edilmiş olduğundan bunun on dokuzuncu sahîfesinde şöyle denilmiştir:

İhtilâlcî anarşist tarafından te‘ennî tarafdârânına hitâben: “Siz te‘ennî ile terakkî etmeli deyü ihtilâle bâ‘is olan maksadı mahvetmeğe çalışıyorsunuz. Cümleden evvel ma‘lûmdur ki biz anarşistiz. Ciddî olarak bir arzumuz vardır, o da programımızda mezkûrdur. Cidden söylerim ki, maksadımız Anadolu'da anarşistliği te‘sis etmektir. “Ba‘îd olan maksad budur.” Programımızın nukât-ı mütebâkiyesinde mezkûr olan “Yakın maksad” dahi Anadolu'da millî bir hükûmet-i müstakille teşkîl ve siyâsî ve vâsi‘ hürriyet istihsâl etmek için derhâl bir şûriş îkâ‘ etmektir. İşte bizim programımızdaki maksad-ı esâsî bundan ve arzumuz vâsıl olmak için istikmâl-i vesâ‘itden ibâretidir.”

Yirminci sahîfesinde: “Te‘ennî ile terakkî etmek tarafdârânına hitâbdır. Siz zanneder misiniz ki biz Türkiye'den kendülerinin Türk ve Türkiye anların olduğu ve biz Ermeni ve Ermeni sâkin olan Anadolu'daki mahaller bizim bulunduğu için ayrılmak istiyoruz. Biz böyle münâsebetsiz millet-perverlik ile a‘mâ değiliz. Bu ne kadar fenâ hulyâ! Siz zanneder misiniz ki Türkiye'nin idâresinden kurtulup da başımıza yeni bir Ermeni hükümdârı koymak fikrindeyiz. Eğerçi bizi gerek prens ve

gerek hükümdâr her ne olur ise olsun şahs-ı vâhid idâre edecek ve o da Ermeni ahâlînin sâhibi tanılacak ve Türkiye'nin idâre-i hâzırası gibi bir idâre teşkîl olunacak ise bize öyle istiklâliyyet-i siyâsiyye ve hürriyyet-i milliyye lâzım değildir. Bundan yalnız şöyle bir fark hâsıl olabilür ki teşkîl olunacak hükûmet Anadolu toprağına nakledilecek demektir.”

Yirmi dördüncü sahîfesinde: “Cennet zenginlere, cehennem fakirlere. Bizim ya’ni anarşist ihtilâlcilerinin arzusu bu mudur? Eğer yarın Anadolu’da şahsî bir hükûmet te’sîs eder isek muhakkak böyle olacaktır. Sırbistan, Bulgaristan gözümüzün önünde birer numûnedir. Bulgar ve Sırp anarşistleri istihsâl-i hürriyyet etdikleri vakit ahâlîyi uykudan uyandırmaya muvaffak olamayup şahsî bir hükûmetin demirden olan elleri altına düşmüşlerdir. Hükümdârsız prensiz bir hükûmet-i umûmiyye teşkîl etmeğe muvaffak olamadılar. Biz anarşist ihtilâlcilerimize Anadolu’da bir ikinci Bulgaristan teşkîl etmeyi teklîf ediyorsunuz, bu ne rezâlet! Biz buna aslâ muvâfakat etmeyiz. Biz böyle Ermeni ihtilâli için târîh tutmaya, böyle hürriyyet-i milliyye ele getirmeğe açıktan açığa muhâlif bulunuruz. Eğerçi sizin teklîfiniz yalnız serbestî-i millî ele geçürmek ise biz bunu ahâlînin menâfi’ine cidden muzır addederek muhâlefet ederiz.”

Seksen sekizinci sahîfesinde: “Fabrikalar, makineler ve terakkî-i sınıyî’â â’id âlât ve edevât niçün ashâb-ı servetin olsun? Bu âlât ve edevâtın kâffesi eyâdî-i fakr ile isti’mâl ediliyor. Bunların kâffesi o fukarâ-yı ahâlîye â’id olması lâzım gelür. Bir toprak ki üzerinde kâffesinin yaşamağa hakkı vardır. O toprak niçün şunun bunun mâlî olsun ve ahâlînin ekseri yevmiye ile ashâb-ı servetin yanlarında çalışsun. İşte bu hâllerden ahâlîye azîm sefâlet geliyor. Tekmîl arâzi şunun bunun ellerinden alınıp ahâlîye mütesâviyen taksîm olunmak lâzımdır.”

Seksen dokuzuncu sahîfesinde: “Bu teşkîl olunacak hükûmet-i umûmiyyede aslâ zengin ve mu’teber ve terbiyeli ve fakîr bulunmayacaktır. İnsanlar her husûsda müsâvî olduklarından ahâlînin müsâvât üzre hükûmet-i umûmiyye hesâbına meccânen tahsîl-i ulûm etmeğe hakları olacaktır.”

“Anadolulu karındaşlar! Uzaktaki maksada nâ’il olmak için bu günden i’tibâren Anadolu’da icrâata başlamak lâzımdır.”

Doksan sekizinci sahîfesinde: “Türk hükûmetinin boyunduruğunu kırıp serbestî-i millîmizi ele getürmeliyiz. Bunu ele getürmekle beraber Türkiye'nin

boyunduruğunu kırdığımız gibi aynı kuvvetle prens olsun, hükümdâr olsun bizim başımıza konulmak istenilen bir Ermeni hükümdârının da boyunduruğunu kırmalıyız.”

**Tuğyân-ı Cedîd Ünvanı Altında Bulunan Risâlenin Anarşist Fikrini Tervîc
Yolundaki Fıkarâtı:**

Mezkûr risâlenin bir yerinde; anarşist fikri Ermenilere sirâyet etmek üzeredir. Bu fikir hasta hâlinde bulunan Ermenileri tedâvi edeceğinde şübhe yokdur ibâresi mevcûddur.

Diğer mahallinde de Avrupa'da bulunan amele takımının ashâb-ı servet tarafından kayd-ı tazîk ve esârete alındığı ve binâberîn bunlar envâ'-ı sefâlete giriftâr olarak bu hâle nihâyet verilmesi lâzım geleceği ba'zı ashâb-ı dâniş tarafından nazar-ı dikkate alınmasıyla fikr-i müsâvâtı ta'mîm için anarşist cem'iyetleri teşkîl edildiği ve Ermeni ahâlîye şu hâller bir ders-i ibret olacağı cihetle bunlar anarşist fikrini kabûlde tereddüt etmeyecekleri ve anarşistler bir takım sermayedârânın mesâvî-i ahvâline nihâyet vereceği ve aceze-i ahâlînin serbestî ve hürriyeti te'mîn ile beraber menâfi'ini dahi istihsâl edeceği muharrerdir.

Bir fıkrasında anarşistliğin maksad-ı esâsîsi bir hareket-i isyâniyye ile hükümdârândan zimâm-ı idâreyi fekk ve hürriyyet-i siyâsiyye kâ'idesini vaz' ve bu kâ'ide sâyesinde zirâ'at ve ticâret ve fabrika ve vapur ve şimendüfer gibi vesâ'it-i serveti eyâdî-i sermayedârândan nez' ile bunları umûm ahâlîye tahsîs ve teslîm etmek kazıyyelerine ma'tûf idüğü bildiriliyor.

Diğer mahalde Ermenileri isyâna tahrîk edenlerin iki niyeti olduğu ve bunlar yakın ve uzak niyetler nâmıyla yâd edildiği ve yakın niyet herçi-bâd-âbâd bir ihtilâl ihdâsı mâddesi olduğu gibi uzak niyet dahi o kargaşalık esnâsında anarşist fikrinin ezhân-ı nâsa yerleştirilmesiyle maksad-ı esâsînin istihsâl edilmesi kazıyyesi idüğü yazılmışdır.

Bir yerde Ermenilerin Anadolu'da Ermeni sâkin olan mahallerde tağyîr-i idâre ile Sırbistan ve Bulgaristan gibi bir Ermeni hükümdâr veya prens getürmek fikrinde olmayup belki anarşist idâresinin teşkîli lâzım geleceği ve çünkü mezkûr Bulgaristan hükûmetinin teşekkülünden sonra Bulgarlar dûçar-ı envâ'-ı sefâlet olarak şimdi anarşist fikrini kabûle hâhiş-ker oldukları ve eğer Anadolu'da anarşistlik usûlü vaz'

olunmayup da yalnız ayrıca bir hükûmet teşkîl ve bir Ermeni kralı ta'yîn edilecek ise o hükûmetden idâre-i hâzırının daha evlâ bulunduğu beyân olunuyor.

Bir fıkrasında da Ermenilerin istiklâliyyet arzusunda veyâhûd diğer bir hükûmet himâyesinde bulunmak emeline oldukları zehâbının yanlış idüğü ve çünkü bi'l-farz bunlar Hükûmet-i Osmâniyye'den ayrılarak İngiltere himâyesine verilse İngilizlerin Hindistan'da ikâ' eyledikleri mezâlimin bunlar hakkında edilmeyeceğine imkân ve ihtimâl mutasavver olmadığı ve'l-hâsıl anarşizm kâ'idesi ya'nî müsâvât-ı kâmile mâddesi kabul olunmadıkca husûl-ı huzûr ve âsâyiş kâbil olamayacağı gösterilmiştir.

Bir yerde dahi Fransa'da anarşist cem'iyetleri mukaddemleri pek küçük iken bi'l-âhere tevsî' ederek bin yedi yüz seksen dokuz ve bin sekiz yüz kırk sekiz ve nihâyet bin sekiz yüz yetmiş bir seneleri ihtilâllerini meydana getirüp çâr-aktâr-ı cihâna velvele-endâz-ı dehşet oldukları nazar-ı dikkate alınur ise şimdi Anadolu'daki ihtilâller ve daha doğrusu anarşist tarafdârlarının killeti ihdâs-ı şûrişe mâni' olamayacağı ve anarşist fikri hemân her memleketde intişâr etmiş olduğundan o yolda bir hareket vukû'unda her taraftan mu'âvenet görüleceği cihetle cem'iyet-i fesâdiyye az zamânda kesb-i cesâmet edeceği ve binâberîn genç Ermeni anarşistlerinin îcâb eden yerlerde icrâ-yı pend ve nasîhat ile tuhmefşân-ı fesâd olması lâzım geleceği dermiyân olunmuştur.

Mezkûr risâlenin en nihâyetinde de bu maksad-ı fesâd husûl buldukda Ermeni delikanlıları meydân-ı ma'rekeye atılarak ve nefesine ve hiçbir şeye acımayarak kan ile mülemma' olan bandırasını Ermeni sâkin olan mahallerde temevvüc etdirüp yaşasın anarşist ve umûm ihtilâl tarafdârânı sadâsını evc-i âsumâna îsâl eder deniyor.

Açık Mektûb'daki Anarşist Fikrini Tazammun Eden Fıkralar

Mezkûr mektûbun bir fıkrasında zirâ'at olunan bir mahallin bir şahsa â'id olması muvâfık-ı adâlet olmayup çünkü bu sûretde ahâlînin bir kısmı zî-servet ve kısm-ı diğeri dûçâr-ı zarûret ve sefâlet olarak kazıyye-i müsâvât ve istirâhat-ı umûmiyye hâsıl olamayacağı ve binâberîn o misillü arâzî ile fabrika ve şimendüfer ve emsâli vesâ'it servet ashâbı elinden alınup umûma tahsîs olunmak lâzım geleceği ve bu maksadın husûlüne Anadolu'daki Ermeniler teşebbüs eder ise hâricden pek çok mu'âvenete mazhar olacakları iş'âr olunmuştur.

Yine bir mahallinde anarşist fikri Anadolu'daki vilâyât-ı ma'lûmede mevki'-i fi'le çıkar ise ahâlî umûmiyetle maksadını ortaya koyarak vücûhen nâ'il-i servet ve sa'âdet olacağı ve gazeteler dahi serbest olup herkes istediğini gazeteye yazdırabileceği gibi mu'âmelât-ı hükûmete dahi keyfe mettefak müdâhale câ'iz olabileceği ve teferru'âtı dermiyân olunuyor.

Diğer bir yerinde dahi Ermeniler içinde anarşist fikri uzak maksad nâmıyla telakkî olunduğundan bâdî-i emirde bunun neşri câ'iz olmayup şimdilik yalnız bir ihtilâl ihdâsıyla kesb-i istiklâl etmek muktezî olduğu ve bu sûret hâsıl olduğundan sonra maksad-ı aslî olan uzak niyyeti mevki'-i fi'le koymak için nasb edilecek hükümdârın dahi izâle-i vücûduyla kâ'ide-i müsâvâtı te'sîs ve teşkil lâzım geleceği tizkâr kılınmıştır.

Nihâyetinde de ihtilâlin ne yolda îkâ' edilmesi hakkındaki tedâbîr evvelce Hınçak gazetesiyle neşredilmiş olduğundan ana tevfiğ-i hareketle maksadın istihsâline sarf-ı makderet olunması yolunda bast-ı mütâla'ât olunmuştur.

Hınçak Komitesi'nin Programındaki Anarşist Fikrini Müş'ir Olan Fıkarât

Mezkûr programın bir fıkrasında her yerde idâre-i hâzıra ahâlîden bir kısmına iktidâr vererek diğerlerini anların pençe-i zulmünde zebûn bıraktığı ve hâlbuki her memleketde servet ve sa'âdet aceze-i ahâlî yani amele gürûhunun semere-i mesâ'îsi olarak husûl-pezîr olduğu ve binâ'en-aleyh zimâm-ı iktidârın anlara teslim olunması lüzûmu iddi'â ve Hınçak Komitesi'nin esâs maksadının anarşizm idüğü i'tirâf olunuyor.

Diğer bir fıkrasında Anadolu'da Ermeni sâkin olan mahallerde yakın niyyet olmak üzere menvî-i zamîr olan ihtilâlin hemen îkâ'ıyla Anadolu Ermeni istiklâlini elde ettikten sonra uzak niyyet nâmıyla telakkî olunan anarşist fikrinin ne vech ve sûret ile mevki'-i fi'le konulması îcâb edeceği der-miyân olunuyor.

Bir mahallinde anarşizm usûlünde idârenin ne sûretle teşkilî lâzım geleceği ve meclislerin ve intihâbâtın ne yolda olacağı ve ahâlî ve esnâfa ne gibi hukûk verileceği tafsîl olduğu gibi serbestî-i matbû'âtın lüzûm-ı ehemmiyyetinden dahi bahsolunmuştur.

Bir yerinde de şimdiye kadar ihtilâl tertîbiyle iştihâr etmiş olan kudemâ-yı müfsidînin beyân-ı esâmîsiyle bunlardan her birinin ihdâs-ı şûriş ve fitne emrinde irâ'e

etdikleri tarîk-i mefsetleri beyân ve ifhâm ve en sonra da anarşist fikrine â'id izâhâtın ba'demâ daha mükemmel ve muvazzah olarak i'tâ edileceğinden bahsle hatm-i kelâm olunuyor.

**Hınçakyan İhtilâl Komitesi A'zâsının Vezâ'ifine Dâ'ir Üçüncü Teşkilât Ser-levhalı
Ta'limâtın Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci Mâddeleri A'zânın Sûret-i
İntihâbına Dâ'ir Olduğundan Altıncı Mâddesinden
İ'tibâren ve Aynen Sûreti Ber-vech-i zîr Derc ve Tezbîr Olunur**

Altıncı mâdde: Komite kendi içinden bir ser-hafiyye ta'yîn etmeli, bu hafiyye hükûmet me'mûrîninden olmalı veyâhûd bir Ermeni me'mûr ile ihtilâtı bulunmalı. İcâbı halinde hükûmetin esrârını ve tedkîkâtını hey'ete teblîğ etmeli. Bu ser-hafiyye gâyet gayûr olmalı ve esrârı fâş etmemeli. Bunun ma'iyyetinde a'zâdan mürekkeb olarak bir onbaşı bölüğü bulunmalı. Bunun vazîfesi ittifâkın dûçar olabileceği iğtişâşın önünü almakdır. Bu hafiyye gürûhu çeşit çeşit renge girerek her köşe her bucağa sokulmalı, perde altında plân tertîb etmeli, komite bunların re'îsinden başkasını tanımamalı.

Yedinci mâdde: Umûm a'zâyı muhâfaza etmek hepsine nasîhat vermek icâbına göre tekdîr veya mücâzât etmek için komitenin bir de vâ'izi bulunmak şartdır. Bu vâ'izin ma'iyyetinde de a'zâdan olmak ve her hareketi hey'etin ma'rifetiyle icrâ olunmak şartıyla vâ'izler bulunmalı.

Sekizinci mâdde: Komitenin bir de cellâdbaşısı bulunmalı. Cellâdbaşının ma'iyyetinde kendisiyle hem-efkâr bir fırka daha bulunmalı, bunların vazifesi de hey'etin emrinden hâric olmamak şartıyla dâhilen ve hâricen muzır olan adamları katletmekdir. Üç nev' cezâ vardır: Biri tekdîr, biri sopa, biri ölüm. Ölüm de üç dürlüdür: Birincisi kama, ikincisi revolver; üçüncüsü boğmak veyâhûd tesmîm etmektir. Hâne ve ebniye-i sâ'irenin ber-hevâ edilmesi için şu tedâbîre mürâca'at etmeli:

“Evvelen dinamit güllesi, sâniyen dinamit suyu, sâlisen barutdan ma'mûl dinamitin patlayıcı cinsi”.

Dokuzuncu mâdde: Komitenin bir de âlet-i fesâdı bulunmalı. Bunun ma'iyyetinde de bir fırka mevcûd olmalı. Vazîfesine gelince: Dâ'imâ ortalığı

karışdırmak, kuvvetsizi kuvvetliye karşı tahrîk etmek ve derece derece isyân ve ihtilâl-i umûmîyi ilerülemekdir. Bu da komitenin emriyle harekete mecbûrdur.

Onuncu mâtde: Komitenin gâyet âkil ve gayûr ve cesûr bir silâh muhâfızı bulunmalı. Bu vazîfe hepsinden zor hepsinden tehlikeli olduğundan bu işe elyak bir adamın intihâbında i'tinâlı davranmalı. Silâh muhâfızı şirkete â'id olan eslihayı ya'nî martin ve vinçester ve karadağ ve kırma revolver ve kılınc ve kama ve bu silâhlara â'id fişenk, barut, dinamit vesâ'ireyi gâyet muhterizâne saklamalı. Üç-dört ayda hesâba bakılmak için teslîm olunan silâhların mikdârını mübeyyin bir cedvel bulunmalı. Silâh mahalleri şehirden iki-üç sâ'at uzak olmalı. Ziyâde bulunmamalı. Hükûmetin eline düşmemek için gâyet muhâfazalı bir yer olmalı.

On birinci mâtde: Anarşistliğe dâ'ir olan kitabların vaz'ı için bir de kütübhâne bulunmalı. Bu kitablar "Rafin"ın te'lîfâtından ve zikre şâyân "Kamar Katibali Batagnanyan"ın mü'essir ebyâtından olmalı. Hınçakyan i'lânâtı asıl kuyûdât defteri evvelki hey'ete â'id olan cedveller bulundurulmalı. Bu evrâk ve kütübün muhâfazası kâtibe â'ididir.

On üçüncü mâtde: Hey'et umûm ihtilâlciler ile alâka peydâ etmek ve anlarla hukûku kavîleşdirmek için her gayreti elden bırakmamalıdır. Çünkü âtîde bu mes'ele-i mukaddese için büyük bir istinâd olacaktır. Hey'etin vazîfesi çok uzundur. Burada birer birer ta'dâda hâcet yoktur. Zâten asıl programda îzâhât verilmiştir.

Hınçakyan Eşkiyâ Fırkasının Nizâm-nâme-i Dâhilisinden Müstahrec

Ba'zı Fıkarâtdır

Ermeni ahâlî kendüsünün hürriyyet ve ma'mûriyyeti ve her a'zâ kendi nâmus ve silâh ve hayât ve vicdân ve sevgilileri nâmına yemîn ederek hayâtının son dakîkasına kadar Hınçakyan kırmızı bayrağına tâbi' olup hâ'iz olduğu kuvvet ve iktidârı bu uğurda sarf eylemeği ta'ahhüd eder.

Mu'âmelât-i İhtilâliyyenin Sûret-i İcrâsı

İhtilâl fırkasının icrâ edeceği başlıca mu'âmelât şunlardır:

Birincisi: Ahvâl-i münâsibede silâh kuvvetiyle ahâlîyi muhâfaza ve mukâvemet ederek kendü azîz da'vâsının müdâfa'ası için ahâlînin hissiyâtını uyandıрмаğa gayret eylemelidir. Bu mu'âmelâtın zamân-ı icrâsı vergülerin hîn-i tahsîlinde ahâlînin köylülerle münâsebetde buldukları vakittir.

İkincisi: Türk ahâlînin Ermeni ihtilâl ve fesâdına karşı olan husûmet ve adâveti bu sûretle ref' ve izâle olunarak hîn-i hâcetde onların müzâheret ve mu'âvenetleri dahi celb edilmiş olur. Ermenilerin asıl maksadını Türk ahâlîye anlatmak için onların bir kısmını hükûmete karşı muhâfaza ve müdâfa'a etmelidir.

Üçüncüsü: Kürd ve Çerkes vesâ'irleri ile ve'l-hâsıl Ermeni ihtilâline hâlisâne mu'âvenet edebileceklerle dostluk ve münâsebât peydâ etmeli ve ihtilâl fırkasının mu'âmelâtda müttefik olmak için anları ihzâr eylemelidir.

Dördüncüsü: Politika mahkûmları bir mahalden diğerk mahalle naklolunurlar iken muhâfızlarına hücum etmeli.

Beşincisi: Esliha hıfz olunan mahallerle debboylara ve hükûmetin zahîre anbarlarına ve mü'essesât-ı sâ'ireye ve vâlî ve mutasarrıf ve ka'im-i makâm konaklarına hücum ederek silâhları elde etmeğe ve hükûmetin kuvvetini tenkîs ve me'mûrîn-i mahalliyyeyi muvakkaten teb'îd ederek heyecân husûlüne gayret etmelidir.

Altıncısı: Politika mahbûslarını tahlîs için hapisanelere hücum eylemelidir.

Beşinci mâddeye dâ'ir birinci izâhât: İşbu mâddede beyân olunan mu'âmelâtın hîn-i icrâsında ba'zı ebniye ve mü'essesât ihrâk ve büyük me'mûrları hayyen elde etmeğe gayret eyleyerek esîr almalı ve serbest bırakmak için hükûmetden fidye-i necât talep eylemelidir. Ya'ni *Evvelen* ihtilâlcî mahbûsları külliyyen veya kısmen tahliye etmeleri için ihtilâl fırkasına teslîm edilmelerini talep etmelidir. *Sâniyen* külliyyetli akçe istenilmelidir. *Sâlisen* erbâb-ı ihtilâlînin def' ve tenkîli maksadıyla hükûmetden silâh, barut, esb talep ederek bu sûretle yedlerine esliha geçürmelidir. *Râbi'an* esîrlerden esrâr-ı hükûmetin ifşâsını talep ederek kal'a ve hapisane ve mü'essesât-ı sâ'irenin plan ve programlarını istemelidir. İhtilâl fırkasının mutâlebâtı kabûl olunmayarak anlara karşı asker sevk olunur ise esîr alınan me'mûru imhâ ve itlâf etmeğe ve daha sâ'ir dürlü tehdîdât icrâsına gayret etmeli.

İhtilâl Fırkasının Teşkilâtıyla Ahkâm-ı Dâhiliyyesi

Birinci mâdde: İhtilâl fırkası Hınçakyan Komitesi'ne merbût olup anın kavânîn ve nizâmât ve ta'limâtına tâbi'dir.

İkinci mâdde: İhtilâl fırkası vüs'at ve iktizâ-yı mahallîye göre tertîb ve teşkîl olunarak fakat yedi kişiden noksan olmayacaktır.

Üçüncü mâdde: Komite a'zâsı ekseriyyet-i ârâ ile içlerinden birisini komite riyâsetine nasb ve ta'yîn ederek kendüleri asker neferâtı gibi anın emri tahtında bulunacaklar ve hüçûm ve muhârebe zamânında re'îsin göstereceği plana tevfiik-i hareket edeceklerdir. "Dördüncü ve beşinci ve altıncı ve yedinci mâddeler intihâbâta dâ'irdir."

Sekizinci mâdde: Komite a'zâsından birisinin hâ'in ve gammâz olduğu tahkikat-ı amîka ve mükemmele ile sâbit olur ise i'dâmına hükmolunur. Bu hükmün mevki'-i icrâya vaz' olunması mahallî komitesinin tasdîkine mütevakkıfdir.

Hınçak Komitesi Programının İcab Etdirdiği Ef'âl-i Cinâ'iyye

Hınçak Komitesi'nin Dersa'âdet Şu'besinin Ta'limât ve Tahrîkâtıyla Pây-i Taht-ı Saltanat-ı Seniyyede İnkâ' Edilmiş Olan Sû-i Kasd ve Cinâyât

Mezkûr şu'be azâsından sâlifü'l-arz Hamparsum Boyacıyan'ın beş lira i'tâsıyla iğfâl ve itmâ' etmiş olduğu on sekiz yaşlarında Beşiktaşlı "Armenak" isminde bir çocuk tarafından Da'vâ Vekîli Haçik Efendi'nin tahrîkât-ı fesâdiyyeye kapılmamasından dolayı bir akşamüstü Topkapı civârında sâ'ir ahâlî ile birlikte tenezzüh eylediği sırada bıçakla cerh ve itlâf edilmesidir ki merkûm Armenak müte'âkiben der-dest olunarak Hamparsum Boyacıyan tarafından ne sûretle iğfâl olduğunu i'tirâf etmesiyle bi'l-muhâkeme mahkûm olmuş ve el-yevm Bâb-ı Zabtiyye Hapishânesi'nde mahbûs bulunmuşdur.

Yine merkûm Hamparsum Boyacıyan ve refîki Markar Viramyân'ın iğfâl etmiş oldukları kezâlik on sekiz yaşlarında "Sahak" nâmında bir çocuk tarafından Gedikpaşa Kilisesi Vâ'izi Dacet Vartabet Efendi'nin âmâl-i fesâdiyyeye mümâna'at kaydında bulunmasından dolayı kilise dâhilinde ve odasında oturduğu sırada itlâf kasdıyla ve bıçakla cerh edilmesidir ki cârih-i merkûm Atina'ya firâr ile "Hırant" nâm-ı müste'ârıyla orada ikamet etmekte ve Hınçak Komitesi tarafından i'âşe edilmekte bulunmuşdur.

Yine merkûm Hamparsum Boyacıyan'ın avanesinden Attâr Filipos tarafından iğfâl edilmiş olan Bağçecikli arabacı Agop tarafından Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye mefseteden tevakkî eylemeleri yolunda Ermenilere vâki' olan nush u pendinden dolayı mezkûr kilisede icrâ-yı âyîn esnâsında revolverle sû-i kasd icrâ edilmesidir ki kurşun gerçi mûmâ-ileyhe isâbet etmemiş ise de sû-i kasdın dehşetinden bi't-te'essür bir müddet sonra vefâtı vukû' bulmuş ve cânî-i merkûm der-dest olunarak cürmünü ve rüfekâsını i'tirâf etmesiyle muhâkemeleri bi'l-icrâ kendüleri mahkûm olmuştur.

Hınçak Komitesi rü'esâsından ve eşkıyâ sergerdelerinden "Nazar"ın ta'lîm ve telkîni ile Diyârbekirli "Agop Mazlumyan" tarafından sâbık Ermeni Patriği Horen Aşıkyan Efendi'ye patrikliği zamanında âmâl-i mefsetet-kârâneyi tervîc etmemesinden nâşî Patrikhâne kilisesi havlisinde revolverle sû-i kasda teşebbüs ve şitâb olunmuş ise de maksadına meydân verilmeyerek polis me'mûrları tarafından kâsıd-ı merkûm der-dest edilmiş ve i'tirâf-ı cürm etmiş olduğundan bi'l-muhâkeme o dahi mahkûm olmuştur.

Hınçak Komitesi efrâdından Kayserili Agop nâmında bir şahsın sâbık Ermeni râhiblerinden Mampre Efendi'ye komitenin âmâl-i mefsetet-kârânesi aleyhinde bulunmasından dolayı sû-i kasd icrâ etmek için komite tarafından Dersa'âdet'e gönderildiği zâbitaca haber alınmasını müte'âkib merkûm Agop mûmâ-ileyh Mampre Efendi'nin ikâmetgâhı civârında ve dâ'î-i iştibâh bir halde geşt ü güzârından dolayı müsellehan der-dest ve isticvâb olundukda râhib-i mûmâ-ileyh ile sâbık patrik Horen Aşıkyan Efendi'ye sûi kasd için komite tarafından mahsûsan gönderildiğini ve refiklerini ikrâr etmesiyle muhâkemeleri bi'l-icrâ mahkûm olmuşlardır.

Yine Hınçak Komitesi a'zâsından kunduracı firârî Dikran'ın ta'lîmâtıyla Sivaslı Ekmekçi "Agop" ve refiki "İstapan" taraflarından Maksudzâde Simon Bey'e komite aleyhinde bulunmasından dolayı Galata'da Hoyar hânında sû-i kasd icrâ edilmiş ve câniyân-ı merkûmân müte'âkiben der-dest olundukda cürmlerini ve sûret-i iğfâllerini i'tirâf etmeleriyle kendileri bi'l-muhâkeme mahkûm olmuşlardır.

Hınçak Komitesi'nin Dersa'âdet cinâyet şu'besi a'zâsından bulunan sâlifü'l-arz Hamparsum Boyacıyan'ın tertîb ve ta'lîmi üzerine sû-i kasd yolunda isti'mâl olunmak için Mekteb-i Sanâyi'den muhrec "Avadis" ma'rifetiyle Çarşı-yı Kebîr'de Cebeci hânında bir takım humbara ve âlât-ı nâriyye ve muhribe i'mâl edildiği zâbitaca

bi'l-istihbâr mezkûr humbaralarla âlât-ı sâ'ire elde edilmiş ve merkûm Avadis Bulgaristan'a firâr etmiş ise de bu işde zî-medhal olmak maznûniyetiyle der-dest olunan merkûmun birâderi Doğramacı Aleksan ve Şemsiyeci Serkiz ve Demirci diğer Serkiz keyfiyeti i'tirâf eylemeleriyle kendüleri mevkûf bulunmuşdur.

Hınçak Komitesi'ne mensûb rü'esâ-yı erbâb-ı fesâddan Rusyalı "Hanisyan" tarafından Dersa'âdet ile Memâlik-i Şâhâne'nin sâ'ir cihetlerine bi'l-idhâl sû-i kasd yolunda isti'mâl edilmek üzere Ruscuk'da Aydınyan'ın hânesine dinamit ile memlû humbaralar irsâl ve ihfâ edildiği zâbitaca bi'l-istihbâr olunan teblîgât üzerine hükûmet-i mahalliyyece icrâ kılınan taharriyyâtda mezkûr hânedede bir hayli humbara zuhûr etmiş ve bunlardan başka on dört aded humbaranın daha mezkûr komite rü'esâsından Amerika'da bulunan "Karabetyan" nâmına Kalas tarfıyla Atina'ya gönderildiği tahkîkat ile sâbit olmuştur.

Galata'da Ermeni mektebi talebesinden Haçinli "Karabet Çalıkyan" ile hemşehrilerinden "Çalyan Karabet" ve Panduflacı "Bogos" ve Tüfenkçi "Agop" ve tâcir uşağı "Matyos" nâm şahısların bir cem'iyet-i fesâdiyye akdıyla yine sû-i kasd yolunda isti'mâl olunmak üzere Tüfenkçi Agop'a şemsiye tarzında vinçester fişengi endâhtına sâlih i'mâl ettirmiş oldukları bir nev' tüfenkler elde edilmiş ve re'îsleri bulunan "Çalıkyan Karabet" Marsilya'ya firâr etmiş ise de diğerleri der-dest olunup adliyyece bi'l-muhâkeme ekserîsi mahkûm olmuşlardır.

Ermeni Sâkin Olan Vilâyât-ı Şahânedede İnkâ' Olunan Ef'âl ve Harekât-ı Cinâ'iyenin Kısmen Beyânı

Erzurum vilâyeti dâhilinde kâ'in Erzincan sancağının Kuruçay kazâsı Ermenilerinden ve erbâb-ı fesâddan Papas Karabet ve Kiragos ve Ebgar ve Ebranos ve Teohari ve Kirkor ve Kigork ve Manuel ve Sahak ve Agop ve Mıgırdıç ve Kazari ve Vartan ve Agik ve Minas ve Muşeh nâm şahıslar geçen sene hidmet-i hükûmetde müstahdem Ömer Pehlivan'ı katl ve na'sını gaz ile ihrâk ve bu cinâyeti hükûmet-i mahalliyyeye ihbâr eden Serkiz ile oğlunu dahi katl ve Bekçi Hüseyin'i cerh ve cem'iyet-i fesâdiyye re'îsi Armudanlı Hacı Kalost ve refikleri Zakar ve Eğinli Kokakcanyan Sahak ve Canik nâm şahıslar dahi İslâm'a isnâd-ı töhmet için Lâz elbisesiyle kırlarda ve dağlarda dolaşarak isyân ve şekâvet ve Refahiye kâ'im-i makâmının esnâ-yı râhda önüne çıkararak emvâl ve eşyâsını gasb u gâret ve ta'kîblerine

gönderilen asâkir-i şâhâne ve jandarmaya katl kasdıyla kurşun endâht ve Ahışa ahâlîsinden ve Rusya tebe'asından Avakim oğlu Vartan nâmında bir şahıs dahi kezâlik Lâz elbisesiyle Tortum cihetinde geşt ü güzâr ve Ali nâmında birini katle ictisâr ve Bâyezid sancağı dâhilinde sekiz Ermeni'den mürekkeb olarak zuhûr etmiş olan eşkiyâ çetesi yolculardan Asumlu karyeli Hacı ve refiklerinin kârbânına müsellehan hücum ve Erzurum ve Muş Ermenilerinden olup der-dest-i tanzîm bulunan fezlekedeki isimleri arz edilecek olan otuz dört şahıs Bitlis'de⁷ ihtilâl îkâ' etmek üzere bir cem'iyet-i şekâvet te'sîs ve Muş sancağı dâhilinde Vartinis karyesinden ve erbâb-ı fesâddan Varcabet ve Markara ve Strak'ın taht-ı riyâsetlerinde Hayrebet ve Simon ve Ohannes ve Malhas ve Minas ve Kasbar ve diğer Malhas ve Markar ve Agop nâm şahıslar dahi kezâlik bir cem'iyet-i şekâvet teşkîliyle müsellahtan olarak tarîk-i ihtilâl ve şekâvetde geşt ü güzâr ve kuvve-i ta'kîbiyyeden bir çavuşun katline ve yine Bitlis Ermenilerinden ve erbâb-ı mefsedetden Muşih ve Mikail ve Mardiros ve Arşak nâm şahıslar âmâl-i fâsîdânelerine hizmet etmeyen ve fezlekedeki arzedilecek olan ba'zı esdikâ-yı tebe'a-i şâhâne haklarında sû-i kasd ve Bitlis müfsidlerinden kezâlik fezlekedeki isimleri arzolunacak birkaç Ermeni dahi Kürd kıyâfetine girüp cerh ve katl gibi fazâyihâ ictisâr eyledikleri cihetle cümlesi der-dest edilerek bi'l-muhâkeme taht-ı mahkûmiyyete alınmış ve Hınçak Komitesi'nin Dersa'âdet şu'besi a'zâsından olup pâ-yi taht-ı saltanat-ı seniyyede envâ'-ı cinâyâta ictisâr ve bi'l-âhere Atina'ya firâr etmiş ve oradan bi't-takrîb Anadolu'ya geçüp yine tahrîkât-ı ihtilâl-cûyâneye devâm ederek nihâyet Muş'a azîmetle eşkiyâyâ riyâset ve Talori hâdisesini îkâ'a cür'et eylemiş olan mârrü'l-arz Haçinli Hamparsum Boyacıyan ile avanesi dahi sâye-i kudret-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde Bitlis'de der-dest olunarak bi'l-muhâkeme mahkûm olmuşlardır. Sivas vilâyeti Ermenilerinden ve erbâb-ı fesâddan olup ef'âl-i cinâ'iyeye cür'et edenler dahi Amasyalı Altunyan Artin tebe'a-i sâdikadan Amasyalı Cemikyan Agop'u komite cânîlerine mahsûs ve acîbü'ş-şekl bir bıçak ile sûret-i fecî'ada katl ve Amasyalı Kayayan Artin ve Kazar ve Hicresyan Karabet ve Kirkor dahi kâtil-i merkûma mu'âvenet ve Karahisarlı Karibyan ve hizmetcisi Kigork ve Karibyan Agop dahi sadâkati meşhûd olan Karabet'i otuz yedi yerinden katl ve dudaklarını kat' etmek sûretiyle katl ve itlâf ve Tokad cem'iyet-i fesâdiyyesi rü'esâsından ve eşkiyâ ve efrâdından fezlekedeki isimleri arzedilecek olan elli sekiz Ermeniden on dört cânî kezâlik İslâm'a müşâbehet ve isnâd-ı töhmet için Gürcü elbisesiyle Ermeni Katoliği

⁷ BOA. Y.EE. 168/1; BOA. Y.EE. 174/1.

⁸ BOA. Y.EE. 168/1; BOA. Y.EE. 174/1.

Cemâ'atından Tokadlı Doktor Jozef'i hükûmet-i seniyyeye olan sadâkatına mebnî itlâf ve Tokad civârında postayı urmakla beraber Tatar Mehmed Efendi'yi bir sûret-i fecî'ada katl ve kendülerini ta'kîb eden zabtiyelerden Abdullah Çavuş ile ahâlîden Ahmed'i itlâf ve Amasyalı Cenun oğlu Ohannes ve Artin oğlu Karabet ve Kürd oğlu Bogos ve Varteri oğlu Abram ve Serkiz oğlu Artin ve Uzun oğlu Ohannes ve Çeril oğlu Agop dahi tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Zulamoğlu nâm Ermeni'yi efkâr-ı fâsidânelerine kapılmadığından dolayı katl ve Sivaslı Habeşyan Karabet ve Tokadlı Hayrebet oğlu Hacı Armenak hükûmet-i mahalliyye me'mûrlarından Arabkirli Kirkor'u katl ve Divan oğlu Bağdasar ve Keleci oğlu İstapan ve Bekçi oğlu Agop ve Ohan oğlu Kör Malkon ve Şavrak oğlu Şınork ve Karaman oğlu Varteres ve Keşiş Turoni oğlu Kirkor dahi kezâlik arkalarında Gürcü elbisesi bulunduğu ve müsellaht oldukları hâlde tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Merzifonlu Kunduracı Makri ve Kırımlı oğlu Sahak ve Ordulu Milcanyan'ı katl ve Divriğili Manaz oğlu Natan nâm şahıs da tebe'a-i sâdikadan Kokas'ı cerh ve Serkiz'i katl ve Karahisarlı Badik oğlu Kasbar ve Srak ve Aram ve Pamukçu oğlu Hamparsum dahi Kudüs-i Şerîf'e giden yolcuların önüne çıkup bin liralık kadar nakid ve mücevherlerini gasb ve ta'kîblerine gönderilen kuvve-i zâbitadan Mülâzım Ömer Ağa ile Zabtiye Hasan'ı cerh ve Sivaslı Mardiros oğlu Dikran ve Haçik oğlu Arşak ve Agop oğlu Oseb ve Sökik oğlu Agopcan ve Ağya oğulları Hampar ve Dikran ve Moses oğlu Karnik ve Kalfa Karabet oğlu Balu ve Halamyân Artin oğlu Strak ve Keşiş oğlu Toros ve Muz oğlu Karabet ve Lilikyan diğer Karabet nâm şahıslar dahi kezâ Gürcü kıyâfetiyle leyllen ve müsellehan Sivas vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin hânesine duhûl ile kendüsünü ve zevcesini ve seksen yaşında bulunan vâlidesini ağır sûretde cerh ve Sivaslı Kürkciyan Hacı Manuk ve Tatyos oğlu Dikran ve Avakim oğlu Mirican ve birâderi Ohan ve Kaluk oğlu Artin ve Pelik oğlu diğer Artin ve Antran oğlu Markar ve Külük oğlu Agop ve Tanil oğlu Ohannes ve Deli David oğlu Hayrebet ve Sarıoğlan oğlu Losarif ve Agop oğlu Oseb nâm şahıslar da kezâlik Gürcü kıyâfetinde ve müsellaht oldukları hâlde leyllen Küre karyesinde Keşiş oğlu Hamparsum'un hânesini basarak merkûmu ağır sûretde cerh ile vefâtına sebebiyyet vermekle beraber iki yüz elli lirasını gasb ve refiklerinden cerfhadâr olan birini hayyen suya ilkâ' sûretiyle itlâf ve Karahisâr-ı Şarkî ve Suşehri kasabaları sâkinlerinden fezlekede isimleri arz olunacak otuz sekiz Ermeni kezâ Lâz kıyâfetiyle Ezbider karyesi hânedânından Esad Ağa'nın hânesini leyllen ve müsellehan basup ağa-yı merkûm ile bir nefer hizmetcisini ve Abram nâm kimesneyi katl ve Aram nâm şahsı da cerh ve Tenos kazâsının Lisanlı karyeli Karagöz oğlu

Kokas ve Gemerek karyeli kunduracı oğlu Bünyamin ve Karagöl karyeli Kerinç ve Gemekli Toros oğlu Asador ve Hanazant oğlu Artin ve Boyacı oğlu Kirob ve Toros oğlu Agop dahi Karagöllü Babek Kethüdâ'yı katl kasdıyla darb ve tahvîf ve mâl sandığına â'id akçeyi ve diğer mahallerden ba'zı eşya ve hayvânât gasb ve Karahisarlı Karibyan Hamayak nâm şahıs tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Varzabet Karabet'i katl ve Amasyalı Kürd Manuk oğlu İstapan ve Muhtar Papas oğlu Agop ve oğlu Mıgırdıç ve Ejder oğlu Ohannes ve Terzi oğlu Nişan ve Agopyan Artin ve Caniz ve Kalost oğlu Karabet ve Apikyan İstapan ve Boğçacı oğlu Ohannes ve Haçık oğlu Agop ve Ehron oğlu Karabet ve Kirişçi oğlu diğer Karabet ve Arakil oğlu Kigork ve Acem oğlu Haçator ve Ölçekçi oğlu Serkiz ve Dirdir oğlu Kızarık [ve] oğlu Kigork ve Karabet nâm şahıslar dahi yine tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Çömlekçi Tatyos'u katl ve Muratyan Hacı Kirkor nâm şahıs da mühtedî Ahmed'i katl ve Hançanyan Artin ve Keleşyan diğer Artin ve Kigork ve Kesdikyan Ohannes nâm şahıslar da tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Amasyalı Gülyan Agop'u katl ve Ankara vilâyeti dâhilinde ef'âl-i cinâ'iyeye cür'et eden Ermenilerden Gürünlü Toros oğlu Strak ve Keskin ma'deninden Ayan oğlu Toros nâm-ı diğer Dikran ve Topal oğlu Nazar ve İncirli karyesinden Kirkız nâm-ı diğer Uşar nâm şahıslar dahi üç yüz dokuz senesinde müfsid-i meşhûr Moruk nâm-ı diğer Jirayir'in emriyle Makaroğlu karyeli Simon Kethüdâ'yı katl ve cem'iyet-i fesâdiye re'îsi ve muharrikleri Papasyan Agopcan ve Tekeryan Artin ve Berberyan Nazar dahi sene-i merkûme teşrîn-i sânîsi'nin otuzunda Ermenilerin Yozgad Kilisesi'nde vukû' bulan ictimâ'ında ahâlî-i İslâmiyye üzerine bi'zzât silâh endâht ve Tabîb Dikran ve Eminyan Siropi ve Elekçi oğlu Markos nâm şahıslar dahi ahâlî-i müslimeden Salih ve Zabtiye Necib'i katl ve envâ'-ı tertîbât-ı cinâ'iyeye mücâsereti ve ahîren Bitlis'de sûret-i der-desti yukarıda arzolunan cinâyet şu'besi a'zâsından Hamparsum Boyacıyan'ın birâderi olup tahrîkât-ı fesâdiye ve cinâ'iyede karındaşı Hamparsum Boyacıyan'a mu'âdil ve Yozgad hâdisesine sebep-i müstakil olan Haçinli Moruk nâm-ı diğer Jirayir ile avanesi Keskin ma'deninden Hacı Artin oğlu Varto ve Pöhrenk karyesinden Manuk ve Deli Agop oğlu Kirkor ve Köhne-i Kebîr karyesinden Keşiş oğlu Mıgırdıç ve Kara Yakuboğlu karyesinden Kirkor nâm şahıslar dahi Ermeni kurâsını geşt ü güzâr ile Ermeni ahâlîyi tahrîk ve ifsâd ve tebe'a-i sâdika-i şâhânedan bulunanları katl ve i'dâm ve Talaslı Aşçı Parsih oğlu Delut ve Sıfa oğlu Mihran nâm şahıslar da tebe'a-i sâdika-i şâhânedan kuyumcu Hacı Usta'yı katl ve Gürünlü Zadukyan Toros ve Talaslı Aşçı Parsih oğlu Gülbenk ve Yakob oğlu Panos ve Pezeveli Bogos ve Deli Bedros oğlu Misak ve Keriz Toros oğlu

Mihrican nâm şahıslar dahi müsellağ ve Gürcü kıyâfetinde oldukları hâlde Yozğad'a gitmekte olan Ma'den postasının önüne geçerek ve zabtiye ve sürücüsünü urarak postada bulunan yüz yetmiş lira ve kusûr mecîdîyi ve Laleli belinde Palas memlehası kolcusunun kezâlik önüne geçerek esb ve sâ'at ve eşyâsını gasb ve Osmancık postasının dahi önüne çıkararak ve posta bargirini boyunundan urarak nümâyış icrâ ve yine Gürünlü Cano ve Çaçam oğlu Agop ve Gemerekli Deli Tenkeş oğlu Artin ve Sarı Çodan oğlu Deryab ve Musimyonlu Keşiş oğlu Mıgırdıç nâm şahıslar da kezâlik Gürcü elbisesini lâbis ve martini tüfengiyle müsellağ olarak îkâ'-ı ihtilâl yolunda şurada burada geşt ü güzâr ve Boğazlıyan kâ'im-i makâmı ile Akdağ nâhiyesi müdürine teşhîr-i silâha ictisâr ve Gemerek karyeli Ahismal oğlu Hampar nâm şahıs da bunlara esb ve silâh vermek sûretiyle mu'âvenete ibtidâr eyledikleri icrâ kılınan muhâkemeleriyle ve Yozğad hâdisesinde mürettib-i fesâd olanlardan Papasyan Hamparsum nâm şahıs dahi sâlifü'l-arz müfsid-i merkûm Moruk nâm-ı diğeri Jirayir'in Yozğad havâlisine vürûdünden evvel Kara Yakub ve Bebek ve Terzi karyelerine mahsûsan gidüp Ermenileri kiliseye celb ve cem' ile "Biz artık Osmanlı Devleti'nin zîr-i idâresinden çıkarak bundan sonra müstakil olup rahat edeceğiz. Umûm Ermeniler her tarafda ve hattâ Rusya'da bulunan Ermeni karındaşlarımız da bizim ile ittifâk eyledi. İstanbul'dan emirler alıyorum, Ermenileri bizim sancağımızda da (Yozğad sancağı) ben ittifâk etdiriyorum. Umûm devletler bize tarafdârdır. En ziyâde bize zahîr olan İngiltere devletidir. Bu uğurda kanımız dökülsün, büsbütün mahvolalım boş durmayalım. Bu size söylediğim esrârı kimseye söylemeyeceğinize yemîn ediniz" deyü papaslar vâsıtasıyla ve âyînleri vechile cümlesine yemîn etdirüp imzâ altına aldıktan sonra "Yürekli olunuz, kormayınız! Size verilecek emre itâ'at ediniz. Sizden asker tertîb olunup esliha mübâya'asıyçün akçe istenilecek veriniz" deyü tenbîh ve bu sırta vâkıf olanlar ve itâ'at etmeyenler telef etdirilecek yolunda tehdîd ve Moruk nâmında bir büyük adam geleceğini ve geldiğinde itâ'at edilmesini tefhîm ve kilisede kadınlara da başkaca "Süvari komiteleri gelecek anları hânelerinize kabûl ediniz ve misâfir olduklarında yiyecek ve yataklarına dikkat ve hürmet ediniz ve ağzınızı pek tutunuz, kimseye esrâr vermeyiniz" deyü nasîhat eylediği ve mu'ahharan merkûm Moruk nâm-ı diğeri Jirayir dahi Yozğad'a gelerek livâ dâhilindeki kurâ ahâlîsini tahrîk ve ifsâd için dolaşdığı sırada Bebek karyesinde Bagdasar Kethüdâ'nın odasına bir gece Ermenileri celb ve cem' ile, "Ben büyük adamım. Pek büyük yerlerden elimde emrim vardır. Benim geleceğimi Hamparsum Ağa size söyledi mi idi ?" Evet cevâbına mukâbil "Korkmayınız! Yürekli olunuz, bir şey olmak ihtimâli yokdur. Ben ne

emreder isem emrime itâ'at ve icrâsına dikkat ediniz. İngiltere'den size silâhlar gelüp tevzî' olunacaktır. Hamparsum Ağa'nın size söylediği esrârî şimdîye kadar kimseye söylemediğinize ve ba'demâ da olacak şeyleri ifşâ etmeyeceğinize yemîn ediniz” deyü umûmuna yemîn etdirüp gitdiği ve esliha-i mezkûrenin mübâya'asıyçün umûm Ermeni karyelerinden akçe ahz ve tahsîl olunarak merkûm Moruk'a verildiği ve eslihanın vürûdunda bi'l-umûm Ermenilere tevzî' olup herkes silâhını aldıktan sonra hükûmete karşı gelüp İslâm köyü basmak ve adam kesmek ve envâ'-ı cinâyât-ı sâ'ireye cür'et eylemek mukarrer bulunduğu ve şu tertîbât-ı fesâdiyyenin bozulması re'yinde bulunanlar veyâhûd sırrı fâş edenler ile âmirlerine itâ'at etmeyenler i'dâm edilmekle beraber Mayıs ayında ortalık karışacağı ve gâyet tertîbli bulunmaları merkûm Moruk ile avanesinden Lazgi taraflarından Ermenilere tenbîh ve tefhîm olduğunu ve Bebek karyesinde asker nâmıyla tertîb edilmiş olan Ermenilere karye-i mezkûreli Artin ve Tatyos ve Bedik ve Agop taraflarından birer tüfenk verilerek ve Yozgad'da Papasyan Kasbar'dan barut ve fişenk getürdülerek karyeye me'mûrîn vesâ'ir âdemler gelür ise silah ile urup köye koymamak maksadıyla köyün etrafında bekletirildiği fezleke isimleri arz olunacak Ermenilerin ifâdât-ı mazbûtalarıyla sâbit olmuş ve Van vilâyeti dâhilinde ef'âl ve harekât-ı cinâ'iyeye cür'et eden Ermenilerden Şataklı Kırto Abraham veled-i Kirkor nâm-ı diğêr Keblo ve Ohan veled-i Kirkor Markarmazyan ve Mosis veled-i Bedros ve Tâcir Malkon oğlu Markire ve Değirmenci Malhas Caduryan nâm şahıslar Şatak'da İslâm öldürmek ve ifsâdât-ı sâ'irede bulunmak üzere beynlerinde bir ittihâdnâme tanzîm ile asâkir-i şâhâne mülâzımlarından Edhem Efendi'yi katl ve Vanlı Çulha Avadis oğlu Bağışlıyan Karakin ve Makdis Arslan oğlu Cernan Bagdasar ve Terlemezyan Panos ve Çilingir diğêr Panos ve Manuk ve Avadis ve Bagdasar oğlu Attâr Nişan ve Hacı Hayro ve Mardiros oğlu Bezci Nişan ve Fıruncu Artin ve Kuriz oğlu Karakin ve Emir oğlu Çilingir Ohannes ve Kenkan Ohannes ve Odyan Kigork ve Şiro oğlu Dikran ve Şataklı Vartan ve oğlu Mezro nâm şahıslar dahi Kürdlere müşâbehet ve isnâd-ı töhmet için Kürd elbisesi lâbis oldukları hâlde Polis Nuri Efendi ile Kurubaş karyeli dört Ermeni'yi ve hareket-ı hâ'inânelerine iştirâk etmediğinden dolayı tebe'a-i sâdika-i şâhânedan Çırağan Coc Ağa'yı ve Dîr [Deyr] manastırında dokuz nefer Kürd'ü bir sûret-i vahşiyânede katl ve esdikâdan ve meclis-i idâre a'zâsından Artin Efendi'yi katl kasdıyla cerh ve iki Ermeni kızının bikrlerini izâle ve Natanyan Karabet ve Bartuyan Avadis nâm şahıslar da komite efrâdı ma'rifetiyle esdikâdan Terzibaşı oğlu Nişan'ı katl ve Marutuyan Mıgırdıç oğlu Hısr'a katl kasdıyla tüfenk endâht ve Malyemez oğlu

Avadis nâm şahıs da vilâyet tercümânlığı hizmetini îfâ eden Varjabet Dikran'a bir def'a ve tüccârdan Keşişyan Ohannes Efendi'ye sadâkatlarından dolayı iki def'a katl kasdıyla teşhîr-i silâh ve Vanlı Mak[be]tisyân Mıgırdıç ve Vanlı Hoşyan Avadis ve Avarekli papas Serkiz ve tâcir Kigork ve Sadmanaslı Karabet Kethüdâ ve Avarek karyeli Yakazar Kethüdâ ve Kendirciyan Bedros ve Zırtoyan Karabet ve Bozbey oğlu Kirkor ve Minas oğlu Avak ve Kurt oğlu Misak ve Mesrub oğlu Strak ve Vanlı Natanyan Mikail ve Garo nâm şahıslar dahi sû-i kâd tertîbâtı yolunda müşâvere ve Boğazkesen karyeli Mardiros oğlu Tomo ve Çamurcu Oseb oğlu Nüvitdar Bartor ve Kazar oğlu Eskü ve Bağdo oğlu Nazar ve Sahakkin oğlu Bedros ve Alvenk oğlu Naharcı Ako ve Keşiş oğlu Mako veled-i Vartan ve Ohannes veled-i Bedros ve Makdis oğlu Matos ve Melik oğlu Hero ve Çeldoş Bedros ve Bobo oğlu Sahak veled-i Markire ve Alo oğlu Kelos ve Bağdo oğlu Haylo ve Niko oğlu Bağdik ve Mezanlı Vartan oğlu Siyanos ve Esbistanlı Hakverdi oğlu Manuk ve Hezare karyeli Elvan oğlu Ohannes Kethüdâ ve Van'ın Çalıkoğlu mahallesinden Natanyan Rupen ve Şagooğlu mahalleli Mardiros oğlu David ve Banikoğlu mahalleli Haçık ve Boğazkesenli Keşiş oğlu Arşak ve Bogos Kethüdâ ve birâderi Niko ve Esbistanlı Hero ve Şatak'ın Kaced karyeli Şero ve Çeto nâm şahıslar dahi kezâlik Kürd elbisesini lâbis buldukları hâlde Boğazkesen'de Van tabur ağası ile müsâdeme ve Zabtiye Ali Onbaşı'yı katl ve bunlardan Şero ve Çeto nâm şahıslar Şatak'da asâkir-i şâhânedan iki neferi ve bir kolcuyu katl ve Haleb vilâyetinde bulunan Ermenilerden fezlekedede isimleri arzolanacak Zeytunlular hükûmet-i seniyyeye karşı silâh be-dest olarak i'lân-ı isyân ve kasden harîk ikâ' ve harekât-ı ihtilâliyyelerini tevsî' edeceklerine dâ'ir varakalar tertîb ve ilkâ ve Ma'mûretü'l-azîz vilâyetinde ef'âl-i cinâ'iyeye ictisâr eden Ermenilerden ve müfsid-i meşhûr Şimavon'un rüfekâsından Arap Kızıl ve Etmekci Tanil veled-i Hamparsum ve Bagdasar ve Mardiros veled-i Avadis ve Makrat oğlu İhtiyar veled-i Karabet nâm şahıslar dinamit güllerini hâmil ve zâbta elbisesini lâbis oldukları hâlde Dersim'e gidüp Ekrâdı hükûmet-i seniyye aleyhine isyâna tahrîk ve teşvîk ve merkûmlardan Tanil veled-i Hamparsum bu fi'linden başka refîkleri Arabkirli Bogos nâm-ı diğerk Agapik veled-i Avadis ve Kirkor veled-i Memas ile beraber Arabkir polis efrâdından Yusuf Efendi'yi sûret-i vahşiyâne ve gaddârânede katletmelerinden dolayı sâye-i satvet-vâye-i cenâb-ı hilâfet- penâhîde cânîyyûn-ı merkûmûnun pek çoğu der-dest olunarak â'id olduğu devâ'ir-i adliyyede muhâkemeleri bi'l-icrâ kısm-ı a'zâmı mahkûm olduğu gibi bir takımının da muhâkeme ve istintâklarına ve bâ-husûs Merzifon cem'iyet-i fesâdiyyesi efrâdından olup ahâlî-i

İslâmiyyeye atf-ı töhmet maksadıyla Lâz elbisesini lâbis ve tunçdan ma'mûl humbara vesâ'ir eslihayı ve Ermenileri ihtilâle teşvîk yolunda ta'lîmât kılıklı bir takım evrâkı hâmil oldukları halde der-dest edildikleri sırada me'mûrîn-i zâbıtaya adem-i itâ'at ve teşhîr-i silâh ile me'mûrîn-i mûmâ-ileyhimden Mehmed Efendi'yi cerhe cür'et etmiş ve buraca icrâ-yı muhâkemeleri zımında elbise ve humbara vesâ'ir silâhlarıyla beraber Dersa'âdet'e celb edilmiş olan Merzifonlu Bakırcı Kirkor ve Papasyan Dikran ve Dökmeci Ohannes ve Varteres ve Perosı ve Hamparsum ve Hancı Agop nâm şahısların mahkeme-i cinâyetce muhâkemelerine ve hâl-i firârda bulunanların da mahallerince taharrî ve ta'kîblerine devâm olunmakta bulunmuşdur.

Sanî'a olarak izhâr-ı İslâmiyyetle hoca kıyâfetinde gezüp Ermeni fesâd komitesine câsûsluk eden Agop ve şerîk-i töhmeti Korgi ve Kiragos ile sâbık Ermeni Patriği Horen Aşıkyan Efendi'ye sû-i kasta tasaddî eylediği fıkra-i mahsûsasında arz olunan Agop ve rüfekâsının îkâ' etdikleri madde-i fesâdiyyede iştirâkleri bulunan Sinbat Davıdyan ve Avadis Çilingiryan nâm şahısların fi'leri Dersa'âdet heyet-i ithâmiyyesinde der-dest-i tedkîk ve rü'yet bulunmuşdur.

Tokad ahâlîsinden beş Ermeni yeknesâk elbiseyi lâbis ve müsellağ oldukları hâlde geçen pazartesi gecesi sâ'at bir buçukta Tokad kasabasında Keçe oğlu Ohan'ın hânesine duhûl ile yüz lira talep ve para olmadığını anlayınca bir sened ahz ile beraber merkûm Ohan'ı ve hânedede bulunan Kasap oğlu İstefan'ı ağır bir sûretde cerh etmiş ve oradan da diğerk bir hâneye geçmiş oldukları hâlde me'mûrîn-i mahalliyye tarafından cümlesi silâhları ve senedâtıyla beraber der-dest olunarak inde'l-isticvâb i'tirâf-ı cürm etmiş olmalarıyla Tokad Mahkeme-i Adliyyesince icrâ-yı muhâkemeleri der-dest bulunmuşdur.

Bursa'da Setbaşı nâm mahalde sâkin Ermeni cemâ'atından Kütahyalı Bağdasar nâm şahıs Bursa'da îkâ'-ı harîk için Çatalfırın'da yorgancı Mustafa Efendi'nin dükkânına leylen ve kasden kundak vaz'ı sûretiyle icrâ-yı mefsedetde bulunmuş ise de merkûm bi't-taharrî der-dest olunarak Hüdâvendigâr Vilâyeti Mahkeme-i Adliyyesince îcâb eden muhâkemesinin icrâsına ibtidâr olunmuşdur.

Muş'un Dere mahallesi sâkinlerinden Mihail veled-i Kirkor ve Arşak veled-i Karim ve Baş mahallesinden Mardiros veled-i Kasbar nâm şahıslar Kürd kıyâfetine girüp erbâb-ı sadâkatdan Papas Parsih Efendi'yi katl kasdıyla cerh ve Ahlat kazâsının Purhus karyesinden Motih veled-i Yinorm ve Dinç veled-i Parsih ve Kar ve Keşiş ve Suvar veled-i Sado ve Keşiş oğlu Sirop nâm şahıslar da firârî diğerk beş nefer refîkleriyle birlikte tüccârdan Bogos Efendi'nin nukûd ve eşyâsını gasb etmelerinden

dolayı merkûmların Bitlis Mahkeme-i İstînâfiyyesince muhâkemeleri der-dest-i icrâ bulunmuşdur.

Arabkir ahâlîsinden ve erbâb-ı mefsedet ve şekâvetden olup mukaddemâ kuttâ'-ı tarîklik töhmetiyle hey'et-i ithâmiyyece bi'l-ithâm ahz u girifti için müzekkire verilmiş olan ve vâdi-i firârda bulunarak efrâd-ı ahâlîce ara sıra îsâl-i dest-i hasâr eden Taşçı oğlu Mıgırdıç nâm şahıs ahîren dahi ba'zı rüfekâsıyla Lâz elbisesi lâbis ve martini tüfengi ve pala bıçaklarıyla müsellağ oldukları hâlde Arabkir hânedânından Fâzıllızâde Cemal Ağa'nın hânesini leylem basarak akçe talebi ile efrâd-ı â'ilesini bir sûret-i vahşiyânede darb ve tehdîde ictisâr eyledikleri sırada feryâd-ı istimdâd-kâraneyi müte'âkib etrâfdan yetişilmesiyle silâhlarını alamayarak firâr etmiş ve zâbita-i mahalliyyece ta'kîb edilmekte bulunmuş iken geçen teşrîn-i sâninin yedisinde Divriği tarâflarında müsellağ ve Gürcü elbisesini mülebbes olarak tarîk-ı şekâvetde gezen Divriğili Palanga oğlu Agop ve Kangal nâhiyesinin Ağçakal'a karyesinden Keşiş Karındaş Markos nâm şahıslar dahi bi'r-rüfekâ Arabkir cihetine geçüp hânesinde ihtifâ eylediği me'mûrîn-i ta'kîbiyye taraflarından tahkîk kılınmasıyla der-destine teşebbüs edildiği sırada merkûm kurşun ile Zabtiye Mevlüd'ü kolundan cerh etmiş ve polis komiserine dahi teşhîr-i silâha cür'et eylemiş ise de bi'l-mukâbele der-dest olunarak refîklerinin taharrîsine devâm olunmakta bulunmuştur. Adana vilâyeti dâhilinde Haçin kasabasında Ermeni erbâb-ı mefsedetinden yirmi beş kişiden mürekkeb "Maksad" nâmıyla bir cem'iyet-i fesâdiyye teşkîl olunmuş ve mefsedete müte'allik ve komite tarafından müretteb yirmi üç bendi şâmil bir de programı elde edilmiş olmasıyla Adana İstînâf Mahkemesince cereyân eden muhâkemelerinde zikrolunan yirmi beş kişinin üçü berâ'et ederek on biri cünha ve on biri cinâyetle mahkûm olmuş ve bunlar miyânında Haçin Ermeni Mektebi Muallimi "Jirayir" nâm-ı diğere "Mardiros Garip Boyacıyan" on beş sene ve biraderi "Hamparsum Boyacıyan" dahi on sene kürek cezâsıyla mahkûm ve firârda bulunmuş oldukları ve vicâhen mahkûm olanların mu'ahharan afv-ı âlîye mazhariyyetle sebîlleri ihlâ olunduğu Adana Vilâyet-i Aliyyesi'nin bu kerre vâki' olan iş'ârından anlaşılmışdır. "Merkûmândan Jirayir nâm-ı diğere Mardiros'un Moruk nâm-ı müste'ârıyla Yozgad ve biraderi Hamparsum Boyacıyan dahi Sason ve Talori hâdiselerinin mürettibi olmalarından dolayı ikisi de der-dest olunarak mahalleri mahkeme-i adliyyelerince bi'l-muhâkeme mahkûm oldukları fıkra-i mahsûsalarında arzedilmişdir."

Adana'da mukîm Ermeni erbâb-ı mefâsidinden Karaoğlan Agop nâm şahsı Adana mu'teberânından Leon Sisliyan Efendi'yi hükûmet-i seniyyeye olan sadâkatından dolayı fesededen arzuhâlcî Ermeni Anderyas vesâ'irenin teşvîkiyle cerh ve bu sûretle sû-i kasta cür'et etmesinden dolayı der-dest olunarak Adana Mahkeme-i Adliyyesince der-dest-i muhâkeme bulunmuşdur.

**Ermeni Anarşistlerinin Cinâyât-ı Vâkı'alarından Mehâkim-i Adliyye Huzûrunda
Sâbit Olanları Aksâmından Ba'zılarına Müte'allik Mehâkim-i Mezkûreden Sâdır
Olan Mukarrerât Hülâsasıdır**

Ermeni cemâ'atini bi'l-iğfâl ihtilâl çıkarmak ve iğfâl olunamayan tebe'a-i sâdıka'yı katleylemek üzere teşekkül eden cem'iyet-i fesâdiyyeye mensûb olup Ermeni Patrikhane Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye icrâ-yı âyîn esnâsında katl kasdıyla revolver endâht eden Bağçecikli Agop ve Attâr Filipos ve Kepekçi Minas ve Vartan ve Hamparsum ve Nişan ve Avakim ve Artin ve Avadis ve Bedros'un Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesi'nde icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde bunlardan Agop ve Filipos ve Artin ve Nişan'ın kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeyline tatbîkan i'dâmlarına ve Minas ve Vartan'ın yedişer ve Hamparsum ve Avakim ve Bedros ve Avadis'in beşer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine 11 Teşrîn-i Evvel sene 1306 târîhinde hükmolunmuşdur.

Ermenileri ihtilâle teşvîk ve iğfâl olunamayanları katletmek üzere teşekkül etmiş cem'iyet-i fesâdiyye efrâdından olup Da'vâ Vekîli Haçik Efendi'yi katletmiş olan Armenak ile Sucu Malkon'un on kadar refîkleri olduğu hâlde mahkeme-i cinâyetde icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde merkûm Armenak'ın Haçik Efendi'yi amden katletdiği ve Malkon'un dahi merkûma mu'âvenetde bulunduğu sâbit olmağla mücrimiyetlerine ve kânûn-ı cezânın yüz yetmişinci mâddesine tatbîkan Armenak'ın i'dâmına ve yüz yetmiş beşinci mâddesi mantûkunca Sucu Malkon'un dahi üç sene müddetle küreğe konulmasına 12 Temmuz sene 1307 târîhinde karâr verilmiş ve rüfekâ-yı sâ'iresi afv-ı âlî-i cenâb-ı hilâfet-penâhîye mazhar olmuşdur.

Ermeni cemâ'atini hükûmet-i seniyye aleyhinde isyâna teşvîk ve bir takım elfâz ve ibârâtı hâvî kilise divâriyle telgraf direğine yaftalar ta'lik eylemiş olmalarından dolayı der-dest ve ithâm edilen Aşçı Vanlı Karabet ve Odabaşı Avadis ve Sucu Parsih ve Kandilci Dikran ve mukaddemâ taht-ı muhâkemedede bulunduğu hâlde mazhar-ı

afv-1 âlî olmuş iken bu def'a yine ifsâdâta başlamış olan Karabet nâm-1 diğer Arasdakis'in Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesi'nde icrâ olunan muhâkemeleri netîcesinde bunlardan Karabet nâm-1 diğer Arasdakis ile Aşçı Karabet'in mücrimiyetlerine ve kânûn-1 cezânın altmış altıncı maddesine tevfiikan mü'ebbed kürek cezâsıyla mücâzât edilmelerine ve diğerlerinin berâ'etlerine 24 Temmuz sene 1307 târîhinde karar verilerek tanzîm olunan i'lâm Mahkeme-i Temyîz'in 8 Eylül sene 1308 târîhli ve iki bin yedi yüz on sekiz numaralı i'lâmıyla tasdîk olunmuştur.

Ermeni anarşistleri hakkında hükûmet-i seniyyeye ihbârâtda bulunan Papas Mampre Efendi'yi katl için Hınçak Komitesi tarafından intihâb olunarak Dersa'âdet'e bi'l-vürûd üzerinde kama ve revolver olduğu hâlde mûmâ-ileyhin arkasından dolaşur iken der-dest olunan Agop Diragopyan ve refikleri Postacı Armenak ve mukaddemâ mazhar-1 afv-1 âlî olan İstapan ve Panzikyan Haçık ve Odabaşı Parsih ve Terzi diğer Parsih ve Aşçı Hacı Kirkor ve Hacı Mihran ve Sâ'atçı Leon'un Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesi'nde icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde bunlardan Agop Diragopyan'ın cem'iyet-i fesâdiyye erkânından ve İstapan ve Hacı Kirkor ve Odabaşı Parsih ve Terzi Parsih ve Haçık'in dahi cem'iyet-i mezkûre efrâdından oldukları tahakkuk etmekle mücrimiyetlerine ve Hacı Mihran ve Leon'un dahi nâşir-i fesâd bulduklarına binâ'en ve kânûn-1 cezânın elli sekizinci maddesinin fıkra-i ahîresine tevfiikan Agop Diragopyan'ın on beş ve İstapan ve Haçık ve Odabaşı Parsih'in beşer ve Armenak ve Terzi Parsih ve Hacı Kirkor'un üçer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine ve Hacı Mihran ve Leon'un fi'lleri altmış altıncı maddede-i kânûniyye zeylinin neşriden mukaddem olduğu ve ahîren neşrolunan kânûnun mâ-kabline şümûlü olamayacağı Düstûr'un birinci cildi ahkâmından bulunduğu cihetle merkûmân Hacı Mihran ve Leon'un dahi adem-i mes'ûliyyetlerine 9 Eylül sene 1308 târîhinde hükmolunarak hükm-i mezkûr 17 Kânûn-1 Sâni sene 1309 târîh ve üç bin yüz yirmi numaralı Mahkeme-i Temyîz tasdîknâmesiyle te'yîd olunmuştur.

Cem'iyet-i fesâdiyye efrâdından olarak silâh tedârik etmek ve Ermeni patriği efendiye tehdîdnâme göndermek cinâyetlerinden dolayı der-dest ve ithâm olunan Eczâcı Serkiz ve Hacı Kirkor ve diğer Kirkor ve Kalos ve Ohannes ve Karabet ve Bogos ve Agop ve Abraham ve Matyos ve Bedros ve Strak ve firârî Tor Karabet'in mahkeme-i cinâyetde cereyân eden muhâkemeleri netîcesinde bunlardan Hacı Kirkor ve Kalos ve Agop ve Ohannes ve Abraham ve firârî Tor Karabet ve Eczâcı Serkiz ve diğer Kirkor'un mücrimiyetlerine ve kânûn-1 cezânın yüz doksan birinci maddesine

tevfikan Serkiz'in sekiz ve Kirkor'un beş sene müddetlerle küreğe konulmalarına ve elli sekizinci mâdde-i kânûniyyenin ikinci fıkrasına tatbîkan Tor Karabet'in on beş ve Kalos ve Ohannes ve Abraham'ın beşer sene ve Hacı Kirkor ve Agop'un dörder sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine ve Karabet ve Bogos ve Matyos ve Bedros ve Strak'ın berâ'et-i zimmetlerine 7 Teşrîn-i Evvel sene 1308 târîhinde hükmolunarak hükm-i vâki' Mahkeme-i Temyûz'in 22 Kânûn-ı Evvel sene 1309 târîh ve iki bin dokuz yüz yetmiş sekiz numaralı i'lâmıyla tasdîk edilmiştir.

“Hınçak” nâmındaki anarşist komitesi efrâdından olup Maksudzâde Simon Bey'i cerh etmelerinden dolayı der-dest ve ithâm olunan Tablekâr İstapan ve Tatyos ve Kahveci Hamparsum ve Kuyumcu diğer İstapan ve kahveci çırağı Kigork'un cereyan eden muhâkemeleri netîcesinde bunlardan Tablekâr İstapan ile Tatyos'un bi'l-fi'l cem'iyet-i fesâdiyyenin maksadını icrâ için Maksudzâde Simon Bey'i cerhe cür'et etdikleri ve Hamparsum ve Kuyumcu İstapan'ın dahi cem'iyet-i mezkûre efrâdından oldukları tahakkuk etmekle kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeyline tevfiikan Tablekâr İstapan ve Tatyos'un i'dâmlarına ve Kuyumcu İstapan'ın sekiz ve Hamparsum'un altı sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine ve Kigork'un berâ'et-i zimmetine 19 Mayıs sene 1310 târîhinde hükmolunmuş ve hükm-i i'dâm icrâ edilmemiştir.

Teşebbüsât-ı fesâdiyye için çıplak iki pehlivan resimlerini hâvî beşer gurusluk matbû' biletler tevzî' etmesinden dolayı müttehem bulunan Aşçı Abraham ve Aşçı Malkon ve firârî Hamparsum icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde mücrimiyetlerine ve kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeyline tatbîkan beşer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine karâr verilmiş ve merkûmûn ahîren afv-ı âlî-i cenâb-ı pâdişâhîye mazhar olmuştur.

Arabkir kazâsı civârında Lâz elbisesiyle Salih Çavuş ve rüfekâsının önlerine müsellehan çikup darb ve cerh ve akçe ve eşyâsını ahz u gasb etmelerinden dolayı der-dest ve ithâm olunan Şeker nâm-ı diğer Zakar ve Moses ve Arakil ve Manuk ve Minas ve Mıgırdıç cinâyet mahkemesinde icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde merkûmûndan Mıgırdıç ve Manuk ve Şeker ve Moses'in mücrimiyetlerine ve kânûn-ı cezânın altmış altıncı mâddesi zeylinin fıkra-i ûlâsına tevfiikan Mıgırdıç'ın mü'ebbeden ve Şeker'in on beş ve Moses'in on iki ve Manuk'un on sene müddetlerle küreğe konulmalarına ve Minas'ın yüz yirmi birinci mâddenin fıkra-i ahîresine tatbîkan cezâdan mu'âfiyetine ve Arakil'in berâ'et-i zimmetine karâr verilmiştir.

Cem'iyet fesâdiyye efrâdından olup Merzifon'da icrâ-yı şekâvet etdikleri ve üzerlerinde tunçdan ma'mûl humbara vesâ'ir esliha ve Hınçakyan cem'iyet-i fesâdiyyesi mühriyle mahtûm bir risâle ve ta'lîmat kılıklu varaka ve ihtilâle teşvîk yolunda tertîb edilmiş manzûme zuhûr ettiği ve hîn-i der-destlerinde teşhîr-i silâh ile zâbıta me'mûru Mehmed Efendi'yi cerh ile beraber şekâvetlerini ahâlî-i müslimeye atfetdirmek maksadıyla Lâz elbisesi iktisâ eylemelerinden dolayı müttehem bulunan Merzifonlu Bakırcı Kirkor ve Papas Dikran ve Dökmeci Ohannes ve Varteres'in Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesi'nde muhâkemeleri der-dest bulunmaktadır.

Mahkeme-i Temyîz Ceza Karârâmelerinin Kısmen Hülâsasıdır

Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin bir kısmını bi'l-ifrâz bir hükûmet-i müstakille teşkîl etmek maksadıyla Ermeni cemâ'atini isyâna tahrîk etmek ve bunlardan asker yazmak ve asker için esliha almak üzere para toplamak gibi harekât-ı mefsedet-kârâneye cür'etleri inde'l-muhâkeme sâbit olan rü'esâ-yı erbâb-ı fesâddan Muş'da kâ'in Baş Mahalleli Mekteb Mu'allimi İstapan veled-i Mıgırdıç ve Dersa'âdetli olup Muş'da Kırkayak Şirketi Mektebi Mu'allimi bulunan Muzyan veled-i Kirkor ve Erzurum'da Bolu mahalleli Terzi Agapek veled-i Bedros ve Muş'un Dere mahallesinden Nazaryan Muşih veled-i Ohannes nâm şahısların i'dâmılarına ve Meded veled-i İko ve Attâr Fıruncıyan Ohan veled-i Artin'in on beşer ve Attâr Ohannes veled-i Hazmir ile Artin veled-i Mıgırdıç ve Rençber Kasbar veled-i Kirkor ve Hamamcı Bonekyan Arşavir veled-i Karabet'in beşer sene müddetle küreğe konulmalarına ve Kunduracı Hamparsum veled-i Keşiş Avadis ve Yorgancı Mardiros veled-i Mardiros'un dahi altışar sene kal'a-bend edilmelerine dâ'ir Bitlis Vilâyeti Mahkeme-i İstînâfiyyesince verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 29 Haziran sene 1308 târîhli ve bin sekiz yüz elli sekiz numaralı karârâmesiyle tasdîk olunmuştur.

Ma'den sancağına tâbi Palu kasabası ahâlîsinden Asador ve Kapril ve Arakil ve Kigork Keşiş ve Turso ve Bodik Borson oğlu Kirkor ile Tatakçı Mararsub oğlu diğer Kirkor'un ikâ'-ı mefsedet için tecemmü' ve silâh endâht eylemelerinden dolayı yedişer sene müddetle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir Ma'den Sancağı Bidâyet Mahkemesi'nden lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 1 Ağustos sene 1308 târîhli ve iki bin dört yüz kırk iki numaralı karârâmesiyle tasdîk edilmiştir.

Van kasabası ahâlîsinden Cano oğlu Agop'un ba'zı Ermeni mütemevvilâmî hânelerine tehdîd ve fesâd-âmîz pusulalar atmak fi'linden dolayı üç sene kal'a-bend

edilmesine dâ'ir Van Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nden verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 11 Ağustos sene 1308 târîhli ve iki bin üç yüz elli sekiz numaralı karârname ile tasdîk olunmuştur.

Vanlı Aşçı Karabet ile Arastakis'in Ermeni Cemâ'atini isyâna teşvîk yolunda yafta yapışdırdıkları inde'l-muhâkeme sâbit olmasından dolayı mü'ebbed kürek cezâsıyla mahkûmiyetlerine dâ'ir Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesi'nden sâdir olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 8 Eylül sene 1308 târîhli ve iki bin yedi yüz on sekiz numaralı karârname ile tasdîk kılınmıştır.

Devlet-i Aliyye aleyhinde teşebbüsât ve tefevvühât-ı ihtilâl-kârânede bulunmalarından dolayı Busaid karyesi papası Keşiş oğlu Matyos veled-i Toros ve Çökelli oğlu Artin veled-i Vartan'ın mü'ebbeden nefy olunmalarına dâ'ir Karahisâr-ı Şarkî Bidâyet Mahkemesi'nden verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 24 Eylül sene 1308 târîhli ve iki bin dokuz yüzelli dört numaralı karârname ile tasdîk olunmuştur.

Efkâr-ı umûmiyyeyi tehyîc eder ahvâl ve harekât-ı mefsedet-kârânede bulunmalarından dolayı taht-ı muhâkemeye alınan Van İstînâf Mahkemesi a'zâ-yı sâbıkasından Çalıkoğlu Natanyan Karabet ve polis ikinci komiserliğinden matrûd Hartuyan Avadis'in Memâlik-i Devlet-i Aliyye'nin bir kısmını tefrîk teşebbüsünde buldukları inde'l-muhâkeme sâbit olmasından nâşî Karabet'in on beş ve Avadis'in on sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir zikrolunan Van İstînâf Mahkemesi'nden sâdir olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 19 Teşrîn-i Evvel sene 1308 târîhli ve üç bin iki yüz on dört numaralı karârname ile tasdîk edilmiştir.

Divriği kazâsı dâhilinde kâ'in Zımara karyesi ahâlîsinden Bonabek oğlu Kokas'ın hânesine duhûl ederek Kokas ve zevcesini ağır sûrette cerh eyledikleri sırada refîki Armudanlı kaçak Serkiz'i bileğinden yaralayarak vefâtına sebebiyet vermek ve yedinde bulunan evrâk-ı muzırraya nazaran Ermeni fesedesinden olmak cinâyetiyle ithâm olunan kazâ-i mezkûrda kâ'in Merekşan karyesi ahâlîsinden Manaz oğlu Natan veled-i Malkon'un Marsilya'daki Portakalyan'ın teşebbüsât-ı fesâdiyyesini hâvî neşrettiği ta'lîmâtı hâmil olduğu halde gammâzlık etdi zannıyla Kokas'ı öldürmek üzere gelerek merkûm ile zevcesini cerh etmek ve Kokas zannıyla refîki Serkiz'i yaralayup vefâtına sebep olmak sûretiyle ve esbâb-ı sâ'ire ile fesâda cür'eti sâbit olarak kânûn-ı cezânın elli dördüncü maddesi zeylindeki fıkraya tatbîkan i'dâmına dâ'ir Sivas Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nden lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 12

Kânûn-ı Evvel sene 1308 târîhli ve üç bin sekiz yüz doksan bir numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk kılınmıştır.

Bitlis'de Taş mahallesi ahâlîsinden Safroyan Vartan nâm şahsın Anadolu'da ikâ'-ı ihtilâl maksadıyla teşekkül eden fesâd komitesi efrâdından olduğu tahakkuk etmesinden dolayı mü'ebbeden küreğe konulmasına dâ'ir Bitlis Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nden verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in Kânûn-ı Evvel sene 1308 târîhli ve üç bin beş yüz otuz bir numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk olunmuştur.

Cem'iyet-i fesâdiyye teşkîl etmek fi'linden dolayı Parsih Zavaryan'ın beş sene müddetle kal'a-bend edilmesine dâ'ir Trabzon Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nden verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 2 Şubat sene 1308 târîhli ve dört bin kırk sekiz numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk edilmiştir.

Ermeniler hâdisesinden dolayı cinâyetle ithâm olunan eşhâsın Ankara İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince icrâ kılınan muhâkeme-i aleniyyelerinde bunlardan Andon Ruşduni ve Cebidelikyan Agop ve Cevahirciyan Rupen ve Alacacıyan Karabet ve Dökmeciyan Parsih ve Râhib Tanil ve Tomayan Karabet ve Kayayan Ohannes ve Gerdemiş oğlu Karo ve Agop Pehlo ve Keçeciyan Misak ve Civanyan Mardiros'un Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'den bir kıt'asını bi'l-ifrâz bir idâre-i müstakille teşkîli maksad-ı mefseadet-kârânesiyle ve Hınçakyan İhtilâl Komitesi nâmıyla Merzifon ve Kayseriyye ve Yozgad ve Gemerek kasabalarında ve mevâki'-i sâ'irede birer komite teşkîl edüp Ermeni cemâ'ati ezhânını tahdîş eylemek ve posta urmak kat'-ı tarîk ve katl-i nüfûs etmek gibi bir takım harekât-ı ihtilâliyyeye ve geçen üç yüz sekiz senesi Kânûn-ı Evvelî'nin yirmi beşinci gecesini mevâki'-i mezkûrede neşr ve ta'lîk olunan hezeyânâmeleri tertîb ve neşretmek misillü ef'âle cür'et eden cem'iyet-i fesâdiyyenin rü'esâ ve müşevvikîninden oldukları ve Arzuman oğlu Ohannes'in Kayseriyyeli Çavuş oğlu Mustafa'yı revolver kurşunuyla katl ve itlâf etmekle beraber sene-i merkûme eylülünde Merzifon'da toplanan cem'iyet-i fesâdiyyede Kayseriyye meb'ûsu sıfatıyla bulunmasına nazaran merkûmun da mefâsid-i mezkûre erkânından olduğu ve Talaslı Yakob oğlu Panos ve Aşçı Parsih oğlu Gülbenk ve Keriz Toros oğlu Mirican ile Bedros oğlu Misak ve Gürünlü Toros'un mârrü'l-arz fesâd komitesinin icrâ me'mûrlarından olup bunlardan Panos ve Gülbenk ve Mi[h]rican'ın Arabacı Kaltakçı Köse Hüsnü'yü ihnâk eyledikleri ve merkûm Gülbenk ile Toros'un Çorum Derbendi Zabtiyesi İbrahim'i katleden ve Osmancık postasına tasallut eyleyen Kasbar ve Sirope'nin şerîkleri ve Ma'den postasını urarak posta sürücüsü İsmail ile posta

zabtiyesi Yahya'yı katleden eşkiyâ çetesinden buldukları ve Panos ile Misak'ın Palas memlehası postasının önüne geçerek Düyûn-ı Umûmiyye Kolcusu İzzet'in esb ve silâh ve eşyâsını gasbetdikleri ve Talaslı Bağdıyan Agop ve Gemerekli vâ'iz Mardiros ve Merzifonlu Papasyan Mıgırdıç ve Karagöz oğlu Artin ve Avarekli Vartok oğlu Kapriel ve Gürünlü Karabet'in dahi mefâsid-i mezkûrenin tevsî' ve intişârına çalışmış erkân-ı fesâddan oldukları ve Çolakyan Agop ve Boyacıyan İstapan ve Keçeciyan Sinekerim ve Otan oğlu Memas ve Delvinyan Agop ve Vartanyan Mihran ve Kalıpçı Muşo ve Simoh oğlu Artin'in sâ'î bi'l-fesâd ve Avarekli Surpik Kadın ile Arabacı Ohannes ve Karakûlah oğlu diğer Ohannes ve Kara Parsih oğlu Tanil ve Da'vâ Vekîli Arsin ve Oğlakçıyan Haçator ve Mekteb Hocası Şivarş ve Uzunoğlu Kalost ve Adaryan Kazaros ve Midil oğlu Serkiz'in dahi erbâb-ı fesâddan buldukları sâbit olmasına binâ'en bunlardan Andon Ruşduni ve Cebidelikyan Agop ve Alacacıyan Karabet ve Dökmeciyan Parsih ve Râhib Tanil ve Tomayan Karabet ve Kayayan Ohannes ve Gerdemiş oğlu Karo ve Agop Pehlo ve Keçeciyan Misak ve Civanyan Mardiros'un kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi ilâvesi hükmüne tatbîkan i'dâmlarına ve Talaslı Debbağyan Agop ve Gemerekli vâ'iz Mardiros ve Merzifonlu Papasyan Mıgırdıç ve Karagöz oğlu Artin ve Avarekli Vartok oğlu Kapriel ve Gürünlü Karabet'in ilâve-i mezkûrenin ikinci fıkrasına tevfiķan on beşer ve Çolakyan Agop ve Boyacıyan İstapan ve Sinekerim ve Otan oğlu Memas ve Delvinyan Agop ve Vartanyan Mihran ve Kalıpçı Muşo ve Simoh oğlu Artin'in onar sene ve Surpik Kadın ve Araba[cı]sı Ohannes ve Karakûlah oğlu diğer Ohannes ve Kara Parsih oğlu Tanil ve Da'vâ Vekîli Arsin ve Oğlakçıyan Haçator ve Mekteb Hocası Şivarş ve Uzunoğlu Kalost ve Adaryan Kazaros ve Midil oğlu Serkiz'in dahi yedişer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine ve Cevahirciyan Rupen'in zikrolunan kânûn-ı cezânın altmış beşinci mâddesine tevfiķan iki sene müddetle zabtiye nezâreti altında bulundurulmasına ve Kürkçü Asai Kirkor ve Sinan oğlu Arşak ve Kayserili oğlu Avadis ve Apkaryan Ohannes ve Sâ'atçı oğlu Haçator ve Tin oğlu Bedros ve Con oğlu Sahak ve Ateş oğlu Mike ve Mıçakyan Kirkor ve Köşker oğlu Kazaros ve Nehabetyan Nehabet ve Bıçakçı oğlu Civan ve Dayı oğlu Arakil ve Kazaros oğlu Kirkor'un berâ'etlerine hükmolunmuş ve hükm-i lâhik Mahkeme-i Temyîz'in 20 Haziran sene 1309 târîhli ve dokuz yüz otuz bir numaralı karârnamesiyle tasdîk kılınmıştır.

Ermeni ifsâdâtından dolayı ithâm olunup Bitlis Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince muhâkemeleri vicâhen ve gıyâben icrâ kılınan eşhâsdan Muş sancağına tâbi' Vartinis karyeli Varcabet, Markara veled-i Manuk ile firârîlerden meşhûr Arison

ve Hasret veled-i Malkon ile Uzun karyeli Agop ve karye-i mezkûre kethüdâsı Malhas veled-i Ağacan ve firârîlerden Poli ve Mahon ve karye-i merkûmeli Sirop veled-i Malhas ve Kasbar veled-i Kapo ve Serkiz veled-i Minas ve Brut Ohannes veled-i Avadis ve Sirop ve Toni ve İstapan ve Cenanlı Ohannes ve Garo'nun Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin bir kıt'asını idâre-i müstakille teşkîl etmek maksadıyla Ermeni cemâ'ati ezhânını bi't-tahdîş fesâd çıkarmak ve adam katletmek gibi bir takım harekât-ı hâ'inâneye cür'et eden cem'iyet-i fesâdiyye erbâbından oldukları sâbit olarak içlerinden hem re'îs-i eşkiyâ ve muharrik-i mefseadet ve hem de ahz u giriftleri için ikâmetgâhlarına giden asâkir-i zabtiyye efrâdından İshak Çavuş'un kâtili olan Manuk ile firârîlerden Ari[s]on'un kânûn-ı cezânın elli dördüncü maddesi zeyli hükmüne tatbîkan i'dâmlarına ve Hasret ve Agob'un on beşer ve Malhas ile firârîlerden Poli ve Mahon'un on ikişer ve Sirop'un sekiz ve Kasbar ve Serkiz ve Ohannes ve Siro[p] ve Toni ve İstapan ve diğer Ohannes ve Garo'nun beşer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 11 Ağustos sene [1]309 târîhli ve bin altı yüz altmış dört numaralı karârnameyle tasdîk olunmuştur.

Bitlis vilâyeti dâhilinde Samtin karyeli Markara veled-i Nutso nâm şahsın Memâlik-i Şahâne'den bir kıt'asının tefrîki maksad-ı mefseadet-kârânesiyle teşekkül eden komite efrâdından olduğu ve Zabtiye İshak Çavuş'un katlinde de iştirâki bulunduğu Bitlis Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nde bi'l-muhâkeme sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın elli dördüncü maddesi zeyline tatbîkan yedi sene müddetle kal'a-bend edilmesine dâ'ir sâdir olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 11 Teşrîn-i Evvel sene 1309 târîhli ve iki bin yüz yetmiş üç [numaralı] karârnameyle tasdîk edilmiştir.

Saltanat-ı seniyye aleyhinde müsellehan îkâ'-ı fesâda ve âsâyiş-i dâhilîyi ihlâle çalışmalarından dolayı müttehem olan eşhâsın Ma'mûretü'l-azîz Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince vicâhen ve gıyâben icrâ olunan muhâkemeleri üzerine bunlardan altı kişinin berâ'etlerine ve Eğin kazâsında İpeç karyesi sâkinlerinden Malkonyan Haçator ve oğlu Aleksan ve Armudanlı Kirkor oğlu Mekteb Mu'allimi Kerimyan Haçator ve Eski oğlu Misak veled-i Kigork ve Agop oğlu nâm-ı diğer Fenar oğlu Demirci Artin ve Çil oğlu Makineci Canik Nişan ve Papasyan nâm-ı diğer Hamalyan Kirkor oğlu Malkon ve Erzincan'da vâki' Kuruçay kazâsına mülhak Armudanlı karyeli Saltanyan Kigork oğlu nâm-ı diğer Girinli oğlu Sirope ve Hasanova karyeli Keşişyan Rençber Abram ve mezkûr Armudan karyeli Genç oğlu Mültezim

Bogos ve Divriği kazâsında vâki‘ Pingan karyesi ahâlîsinden Malkonyan Artin veled-i Agop ve Artin oğlu Hazaros ile firârî Vahan Bekleryan'ın fi‘l-i mezkûra cür’et eyledikleri sâbit olarak kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesine tatbîkan merkûmûndan iki, Haçator'un önyak bulunması sebab-i şiddet addiyle on ikişer ve diğerlerinin sekizer sene müddetlerle kal‘a-bend edilmelerine hükmolunmuş ve hükm-i mezkûr Mahkeme-i Temyîz'in 12 Nisan sene 1310 târîhli ve iki yüz seksen üç numaralı karârname-iyle tasdîk kılınmıştır.

Karahisâr-ı Şarkî kasabasında Bülbül mahallesi ahâlîsinden ve erbâb-ı fesâddan Malkon oğlu Kiropek Sıkabeli nâm mahalde Gürcü elbisesiyle icrâ-i fazâyihâ cür’eti ve Sivas'ın Hölüklük mahallesinden Kunduracı Tatyos ve Desto oğlu Agop ve Çorkez Hampar ve Kuyumcu Kirkor'un dahi cem‘iyyet-i fesâdiyye umûrunu idâre eyledikleri Sivas Vilâyeti Mahkeme-i İstînâfiyyesinde icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde sâbit olmasına mebnî bi't-tecrîm bunlardan Kiropek kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeylinin fıkra-i ahîresine tevfiikan beş sene müddetle kal‘a-bend edilmesine ve Tatyos ve Agop ve Hampar ve Kirkor'un altmış üçüncü mâddeye tatbîkan üçer sene müddetle küreğe konulmalarına hükmolunmuş ve hükm-i vâki‘ Mahkeme-i Temyîz'in 27 Nisan sene 1310 târîhli ve dört yüz seksen altı numaralı karârname-iyle tasdîk olunmuştur.

Van'da vâki‘ Ösbekoğlu mahallesi ahâlîsinden olup Dere Kilisesi Papası bulunan Yervantyan Kalost veled-i Kalost'un icrâ kılınan muhâkemesinde Ermeni tebe‘asının fikrini ihlâl ve ifsâd ile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin bir cüz’ünü tefrîk maksad-ı mefsetet-kârânesinin musammimi bulunan erbâb-ı fesâddan bulunduğu Van Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ’iresince icrâ kılınan muhâkemesi netîcesinde sâbit olarak kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesinin fıkra-i sâniyesine tatbîkan üç sene müddetle kal‘a-bend edilmesine dâ’ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 2 Mayıs sene 1310 târîhli ve beş yüz kırk altı numaralı karârname-iyle tasdîk edilmiştir.

Keskin kasabası ahâlîsinden Kıyıcı oğlu Santor ve Abacı oğlu Hacı Kigork ve Keşiş oğlu Ananya ve Baklıyan Asvador oğlu Agopcan ve birâderi Kiropi ve Karakoçyan Ohannes oğlu Bedros ve Tormazlıyan Filipos nâm şahısların kasaba-i mezkûrede yafta neşr ve ta‘lîkinde ve fesâd komitesinde medhalleri bulunduğu Kırşehir Mahkeme-i Bidâyetince icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde sâbit olmasından nâşî kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesine tatbîkan ve mü’ebbeden kal‘a-bend olunmalarına dâ’ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 31 Mayıs sene 1310 târîhli ve sekiz yüz yetmiş iki numaralı karârname-iyle tasdîk kılınmıştır.

Gemerek karyeli Kaşıkçı Bedros veled-i Bogos'un tasmîm olunan fesâdın icrâsını tehyi'e zımnında polis me'mûru Halil Efendi ile Artin ve Papas Kirkor efendilerin hânelerine üç dürlü yafta ta'lik etmek ve Toros nâmında birini zabtiyelerin yedinden tahlîs eylemek için mektûb yazdırmak ve muhtefî oldukları mahalli hükûmete ihbâr edecek olan Menzo'nun katline tasaddî ve Aksapet'e cebren fi'l-i şenî' icrâ eylemek gibi ahvâle cür'eti ve Jerikyan Bedros ve Mardiros veled-i Babik ve Artin veled-i Ohannes'in dahi fesâd fi'linin müştereki oldukları cereyân eden muhâkeme netîcesinde sâbit olduğundan bunlardan Kaşıkçı Bedros'un kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesine tatbîkan ve mü'ebbeden ve Bedros'un on beş ve Mardiros ve Artin'in üçer sene müddetlerle muvakkaten kal'a-bend olunmalarına ve Kaşıkçı Bedros ile rüfekâsını ihfâ eyleyen Çıka oğlu Serkiz'in bir sene müddetle habsine ve Agop ile Kirkor'un berâ'etlerine Sivas Mahkemesince hükmolunmuş ve hükm-i mezkûr Mahkeme-i Temyîz'in 31 Mayıs sene 1310 târîhli ve sekiz yüz yetmiş yedi numaralı karârnameyle tasdîk olunmuştur.

Dersim ekrâdını hükûmet-i seniyye aleyhine kıyâm ve isyâna tahrîk zımnında teşekkül eden hey'et-i fesâdiyyeye riyâset eyleyen Ermeni cemâ'atinden ve Rusya tebe'asından firârî Şimavon ile refîkleri cinâyetle bi'l-ithâm Ma'mûretü'l-azîz Vilâyeti İstînâf Mahkemesince vicâhen ve gıyâben cereyân eden muhâkemeleri netîcesinde firârî Şimavon ile rüfekâsından Arabkir kasabasında vâki' Köseoğlu mahallesi ahâlîsinden Etmekçi Tanil veled-i Hamparsum ve Çarşı mahallesi ahâlîsinden Agop veled-i Bagdasar ve Mardiros veled-i Maradis ve Mıgırdıç veled-i Karabet'in âsâyişi ihlâl zımnında beynlerinde ittifâk-ı hafî akdederek tasmîm ettikleri fesâdın esbâb-ı icrâsını tehyi'e için ba'zı ef'âl ve tedâbîre cür'et ettikleri sâbit olarak bunlardan firârî Şimavon ile Tanil ve Mardiros ve Mıgırdıç'ın kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesine tatbîkan ve mü'ebbeden kal'a-bend edilmelerine ve Bagdasar oğlu Agob'un târîh-i cürmde on beş yaşını ikmâl etmemiş mürâhık-ı mümeyyiz bulunduğundan kânûn-ı mezkûrun kırk beşinci mâddesine tevfi'kan mü'ebbed kal'a-bendlik cezâsına bedel beş sene müddetle habsine ve Avak ve Simon ve Karabet'in dahi berâ'etlerine dâ'ir sâdir olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 11 Teşrîn-i Evvel sene 1310 târîhli ve iki bin iki yüz dört numaralı karârnameyle tasdîk edilmiştir.

Hafik kazâsına tâbi' Tuzhisar karyesinde bir cem'iyet-i fesâdiyye te'sîs ve teşkîl eylemelerinden dolayı cinâyetle ithâm olunup Sivas İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince muhâkemeleri icrâ kılınan eşhâsdan karye-i mezkûreli Papas Asador'un

riyâseti tahtında olmak ve Karakız oğlu Nişan ve Basmacı oğlu Ohannes ve Ebras'ın da erkân-ı asliyyesinden bulunmak i'tibârıyla bir cem'iyet-i fesâdiyye teşkîl ve bu cem'iyete mahsûs Varciton nâmıyla üç parça ve bir vidâdan ibâret mühür tertîb eyledikleri ve Sirabyan oğlu Kalost'un da cem'iyet kâtibi ve eşkiyâ re'îsi olup eşkiyâdan Ebrim oğlu Serkiz ve Laklak oğlu Sahak ve Köse oğlu Karabet ve Köse oğlu Kirkor ile birlikde ahâlînin ba'zılarından koyun sirkat ve ba'zılarından komite sandığı için para ahz u gasb etdikleri ve Ebrim oğlu Toros ve Toros oğlu Kerim ve Yelmik oğlu Avak'ın da bu ittifâkda dâhil oldukları ve Çeknaver Agop'un da mezkûr cem'iyet-i fesâdiyyeyi Sivas'da idâreye me'mûr olduğu sâbit olduğundan bunlardan Papas Asador'un kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesinin birinci fıkrasına tatbîkan ve mü'ebbeden ve ikinci fıkrasına tatbîkan Ohannes ve Nişan ve Kalost'un on beşer ve Serkiz ve Sahak ve Karabet ve Kirkor'un dokuzar ve Toros ve Kerim ve Avak'ın dörder sene müddetlerle muvakkaten kal'a-bend edilmelerine ve kânûn-ı mezkûrun altmış üçüncü mâddesine tevfi'kan Çeknaver Agop'un beş sene müddetle küreğe konulmasına ve Ebras'ın ihbâr-ı vukû'ât ederek diğerlerinin girifti esbâbını teshîl ettiği cihetle kânûn-ı mezkûrun altmış beşinci mâddesi mücebince cezâdan mu'âfiyetine ve eşhâs-ı sâ'irenin berâ'etlerine dâ'ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 19 Teşrîn-i Evvel sene 1310 târîhli ve iki bin iki yüz seksen numaralı karârnamesiyle tasdîk kılınmıştır.

Van Vilâyetine tâbi' Doni karyesi dâhilinde vâki' Hırsızderesi nâm mevki'de Kigork oğlu Agop ve Serkiz oğlu diğer Agop ve Karib oğlu Kula ve Moses oğlu Kirkor'u katl ve Meryem binti Agop ve Agan binti Mardo ve Sinem bint-i Kigork'un elbisesini ahz ve saç bağlarını kat' ile bunlardan Meryem ve Agan'ın bikrlerini izâle etmiş olan ve cinâyetle ithâm olunan ma'lûmü'l-esâmî eşhâsdan mevcûd ve firârda bulunanların Van Vilâyeti İstînâf Mahkemesi'nde icrâ kılınan muhâkeme-i vicâhiyye ve gıyâbiyye netîcelerinde firârîlerden ba'zılarının i'dâm ve ba'zılarının derecât-ı mütefâvitide kal'a-bend edilmelerine ve ba'zılarının berâ'etlerine ve mevcûd bulunanlardan Havhav oğlu Ohan ve Coc Ağa ve Agop ve Tarakçı Sahak ve Belikler oğlu diğer Sahak ve Varjabet Yakazar ve Dikran ve Merzo ve Kirkor oğlu Ohannes'in kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesine tatbîkan üçer sene ve Semerci oğlu Neccâr Ohannes'in dahi üç sene üç mâh müddetlerle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 1 Teşrîn-i Sâni sene 1310 târîhli ve iki bin üç yüz doksan beş numaralı karârnamesiyle tasdîk edilmiştir.

Merzifonlu Gülbenkyan Dikran nâm şahsın Kayseriyye ile kurâ-yı ma'lûmesinde cevâmi'-i şerîfe kapularına ve mahâll-i sâ'ireye ta'lîk edilmiş olan fesâd-âmîz varakaların tertîb ve neşri ile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de sâkin Ermenileri saltanat-ı seniyye ve Hükûmet-i Osmâniyye aleyhine müsellahan isyân ettirmek üzere tahrîk ve teşvîk edenlerden ve mevâki'-i mezkûrede teşekkül eden cem'iyât-ı fesâdiyye mü'essislerinden bulunduğu Ankara Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince cereyân eden muhâkemesi netîcesinde sâbit olmasından dolayı kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi ilâvesine tatbîkan on sene müddetle kal'a-bend edilmesine dâ'ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 10 Teşrîn-i Sâni sene 1310 târîhli ve iki bin beş yüz yirmi bir numaralı karârnamesiyle tasdîk olunmuştur.

Cocok Kolu denilen fırka-i fesâdiyyeye duhûle muvâfakat etmemesinden nâşî Sivas'da vâki' Çavuşbaşı mahalleli Zaralı oğlu Dikran'ın katl kasdıyla darb olunmasından dolayı ithâm olunan Bakkal Haçık oğlu İsteban ve Dikran veled-i Bakkal Zakail'in Sivas Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince icrâ kılınan muhâkemelerinde fi'l-i mezkûra cür'etleri sâbit olarak kânûn-ı cezânın yüz sekseninci mâddesine tatbîkan derece-i fi'llerine göre bunlardan Dikran'ın yedi ve İsteban'ın beş sene müddetlerle küreğe konulmalarına dâ'ir verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 7 Kânûn-ı Evvel sene 1310 târîhli ve iki bin yedi yüz seksen bir numaralı karârnamesiyle tasdîk olunmuştur.

Ermeni cem'iyet-i fesâdiyyesi aleyhinde gammâzlık ettiği zanniyâtına binâ'en Gümüşhacıköyü ahâlîsinden Varkum oğlu Asador'a ta'addiyât-ı fesâdiyyeden olarak kurşun atıp Amasyalı Hoca Hüseyin Efendi'nin elini cerh ve ta'tîl etmek mâddesinden dolayı cinâyetle ithâm olunan eşhâsın Sivas Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince icrâ kılınan muhâkemelerinde içlerinden Davidyan Artin ve birâderi David'in berâ'etlerine ve Amasya'da vâki' İslâm mahallesi ahâlîsinden Sungurlu oğlu Dülger Artin veled-i Karabet'in merkûm Asador'a hey'et-i fesâdiyyenin fikrini icrâ için katl kasdıyla kurşun atıp isâbetinde hatâ sûretiyle Hüseyin Efendi'nin elini cerh ve ta'tîl eylediği ve Hacıhamza mahalleli Panos oğlu Manifaturacı İsteban veled-i Arinos ve Süvariye mahalleli Gülfelek oğlu Kahveci Agya veled-i Agop ve Amasya'da mukîm kahveci esnâfından Karahisârlı Agop veled-i Sahak ve Bâyezidpaşa mahalleli Erik oğlu Attâr Nişan veled-i Siropek dahi müttehem-i merkûm Dülger Artin'i idâre eyledikleri sâbit olarak kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesi zeyline tatbîkan bunlardan Artin'in on ve kânûn-ı mezkûrun altmış üçüncü mâddesine tevfiikan

İsteyan'ın yedi ve Agya ve Agop ve Nişan'ın da üçer sene müddetlerle küreğe konulmalarına dâ'ir sâdır olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 5 Teşrîn-i Sâni sene 1310 târîhli ve iki bin dört yüz otuz numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk kılınmıştır.

Ermeni cem'iyet-i fesâdiyyesi için akçe celb ve cem' ile emniyyet-i dâhiliyyeyi ihlâl etmek mâddesinden dolayı cinâyetle ithâm olunan Adana'da Eskihamam mahallesinde mukîm Ermeni cemâ'atinden Fotoğrafçı Serkiz veled-i Dertorosyan'ın erbâb-ı fesâddan olduğu ve matbû' ve gayr-i matbû' bir takım evrâk-ı fesâdiyyenin kendüsine mahsûs ve mülkü olan odasında zuhûr ettiği Adana İstînâf Mahkemesinde cereyân eden muhâkemesinde sâbit olmasıyla kânûn-ı cezânın altmış altıncı mâddesi ilâvesine tatbîkan merkûmun beş sene müddetle kal'a-bend edilmesine dâ'ir sâdır olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 14 Kânûn-ı Evvel sene 1310 târîhli ve iki bin sekiz yüz yetmiş numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk edilmiştir.

Rusyalı bir avukat nâmıyla tarîk-ı ifsâdâtta dolaşarak bu maksadla Divriği kazasına tâbi' Zımara karyeli Mısır oğlu Mıgırdıç'a katli kasdıyla teşhîr-i silâh etmek fi'linden dolayı ithâm olunan Harput kasabası mahallâtından Karasofulu Murat oğlu Ohannes veled-i Arakil'in Sivas Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi'nde muhâkemesi bi'l-icrâ fazîha-i mezkûreye cür'eti sâbit olmasından dolayı kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi ilâvesine tatbîkan beş sene müddetle kal'a-bend edilmesine dâ'ir lâhik olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 19 Kânûn-ı Evvel sene 1310 târîhli ve iki bin sekiz yüz doksan yedi numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk olunmuştur.

Ta'addiyât-ı fesâdiyyeden olarak Gemerek karyesi ahâlîsinden Ehmal oğlu Hampar'ın hânesini ihrâka tasaddî eyledikleri cihetle cinâyetle ithâm olunan karye-i mezkûreli Ayvaz oğlu Kör Rupen ve Bayram oğlu Artin ve Donabet oğlu Kasbar ve Demirci oğlu Ohannes ve Gürünlü Artin veled-i Kalost'un Sivas Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince icrâ kılınan muhâkemelerinde kasden ihrâka tasaddîleri sâbit olmasından nâşî kânûn-ı cezânın yüz yetmiş dördüncü mâddesine tatbîkan merkûmûndan Rupen'in mazanne-i sû' takımdan olması cihetle yedi ve diğerlerinin üçer sene müddetlerle küreğe konulmalarına hükmolunmuş ve tedkîkât-ı temyîziyye bi'l-icrâ sû'-i zan ashâbından bulunmak esbâb-ı müşeddededen addolunmuş ise de esbâb-ı şiddetin ya müceb-i cezâ olan fi'le ta'alluk etmesi veya ta'kîbâtı müceb olan fi'lin ta'addüd eylemesi veyâhûd cürmün mükerrer olduğu sâbit olması sûretiyle kanûniyeti elzem idüğünden bu cihetden dolayı Rupen hakkında olan hükmün nakzına ve diğer mahkûmun-aleyhim Kasbar ve Ohannes ve Artin ve diğer Artin haklarındaki

hükmün tasdîkine Mahkeme-i Temyîz'in 27 Kânûn-ı Evvel sene 1310 târîhli ve üç bin sekiz yüz numaralı i'lâmıyla karâr verilmiştir.

Sû'-i kasd teşebbüsünde ve Devlet-i Aliyye'nin İslâm ve Ermeni tebe'a-i sâdıkası miyânına ilkâ-ı fesâd ile bir idâre-i müstakille teşkîl etmek maksad-ı mefsedet-kârânesinde bulunmalarından dolayı cinâyetle ithâm olunan eşhâsın Van Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince vicâhen ve gıyâben icrâ kılınan muhâkemeleri netîcesinde eşhâs-ı merkûmeden Makbestiyan Mıgırdıç ve Avarekli Keşiş Serkiz veled-i Manuk ve Tüccar Kigork veled-i Ohannes ve Şemanisli Karabet'in fesâd cem'iyyeti erkân ve rü'esâsından olup içlerinden merkûm Tüccâr Kigork'un sû'-i kasdda bulunduğu ve Agop ve Boğazkesenli Avak ve Yakazar ve Avadis ve Strak'ın dahi cem'iyet-i mezkûre efrâdından oldukları sâbit olmasına mebnî rü'esâ-yı merkûmenin kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeylinin fıkra-i ûlâsına tatbîkan i'dâm olunmalarına ve Agop ve Yakazar ve Ohannes ve Avadis'in zeyl-i mezkûrun fıkra-i sâniyesine tevfikân altışar ve Sütrak'ın dahi beş sene müddetlerle küreğe konulmalarına dâ'ir sâdır olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in Kânûn-ı Sâni sene 1310 târîhli ve üç bin yüz yetmiş numaralı karârnameyle tasdîk olunmuştur.

Talash Kasbar Gülbenkyan nâm şahsın Varna'da bulunduğu sırada Devlet-i Osmâniyye ve millet-i necîbe-i İslâmiyye aleyhinde tefevvühât-ı nâ-becâda bulunduğu ve Varna'daki ihtilâl komitelerinden birinin a'zâsından olduğu ve Ruscuk ve Marsilya ve Londra'daki diğer komiteler ile icrâ-yı muhâbere etmekde bulunduğu ve serbestî-i millî hakkında kiliselerde va'z ü nasîhat olunmasını papaslara tavsiye eylediği ve Varna Tüccâr Vekîli Mike Efendi'yi darb ve tahkîr ettiği ve Taşhan'da vâki' odasında zuhûr eden evrâkdan Ermenice hurûf ve Türkçe ibâre ile muharrer birinin hükûmet-i seniyyeyi bi't-takbîh Devlet-i Aliyye'nin Ermeni tebe'asını hükûmet-i seniyyeden tebrîd ve isyâna teşvîk yolunda elfâz-ı mefsedet-kârâneyi hâvî olduğu Dersa'âdet Cinâyet Mahkemesince cereyân eden muhâkeme netîcesinde sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın altmış altıncı mâddesinin fıkra-i ahîresi hükmüne tevfikân nefy-i ebed cezâsıyla mücâzât edilmesine dâ'ir sâdır olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 30 Eylül sene 1307 târîhli ve yedi yüz seksen bir numaralı karârnameyle tasdîk kılınmıştır.

Erzincan sancağında Kuruçay kazâsına tâbi' Armudan-ı Sagîr karyeli Arhanyan Artin oğlu Çulha Nişan'ın efkâr-ı muzırira ashâbından olup tebe'a-i sâdıka-i şâhâneyi yekdiğeri aleyhine mukâteleye tahrîk yolunda evrâk-ı fesâdiyye neşrettiği livâ-i

mezkûr bidâyet cezâ mahkemesince cereyân eden muhâkeme netîcesinde sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın altmış altıncı mâddesinin fıkra-i ahîresine tevfiîkan ve mü'ebbeden nefy olunmasına dâ'ir verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 23 Teşrîn-i Evvel sene 1307 târîhli ve bin altı yüz seksen üç numaralı karârnameyle tasdîk edilmiştir.

Muş sancağında vâki' Melekbağlı karyeli Ağacan nâm şahıs Rusya memâlikinden avdetinde Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne ahâlîsini yekdiğeri aleyhinde silâhlandırarak mukâteleye tahrîk ve iğvâ yolunda müteşekkil ittifâk-ı hafîye dâhil olup bu yoldaki harekât-ı mefsedet-kârâne erbâbının fikirlerine ittibâ' ile iştirâk ile maksadlarını beynlerinde söyleşerek kararlaştırmış olduğu Erzurum İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresince cereyân eden muhâkemede sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın elli sekizinci mâddesinin ikinci fıkrasına tatbîkan üç sene müddetle kal'a-bend edilmesi hakkında sâdir olan hükm Mahkeme-i Temyîz'in 27 Teşrîn-i Sânî sene 1307 târîhli ve iki bin üç yüz dokuz numaralı karârnameyle tasdîk kılınmıştır.

Muş sancağı havâlîsinde dolaşarak Ermeni ahâlînin ezhânını tahdîş ile emniyyet-i dâhiliyyeyi ihlâl edenlerden firârî Damadyan Mihran'ın Ermeni cemâ'atını hükûmet-i seniyye aleyhinde silâhlandırmağa sa'y ü teşebbüsde bulunduğu inde'l-muhâkeme tebeyyün etmekle kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi zeylinin birinci fıkrasına tatbîkan i'dâmına ve Bogos ile Mardiros'un dahi merkûm Mihran'ın vesâyâ ve tenbîhât-ı fesâdiyyesini ahz ve telakkî etdikleri ikrârları ile sâbit olduğundan kânûn-ı mezkûrun elli sekizinci fıkra-i ûlâsı mücebince mü'ebbeden kal'a-bend olmalarına ve Mirho ve Eref ve Miko ve Mardo ile Tono'nun merkûm Mihran'ın firârını teshîle delâlet ve mu'âvenetde buldukları tahakkuk ettiğinden mezkûr elli dördüncü mâdde zeylinin ikinci fıkrasına tevfiîkan beşer sene müddetle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir Muş Sancağı Bidâyet Cezâ Mahkemesi'nden sâdir olan hükmün Mirho ve Eref ve Miko ve Mardo ve Bogos ve Mardiros'a â'id ciheti Mahkeme-i Temyîz'in 17 Haziran sene 1309 târîhli ve dokuz yüz yirmi dokuz numaralı karârnameyle tasdîk kılınmıştır.

Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de sâkin Ermenileri Devlet-i Osmâniyye aleyhine isyâna tahrîk ve teşvîk eden Kunduracı Kirkor ve Eczacı Serkiz ve Kalos ve Ohannes ve Abraham ve Agop ve Hacı Kirkor ve firârî Tor Karabet'in cinâyet mahkemesinde cereyân eden muhâkemelerinde bunlardan Serkiz'in Patrik Efendi'ye tehdîd-âmîz mektûb gönderdiği ve Kunduracı Kirkor'un dahi mezkûr mektûbu mündericâtına vâkîf

olduğu hâlde götürdüğü ve Abraham'ın cem'iyet-i fesâdiyyenin husûlünü teshîl için şemsiye şeklinde silâh i'mâl eylediği gibi Ohannes ve Agop ve Hacı Kirkor ve Tor Karabet ile beraber cem'iyet-i fesâdiyye efrâdından olarak sâ'ir Ermenileri Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye aleyhine isyâna teşvîk eyledikleri sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın yüz doksan birinci mâddesine tevfikân Serkiz'in sekiz ve Kirkor'un beş sene müddetle küreğe konulmalarına ve elli sekizinci mâdde-i kânûniyyenin ikinci fıkrasına tatbîkân ve gıyâben Tor Karabet'in on beş ve Kalos ve Ohannes ve Abraham'ın beşer ve Agop ve Hacı Kirkor'un dörder sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine dâ'ir sâdır olan hükümlerden yalnız gıyâben mahkûm olan Tor Karabet'den mâ'adâsı Mahkeme-i Temyîz'in 22 Kânûn-ı Evvel sene 1309 târîhli ve iki bin dokuz yüz yetmiş sekiz numaralı karârnamesiyle tasdîk olunmuşdur.

Bâyezid sancağı dâhilinde teşebbüsât-ı ihtilâl-cûyâneye cür'et eden firârî Nazaret ve Hayguni ve Tanos ve Parsih ve Muratyan Ohannes ve Totogili Artin ve Simonyan Kigork ve Ukiha ve Kandilyan Vahan ve Perik oğlu Ebri ve Sökö oğlu Kirkor ve Bado veled-i Ohannes ve Ma[r]do veled-i Şeker ve Simon veled-i Kigork ve Makbuh nâm şahısların tasavvur etdikleri fesâdın esbâb-ı icrâ'iyyesini istihzâr etmek üzere ba'zı ef'âl ve tedâbîre teşebbüs eyledikleri ve Melik Ağa veled-i Bagdasar'ın karındaşı Vahan'ı kuvve-i nakdiyye ile tahlîs kaydında bulunduğu Bâyezid Bidâyet Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi'nde cereyân eden muhâkemelerinde sâbit olduğundan Melik Ağa'nın cezâ kanûnnâme-i hümâyûnunun altmış dokuzuncu ve diğerlerinin elli sekizinci mâddelerine tatbîkân firârîlerin mü'ebbeden ve Parsih ve Muratyan Ohannes ve Kirkor ve Ado Kethüda ve Vahan ve Ebri ve Artin ve Kigork ve Mardo ve Makbuh ve Simon ve Melik'in üçer sene müddetlerle kal'a-bend edilmelerine ve diğerlerinin berâ'etine dâ'ir sâdır olan hükmün mevkûfîn haklarında olan ciheti Mahkeme-i Temyîz'in 15 Teşrîn-i Sâni sene 1310 târîhli ve iki bin beş yüz yirmi bir numaralı karârnamesiyle tasdîk kılınmıştır.

Harput'da vâki' Çelebi mahalleli Evasabyan Ohannes ve Sinamut mahalleli Kasbaryan diğer Ohannes'in Karahisâr-ı Şarkî'de istîcâr etmiş oldukları mağazada merkûm Evasabyan Ohannes'e hitâben muharrer ve Atina'da Hınçak fırka-i ihtilâliyyesi mührü ile mahtûm ve derûnu bir takım parola ve rumûzât ve ta'lîmât ve tertîbât-ı mefsetet-kârâne ile mâl-â-mâl olarak bir kıt'a mektûb zuhûr edüp bunun kendüsüne â'id olduğunu Evasabyan Ohannes'in i'tirâf etmesi ve diğer Ohannes'in de yekdiğerine mübâyin ifâdâtda bulunması cihetleri ve delâ'il ve emârât-ı sâ'ire ile

merkûmânın Hınçak fırka-i ihtilâliyyesi meb'ûslarından oldukları Karahisâr-ı Şarkî Sancağı Bidâyet Cezâ Mahkemesince cereyân eden muhâkemelerinde sâbit olduğundan kânûn-ı cezânın elli dördüncü mâddesi ilâvesinin birinci fıkrası hükmüne tevfiķan Evasabyan Ohannes ve Kasbaryan diğēr Ohannes'in i'dâmlarına dâ'ir verilen hükm Mahkeme-i Temyîz'in 13 Temmuz sene 1310 târîhli ve bin yüz doksan dört numaralı karâr-nâmesiyle tasdîk edilmişdir.

NETİCE

Dört sene evvel Rusya devlet-i fahîmesinin Dersa'âdet sefâret ve kañçılıryası tarafından bi't-tasdîk mühr-i resmî ile tahtîm edilmiş olduğu hâlde Bâb-ı Zabtiyye'de mahfûz olan sâlifü'l-arz risâle ve programlar mevâdd-ı mütercemesiyle bunlara tevfiķan icrâ edilmiş ve mütecâsirleri kânûnen mehâkim-i adliyye huzûrunda gerek ikrâr-ı cinâyet ve gerek mezhebdaşlarının tasdîk ve şehâdetleriyle mahkûm olarak kâffe-i icrâ'âtı kânûnen sâbit bulunmuş olan cinâyâtdan ma'lûm olduğu üzre Ermeni fesâdı nâmı verilen şekâvetler hukûk-ı şahsiyye ve hürriyyet-i mezhebiyyece sâ'ir sunûf-ı tebe'a-i gayr-i müslime-i şâhâneden bir gûnâ farkları olmayan ve bi'l-aks hükûmet-i seniyyenin kâffe-i şu'ubât-ı idâresinde ve hattâ mu'azzamât-ı umûr-ı devletde bile istihdâmları hâ'iz oldukları emniyyetin derecâtını isbâta kâfi bulunan Ermenilerin idâre-i hükûmet-i saltanat-ı seniyyeden şikâyetle bir hükûmet-i diğēr teşkîli maksadına müstenid olmayup ve tebdîl-i idâre-i hükûmetden hâsıl olacak nedâmet dahi Bulgaristan ve Hindistan ve emsâli mahaller ahâlîsinin ahvâliyle mezkûr risâlede isbât edilmek istenilüp teşebbüsât-ı ihtilâl-kârâneden maksûd-ı aslî taksîm-i emvâl-i umûmiyye ile ağniyâ ve fukârânın servetce müsâvât-ı kâmilede bulunmaları kazıyyesi idüğü sâbit olarak şu hâlde Ermeni teşebbüsât-ı fesâdiyyesi mü'essisleriyle vesâ'it-i icrâ'iyyesine ne nazarla bakılmak ve bunların makâsıd-ı asliyyeleri îcâb-ı hikmet-i medeniyyete muvâfık olup olmadığı ana göre ta'yîn kılınmak mâddeleri erbâb-ı insâfın mahkeme-i vicdânlarına ihâle olunmak eslem tarîk-i adâlet olup husûsuyla Londra ve Amerika'da bulunan ve rü'esâ-yı erbâb-ı fesâddan olan Ermeni anarşistlerinin Avrupa anarşistleri mesleğini dahi fersah fersah geçmiş olduklarını isbât için Amerika'nın Newyork şehrinde Kumkapı hâdisesinin dördüncü sene-i

devriyyesi ŐenliĐi icrâ olunduğu esnâda Amerika'daki Hınçak komitesi a'zâsının re'îsi bulunan Nişan Karabetyan tarafından Boston Őehrine mülhak Alin Şehrinde vukû' bulan bir "miting"de hükûmet ve diyânet ve nikâhın nev'-i beŐere bir ağırlık olmasından dolayı kaldırılması lüzûmuna dâ'ir îrâd edilmiş olan nutkun yine Avrupa'da neşrolunan Ermeni ihtilâlci gazetelerinden "Armeniya" nâmındaki gazetenin 25 AĞustos bin sekiz yüz doksan dört târîhli nüshasında dahi alkıŐlarla neşredilmiş olması sâlifü'l-arz risâle ve programların teşkîl eylediği delâ'ile ilâveten Şâyân-ı dikkat olmak üzere arz olunur.

**Ermeni Müfsidlerinin Efkârı Anarşistlikden Başka Bir Şey Olmadığını İsbât İçün
Ahîren Romanya Hükûmetince Der-dest Edilüp Romanya Gazeteleri Tarafından İ'lân
Olunan "Vartan Papasyan" ve Refîki Hakkındaki Tahkîkât Netîcesi Dahi Delâ'il-i
Kâfiyyeden Ma'dûd Olmasıyla Ol Bâbdaki Tahkîkât ve Romanya Gazeteleri Makâlâtı**

Cenevre Anarşist Cem'iyetine mensûb Ermeni anarşistlerinden "Vartan Papasyan" nâmında birinin Romanya'da bulunan Ermenilere telkînât-ı muzırrada bulunmak ve fesâda müte'allik programlar tevzî' etmek üzere Londra'daki "Truşak" nâm Ermeni gazetesi idâresi tarafından hâmiline i'timâd olunması tavsiyesini hâvî yazılmış bir mektûb ile Rusya memâlikinde verilmiş bir İran pasaportunu hâmilin ve ahîren Romanya'ya gelerek Bulgaristan ahâlîsinden ve anarşistlerin en tehlikelilerinden olup mukaddemâ Fransa'da iki sene hapis cezâsına mahkûm ve İsviçre ve Belçika'dan dahi matrûd olduğu hâlde Romanya'da ikâmet eden "İstoyanof" ile birleşdiği ve Romanya'dan sonra İstoyanof tarafından i'âne-i nakdiyye i'tâsıyla merkûmun Dersa'âdet'e gönderileceği Bükreş Sefâret-i Seniyyesince tahkîk kılınarak merkûm Kalas'da zâbita-i mahalliyyece tevkîf ve üzerindeki evrâk-ı muzırza zabt ve müsâdere etdirilmiş ve Romanya hükûmetince icrâ kılınan tedkîkât-ı istintâkiyye üzerine her ikisinin de anarşist gürûhundan oldukları ve şarkta bir anarşist merkezi teşkîli fikr-i fâsidinde buldukları resmen sâbit olmasıyla bunların Romanya memâlikinden dahi tard ve teb'îdlerine hükûmetce karâr verilerek merkûmândan "Vartan Papasyan"ın Londra'ya ve "İstoyanof"un dahi Ruscuk'a gitdikleri sefâret-i müşârun-ileyhânın iş'ârât-ı resmiyyesiyle Romanya evrâk-ı havâdisinden "Constitutionalul" ve "Resboiul" ve "Çara" gazetelerinin neşriyyât-ı vâkı'asından anlaşılması ve mezkûr gazetelerin zîrdeki tercemelerinde musarrah olduğu üzere Ermeni erbâb-ı fesâdının zâten menvî-i zamîrleri olan ve evvel ü âhir elde edilen programlarıyla sâbit bulunan anarşistlik fikrinin takviyesiyçün Avrupa anarşist cem'iyetlerine intisâb ederek cem'iyetler tarafından da asıl anarşistlerin refâkatlerine gönderilmeleri ve anlar tarafından da mu'âvenet-i nakdiyye ile öteye berüye sevk ve istihdâm olunmaları ve bâ-husûs anarşist İstoyanof'un refâkatinde nâşir-i fesâd olmak üzere daha pek çok gençler müstahdem olup ba'zı şehirlerde anarşist acenteleri teşkîl tasavvurunda bulunduğu cihetlerinin tedkîkât-ı resmiyye sırasında meydâna çıkması dahi Ermeni erbâb-ı fesâdının makâsıd-ı zâhireleri tahtında

ihtifâ eden efkâr ve makâsid-i esâsiyelerinin sırf anarşistlikten ibâret olduğunu müsbet delâ'il-i cedîdeden bulunmuşdur.

**Constitutionalul Gazetesinin 9/21 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında
Münderic Bendin Tercemesidir**

Şu sırada mahkeme Ermeni müfsidleriyle anarşistlerin dahl ve iştirâkleri olan oldukça garîb bir da'vânın fasl ve rü'yetiyle iştigâl etmektedir. Erbâb-ı fesâddan olduğu ihbâr olunan ve sahte bir pasaportu hâmil olduğu hâlde Dersa'âdet'e azîmet etmek üzere Bulgaristan'a geçmeğe tasaddî etmiş olan "Vartaloz Veston Papazyan" nâmında bir Ermeni "Koverlovus" Kalas Prefeliği tarafından der-dest ve tevkîf olunmuşdur. Pasaport mekteb-i tıbbiyye talebesinden "Tenel" nâmında bir Mûsevîye â'id olduğu cihetle işin mebd'e'i bi's-sühûle anlaşılmışdır. An-asl Bulgaristan ahâlîsinden ve etibbâdan olup daha geçenlerde "Vasilovi"de hidmet-i tabâbete ta'yîn edilmiş olan İstoyanof tarafından verilen emr üzerine Tenel'in pasaportu biraz iknâ' ve ilzâm ve biraz da icbâr suretiyle yine mekteb-i tıbbiyye talebesinden "Zosim" tarafından alınmış idi. Bu iş Papazyan'ın def' ü teb'îdi sûretiyle çarçabuk fasl u hasm olunabilür ise de hükûmetin emriyle Bükreş'de bir takım kesân istintâk altına alınmış ve sûret-i mahsûsada bu işe me'mûr edilen müstantık Mösyö "Lebloyçi" Fransa'da iki sene habs cezâsına mahkûm olarak gerek oradan ve gerek Belçika'dan ve İsviçre'den tard ü teb'îd kılınan en tehlikeli erbâb-ı fetretten "İstoyanof"un anarşistlerin bir nev' râhibleri mesâbesinde olan Paris'deki "Hamon"un taht-ı idâresinde Memâlik-i Şâhâne'de bir anarşist cem'iyeti te'sîsine çalışmakda olduğunu şimdiye kadar meydân-ı sübûta çıkarmışdır. "İstoyanof" ile münâsebâtında bulunan bir çok gençler nâşir-i fesâd olmak üzere istihdâm olunuyorlar. Bunların üzerlerinde hakîkaten birer kütübhâne ıtlâkına sezâ olacak derecede anarşist âsârı bulunmuş olup hattâ merkûmûn Krapotkin'in âsârını şerh ve tevsî' etmişlerdir. Bunlar anarşist efkârını neşr ve telkînden mâ'adâ ara sıra Ermeni komitelerinin efkâr-ı fesâd-cüyânesine dahi hidmet ediyorlar binâen-aleyh Papazyan Cenevre'den İstoyanof'un yanına gönderilmiş ve merkûm anarşistlerle olan münâsebâtından bi'l-istifâde Papazyan'ın Memâlik-i Şâhâne'ye azîmeti için lâzım gelen mebâliği tedârük eylemişdir. Me'mûrin-i â'ide Romanya'da ilk def'a olmak üzere vukû' bulan bu işi kemâl-i dikkatle ta'kîb eylemekdedirler.

**Çara Gazetesinin 14 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında Münderic
Makâlenin Tercemesidir**

Ermeni erbâb-ı fesâdından "Papasyan" nâm şahs kısa boylu mütenâsibü'l-a'zâ genç bir adam olup be-gâyet gayûr gibi görünüyor. Lisân-ı mâderzâdından mâ'adâ biraz İngilizce ve Fransızca tekellüm eder merkûm talebeden olup muhtelif mekteplerde bulunmuşdur. Papasyan'ın müddet-i medîdeden berü Ermeni da'vâsının mürevvici bulunduğu ma'lûm olan "Gladston"a ahîren efkâr-ı mefsedet-kârâne ile memlû bir mektûb irsâl etmiş olan Londra Ermeni Komitesiyle dahi münâsebâtı vardır. Merkûmun üzerinde fesâd-âmîz bir çok resâ'ilin asıllarıyla tercemeleri ve "Krapotkin" ve "Reklos]" ve "Jean Grave" ve "Malatesta" ve "Mala" vesâ'irenin muharrerâtı zuhûr etmiş ve bunlar miyânında genç Romanya anarşistlerinin bir çok mektûbları dahi bulunmuşdur. Evrâk-ı mezkûrenin en mühimmi şarkda bir anarşist merkezi teşkîline müte'allik mufassal bir plândır. Evrâk-ı mezkûreden müstebân olduğuna göre "Las" (Rusya için) Kalas ve Sofya ve Varna ve Balkan şibh-i cezîresinin bir çok şehirlerinde bir takım anarşist acenteleri teşkîl tasavvurunda bulunuluyor imiş. "Ruscuk'da zâten böyle bir acente mevcûddur". İstintâka kemâl-i germî ile ve sûret-i hafiyede devâm olunmakda olup memleketimizde anarşistlik yeni bir şey olduğu cihetle bunun esrâr ve mâhiyetini meydana çıkarmak güç bir şey olmayacaktır. Hey'et-i Vükelâ ilk ictimâ'ında işe serî'an bir karâr vermek için bu mes'ele ile iştigâl edecektir.

**Resboiul Gazetesinin 16 Kânûn-ı Evvel Sene 1894 Târîhli Nüshasında Münderic
Makâlenin Tercemesidir**

Adliye Nezâreti tarafından vukû' bulan teklîf üzerine Meclis-i Vükelâ "Paraskiyo Vabyanof[İstoyanof]" ve "Vartanz Papazyan Rüstem" nâm şahısların Romanya'dan tard u teb'îdine karâr vermişdir. Merkûm Stovayyanof[İstoyanof] bir Bulgar meb'ûsunun mahdûmu olup Fransa ve İtalya ve Belçika ve İsviçre'den tard u teb'îd edilmiş ve kendisince anarşist efkârını neşr için ancak vatani ile Avusturya kalmışdır. Merkûmun işbu iki memleketde ba'zı şeyler yapmağa tasaddî edebilmesi pek de me'mûl değildir. Yirmi dokuz yaşında bulunan Papazyan İran devleti tebe'asından bir Ermeni olup bir İran pasaportuyla seyahat etmektedir. Ya Rusya'ya

veyâhûd îka‘-ı şûriş ve fesâd zımında hafıyye me‘mûru sıfatıyla gelmiş olduğu Cenevre'ye avdet edeceği melhûzdu. Anarşist cem‘ıyyetleriyle ittifâk ve ittihâd eden Ermeni anarşistlerinin tahrîkât ve ifsâdâtı ahîren meydân-ı vuzûh ve hakîkate çıkararak bunların anarşistlik efkârını neşre ibtidâr eyledikleri anlaşılımış olduğundan bi'l-cümle devletlerin artık bunlara karşı müsâmaha etmeyecekleri meczûmdur. Binâ'en-aleyh "Papazyan Vartanz" gibi eşhâsın karîben kendi memleketlerinden gayri bir mahalde barınamayacakları der-kâdır.

Vartan Papasyan'ın Nezdinde Zuhûr Edüp Kalas Zâbitası Tarafından Müsâdere Edilmiş ve Bir Nüshası Bükreş Sefâret-i Seniyyesi'nden Gönderilmiş Olan Programlar

Ermeni İhtilâli Programı Ser-levhasıyla 1894 Târîhinde Vıyana'da Tab‘ Olunan Ermenice Risâlenin Tercemesidir

Bin Sekiz Yüz Doksan İki Senesinde İctimâ‘ Eden Komitenin Mukarrerâtı

Nev‘-i benî beşerin tarîk-i terakkîye kadem-nihâde oldukları zamândan berü tevârîh yazılmaktadır. İşbu tevârîhde hükümdâran ile erbâb-ı nüfûz ve iktidâr ve tebe‘a ve berâyâ ve zaleme ile mazlûmînden bahsolunagelmış ve el-ân dahi semere-i sa‘y ü gayretlerinden müstefîd olamayarak dûçâr-ı hüzn ü elem olan bî-çâregânın feryâd u figânları ve kemâl-i debdebe ve saltanat ile evkât-güzâr olan hükümdârânın âvâze-i meserret ve şâdmânîleri işidilmekte bulunmuştur. Şimdiye kadar devâm eden şu hâlin ba‘d-ezîn devâm edemeyeceği i‘tikâdındayız. Hükümdârânın ma‘nen ve mâddeten hâ‘iz oldukları nüfûz ve iktidârın dûçâr-ı tezelzül ve erbâb-ı sa‘y ü gayretin muhâfaza-i hukûkuna nâ‘il olmakda olduğunu görmekteyiz. Bu ahvâl-i mehâsin-iştimâlin Memâlik-i Şâhâne'de dahi husûl-pezîr olması için kavânîn ve nizâmâtın fesh ü ilgâsıyla herkes semere-i sa‘y ü gayretinden bi-hakkın müstefîd olmak için yek-diğerini idâre etmek usûlü vaz‘ olunmalıdır. Lâkin arzu olunan şu ahvâle istikbâlde ne sûretle muvaffak olunabilir? Bir vakit nev‘-i benî beşerin dûçâr oldukları belıyyeyi def‘ için hüküm-fermâ olan tefrikayı ber-tarâf edüp müsâvât ve serbestî-i efkârı neşr ve ta‘mîm etmek maksadıyla her dürlü müşkilât ve muhâtarâtı göze alarak bir takım zevât zuhûr etmiştir. Bunlar efkâr-ı mahsûsalarını efrâd-ı nâsa telkîn ile makâsid-i zâtiyyelerinin mukârin-i hakîkat olduğunu herkese anlatmak kâfîdir zannederler idi. Mürûr-ı ezmine ile bu fikir diğer efkâra mübeddel olmuş ve tervîc-i efkâr uğrunda pek çok adam diyâr-ı ademe gitmiştir. Lâkin biz görüyoruz ki

nev'-i beşerin bir kısmı kendülerine kanâ'at gelmesi lâzım gelir iken menâfi'-i mahsûsalarına hâle geleceği cihetle bir dürlü iskât olmuyorlar. İngiltere'nin terbiyeli lordlarını İrlanda ahâlîsini tazyîk ve rencîde ederek soymakdan ve ma'lûmâtlı fabrikatörleri amelenin hakkını ibtâl etmekden ve bizim bey ve ağalarımızı kurâ ahâlîsini tazyîk ve rencîde eylemekden vazgeçmeğe iknâ' etmek mümkün midir? Nev'-i beşerin dûçâr-ı tazyîk olan kısmı tebdîl-i efkâr ile daha ziyâde nâ'il-i serbestî olamamakda olmasına nazaran bu bâbda kuvve-i mâddiyye lâzımdır. Lâkin bu kuvve-i mâddiyye def'aten hâsıl olamayup bir takım usûl ve kavâ'idin tebdîline ve nizâmât-ı mevcûdenin ta'dîl ve ıslâhına mütevakkıftır. Biz efkâr-ı cedîde ashâbının irâ'e etdikleri tarîkde kat'-ı mesâfe etmek istemeyiz ancak ahâlînin dûçâr oldukları mezâlim ve ta'addiyâtı enzâr-ı umûmiyyeye vaz' ile bunun esbâb ve menş'e'ini ve nizâmât-ı mevcûdeyi tedkîk ve muhâkeme ile bizleri şu hâle giriftâr edenlere karşı bir aralık şedîden mücâdele etmek ve kavânîn ve nizâmât-ı hâzırayı tebdîl eylemek isteriz. İmdi hâlimizin neye müncer olduğunu tasrîh edelim. Müslümânlar memleketimizi istîlâ etdikten sonra bizi kâmilen taht-ı tâbi'iyet ve esârete alarak dâ'imâ semere-i sa'y ü gayretimizden müstefîd olmak için efkâr-ı harb-cûyâneden bizi mahrûm etdiler. Ünvan ve asâletimizi gûşe-i nisyâna atup kendüleri o sıfatı hâ'iz oldular. İleride kendülerine karşı isti'mâl ederiz havfıyla elimizden her dürlü eslihayı alup yerine sapan verdiler, hattâ bizi askerlikden mahrûm edüp bedelât-ı askeriyye nâmıyla bir çok vergüler tarh etdiler. En ziyâde ihtiyâcları bulunduğu bir zamânda bile bizden asker almıyorlar. Hâsılı "Eylot"lar Ispartalılar nezdinde ne hâlde idiyseler bizi de o hâle koydular. Bu bâbda tafsîlâtdan sarf-ı nazarla yalnız şurasını beyân ederiz ki Isparta'da olduğu gibi şimdi dahi Müslümânlar ile milel-i sâ'ire beyninde tefrika mevcûd ise de bu tefrika asrın îcâbâtından olarak bir dereceye kadar ta'dîl olunmuşdur, fakat kuvvet ve iktidâr sâyesinde yine tebe'a-i gayr-i müslime hukûk-ı medeniyyenin pek çoğundan mahrûm ediliyor. Her hâlde hükûmet-i seniyyenin kuvvet vermek istediği tefrikayı ber-teraf için idâre-i hâzırayı terk ile milel ve mezâhibin hukûkça müsâvâtını istihsâl eylemek lâzımedendir. Memâlik-i Şâhâne ahâlîsi beyninde terbiye ve ahlâk cihetince tefâvüt mevcûd olup çünkü Kürdler tamâmıyla hâl-i bedeviyetde bulduklarından zirâ'atla meşgûl olan fukarâya düşmandırlar. Zürrâ' ise bunların şerrinden kendülerini muhâfazaya muktedir değildir. Hükûmet-i seniyye bu fakîrleri himâye edecek yerde Kürdleri teslîh ve teşcî' etmektedir. Müslümânların memleketimize geldikleri zaman cümlesi asker idi. Hey'et-i hükûmet millet-i İslâmiyyeden mürekkeb olup millet-i âhardan yalnız tebe'a bulunmakda idi. Böyle cesîm ve yek-vücûd bir millet-i hâkime

ağır bir kurşun gibi çalışkan ahâlînin üzerine yüklendi. Devlet-i Aliyye muntazam top ve nev-îcâd tüfenklerle mücehhez cesm ordulara ve müte'addid jandarma ve hafiyelere ve külliyetli mühimmât-ı harbiyyeye ve menfâlara mâlik olduğundan işte bu kuvvetle herkesi tazyîk ediyor, buna karşı kim muhâlefet edebilür? Bunların önünü almak için isyândan başka bir çâre olmadığından biz de buna çalışıyoruz. Çünkü rıbka-i esâreti fekk ile idâre-i istibdâdiyyeyi mahvetmek ve milel-i muhtelifenin hukûk ve müsâvatını te'mîn ile beraber matbû'at ve efkârın serbestîsini istihsâl eylemek iktizâ ediyor rıbka-i esâreti fekk ile herkes başlu başına idâre olmak ve hukûk-ı medeniyyeyi istihsâl eylemek ile maksadımıza nâ'il olamayız. Bunlar husûlünü arzu ettiğimiz şeylerin bir kısmıdır. Hâlbuki erbâb-ı sa'y u gayretin menâfi'ini muhill bir kuvvet vardır. Bu kuvvet her ne kadar nizâmât-ı mevcûde sâyesinde evvelkine nisbetle gevşemiş ise de yine idârece kâ'ide-i müsâvâta ri'âyet olunmamakda ve çünkü adem-i müsâvât mahsûlât-ı arzıyyenin tekessürü ve hıref ve sanâyi' ve mu'âmelât-ı ticâriyyenin terakkîsi sâyesinde gerek memleketimizde ve gerek mahall-i sâ'irede çalışmakla istihsâl olunan servet ve yesârdan neş'et eylemekdedir. Akçe mu'âmelât-ı dâd ü sitedin teshîli maksadıyla ihdâs olunmuş iken şimdi dürlü dürlü işlerde isti'mâl olunuyor. Sâhib-i servet olanlar erbâb-ı nüfûz ve iktidâr misillü kendüleri çalışmayup yüzlerce adamları ma'iyetinde istihdâm ile kendüleri kemâl-i huzûr ve râhatla imrâr-ı evkât etmektedirler. Bizde tadrîcen kesb-i servet ile istikbâllerini te'mîn edebilmiş olanlar şehrâh-ı terakkîde hatve-endâz olan memâlikde olduğu gibi umûr-ı idâreye karışmayup ücretli amele istihdâmıyla arâzîsini i'mâr ve fabrikalar ihdâs eden erbâb-ı servete makîs olmayarak yalnız ticâret ve ağır fâ'izle para ikrâz ederek müstefîd olurlar. Bunların derece-i servetleri ise pek mahdûddur. İşte bu misillü murâbahacılar fukarâ-yı ahâlîyi soymakda ve nâ'il oldukları müsâ'adâtdan bi'l-istifâde vergüleri fukarâyı tahmîl eylemektedirler. Erbâb-ı ticâret ile zarâr u ziyâna dûçâr ve zevk u sefâhata mübtelâ olanların cümlesi bunlara mürâca'ata mecbûrdurlar. Hükûmet-i seniyye masârif-i zarûriyye ve fevkâl-âdesini kapatmak için emâneten idâre usûlünü lağvederek a'sâr vesâ'ireyi bunlara ilzâm ediyor. Şu zamânda akçe öyle bir kuvvet kesb etmişdir ki buna ağniyâ ve fukarâ cümlesi rû-yı mutâva'at göstermektedir. Akçe hiçbir millete mensûb olmadığı cihetle ne Türk ve Kürd'ü ve ne de Ermeni'yi tanımaz ve hak ve insâfa galebe eder kadîm hânedânları zîr ü zeber edüp beynlerine tefrika düşürmeğe âlet olmaktadır. Akçe her nerede tekessür eder ise orada müsâvâtı ihlâle ve erbâb-ı servetin adedini taklîl ile kût-ı lâ-yemût geçinmekte olan bir takım amelenin tekessürüne bâdî oluyor. Biz şu ahvâle karşı mevcûd olan esâsı muhâfaza etmekle

beraber servet-i umûmîyyenin tezyîdi ve halkın semere-i sa'y u gayretlerinden bi-hakkın istifâdesi cihetlerine çalışmakdayız ki terakkî eden memâlikde tehyî'e olunan Belduriyeler nâm cem'iyet-i fesâdiyyeye dâhil olalım. Çünkü ahâlîyi tâkat-fersâ bir idâreden kurtarmak ve tarîk-i terakkîye idhâl etmek için isyândan başka çâre yokdur. Bu isyân sâyesinde herkes semere-i sa'y u gayretinden müstefîd ve cân u mâllarından emîn olabilür. Ma'arifce terakkî etmiş olan memâlikin târîhi nazar-ı mütâla'aya alınacak olur ise ahâlînin idâresi hâ'iz-i nüfûz ve iktidâr olan bir kısma terk ve ihâle olunduğu takdîrde bi't-tab' hâsıl olacak maddî ve ma'nevî bir kuvvet ile velev ma'ârife mebnî olsun ahâlînin bu kısma esîr olup idârenin sû'-i mu'âmelâtından bîzâr oldukları ve nev'-i beşerin öteden berü icrâ olunmakda olan mu'âmelât-ı vahşiyâne ile mugâyir-i kâ'ide-i müsâvât olan ahvâlden bir dereceye kadar kurtuldukları görülür. Şimdi biz ahvâl-i meşrûhayı nazar-ı i'tinâyâ alarak i'lân-ı isyân ile Memâlik-i Şâhâne'de sâkin Ermenilerin politikaca hukûk ve serbestî-i idâresini istihsâl için mevâdd-ı âtiyenin icrâsına karâr verdik. Şöyle ki:

Birinci Mâdde Müstakbelen Ermeni idâre me'mûrları en küçük karyelerden i'tibâren büyük şehirlere kadar cümlesinden kur'a ile intihâb olunacaktır.

2 Muhâfaza-i cân u mâl kazıyyesine fevkâ'l-âde i'tinâ edilecektir.

3 Cins ve mezheb tefrîk olunmayarak ber-mûceb-i nizâm müsâvât icrâ olunacaktır.

4 Gerek ahâlî ve gerek beyân-ı efkâr ve matbû'ât serbest olacaktır.

5 Arâzî sâhibi olmayanlara arâzî verilüp mahsûlâtın muhâfazası zımında tedâbîr-i lâzime ittihâz olunacaktır.

6 Her dürlü virgü ahâlînin derece-i iktidârına göre tarh edilecektir.

7 Her nev' angarya usûlü ref' olunacaktır.

8 Bedelât-ı askeriyeye afv ve ilgâ olunarak îcâbı hâlinde asker alınacaktır.

9 Ahâlî tahsîl-i ma'ârife icbâr edilecektir.

10 Ahâlînin husûl-i refâh ve sa'âdet-i hâli için tedâbîr-i cedîde ittihâzıyla hâsılâtın tezyîdine sa'y u ihtimâm olunacaktır.

Ermenilerin sâkin olduğu eyâlât-ı şâhânenin mevki'-i coğrâfisi îcâbınca terakkiyâta kâbiliyeti der-kâr olduğundan zirâ'at ve filâhata muktezî alât ve edevât-ı atfkanın usûl-i cedîdeye tevfiķan tebdîliyle terakkî-i zirâ'at husûlüne ve kâffe-i ahâlîyi her gûnâ beliyeye karşı muhâfaza için tedâbîr-i lâzime ittihâz ve icrâsına sarf-ı gayret olunmalıdır. Mevâdd-ı meşrûhayı mevki'-i fi'l ve icrâya vaz' eylemek ve Ermeni ve Âsûrfî ve Yezîdî ve Kürdler ile kendü hâllerinde bulunan Müslümânları kurtarmak için fırkalar tertîbiyle mücâdelâta kıyâm etmek lâzım gelir. Şu maksada vusûl için âtiyü'z-zikr tedâbîr ittihâz olunmalıdır:

Evvelen isyânın başluca esbâbı neşr ü beyân edilmek. *Saniyen* i'lân-ı isyân için komiteler teşkîl ederek bâlâda beyân olunan mesâ'il üzerine dâ'ima anlar ile müzâkere olunmak. *Sâlisen* ezhân-ı ahâlîye efkâr-ı ihtilâl-cûyâne ilkâ' edilmek. *Râbi'an* ahâlîyi teslîhe gayret etmek. *Hâmisen* ihtilâl komiteleri beyninde ittifâk ve ittihâd husûlüne çalışmak. *Sâdisen* ahvâl-i memleket ve ahâlîyi pîş-i nazar-ı i'tinâyâ alarak esbâb-ı isyâniyyeyi tehyi'e ve ihzâr ile komitelere iş bulmak. *Sâbi'an* akçenin sûret-i sarfını tertîb etmek. *Sâminen* murâbahacılar, zulm ü ta'addî edenlere karşı mücâdele

eylemek. *Tâsi'an* kendü hâlinde olan ahâlîyi zalemenin tecâvüzâtından muhâfaza etmek. *Âşiren* esliha ve mühimmât nakli için mevcûd yollar tesviye ve yeniden küşâd olunmak. *Hâdî aşer* hükûmetçe ittihâz olunan usûl ve kavâ'idi kâmilen ref' etmek.

Bundan akdem teşekkül eden komite ihtilâl tertîbi cihetine gitmeyüp yalnız ma'nen ba'zı hidemâtda bulunmakla iktifâ etmiş ise de şimdi iştirâk-i emvâl ve isyâna müte'allik ba'zı tedâbiri yeniden ittihâz için hatt-ı hareketi tebdîl ile bu esâsa hizmet eden komitelerden mürekkeb bir meclis-i umûmî teşkîl eylemiştir. İşbu komiteler mevcûd nizâm-nâme mücebince hareket edüp meclis-i mezkûrun kararını kabûle mecbûr olduklarından nizâm-nâme ahkâmını ta'dîl ve tashîhe yalnız meclis-i mezkûr muktedirdir.

Komitelerin Sûret-i Teşkîl ve Vezâ'ifi Âtîde Beyân Olunur

Evvelen bi'l-cümle komiteler kurâ ve kasabâtda başlu [ba]şlarına icrâ-yı vazîfe edeceklerdir. *Sâniyen* eyâlâtda bulunan ba'zı firkalar birleşüp bir merkez komite müdürü bulunacaktır. *Sâlisen* eyâlât-ı şâhânedede vâki' kurâda firkalar bulunmaz ise merkez komitesi bu hizmeti îfâ edecektir. *Râbi'an* a'zâdan her biri bulunduğu komiteye merbût bulunacaktır. *Hâmisen* komite olmayan mahallerde cem'iyet a'zâsından birisi bulunur ise civârdaki komiteye merbût olmak üzere müstakillen hareket edebilecektir. *Sâdisen* komite a'zâsı lüzûmu takdîrde muhâkeme olunacaktır. *Sâbi'an* komite efrâdından olup her ne sûretle olur ise olsun ithâm olunan adamın komite re'îsi ile civâr komiteler vekîlleri tarafından lede'l-muhâkeme ağır bir kabâhati tebeyyün ettiği takdîrde komitelerin mâ-fevkinde bulunan meclis-i umûmîde muhâkemesi icrâ edilecektir.

Komiteler istihsâl edecekleri ma'lûmat-ı mühimme ile icrââtını doğrudan doğruya merkezin hey'et-i tahrîriyyesine bildirecek "Taşralardan dahi buraya mektûb yazılabilir" ve hey'et-i tahrîriyye dahi ahz eylediği ma'lûmatı diğer hey'et-i tahrîriyyelerle civârda bulunan komitelere i'tâ ve bunlardan isyâna â'id ba'zı efkârı muhtevî olanlarını pey-der-pey meclis-i umûmîye irsâl edecektir. Hidemât-ı mühimme ibrâz eden zât hey'et-i tahrîriyye müdürîyetine ta'yîn olunacaktır. Toplanan i'âne-i nakdiyye komitenin umûruna sarfedildikten sonra fazlası merkez sandığına gönderilecek ve masârife â'id hesâbât hey'et-i tahrîriyyede mukayyed

bulunacaktır. Komiteler her ay hey'et-i tahrîriyye[ye] hesâb vermeğe mecbûr olup masârifâta mûte'allik hesâbât nihâyet üç ay te'ehhür edebilir.

Cem'iyetin "Truşak" ünvanı ile bir gazetesi olup bu gazete mukârin-i hakikat olan vukû'ât-ı isyâniyyeyi neşrecek ve harekât-ı ihtilâl-cûyâne ve politikaya dâ'ir husûsât ile anarşist vesâ'ireye mûte'allik efkâr ve ma'lûmâtı i'tâ eyleyecektir. Her bir komite vukû'ât-ı mühimmeyi mezkûr gazeteye yazabilecektir. İşbu mukarrerâtı neşr ve i'lân eder ve bu bâbda vukû' bulacak her dürlü mu'âhezâtı pîş-i nazar-ı i'tibâra alarak meclis-i umûmîye teblîğe müsâra'at edeceğimizi beyân eyleriz.

Ermeni Hınçak ve Anarşist Komitelerinin Esbâb-ı Cür'etleri

Menşe'-i aslîsi ba'zı ecânibin eser-i tahrîki olduğu bâlâda edille-i kat'iyyesiyle arzedilmiş olan teşebbüsât-ı fesâdiyye ve cinâ'iyye müsebbib ve muharriklerinin Memâlik-i Şâhâne'de icrâ edegeldikleri bunca cinâyâta cür'et edebilmiş olmaları esbâbı miyâne-i çâkerânemizde tedkîk ve tezekkür olunmuş ve elde bulunan ba'zı evrâk-ı acîbeye çünkü bu misillü mefâsîdde hiçbir dost devlet ricâl-i siyâsiyyesinin iştirâkine imkân tasavvur edilemeyeceği için bi't-tab' sahîh nazarıyla bakılamayarak ve hattâ nâmının zikri bile istenilmeyüp tesâdüf edilen evrâka bile anarşistlerin eser-i tasnî'i olmak üzere hükmedilerek istitlâ'ât-ı vâkı'a resmen şâyân-ı i'timâd görülememiş ise de Londra komitesi tarafından Memâlik-i Şâhâne ihtilâlciler re'îsi olup sıfat-ı rûhâniyyeyi dahi hâ'iz olan birine ba'zı ta'lîmâtı hâvî gönderilüp zâbitaca der-dest edilmiş olan ve mahfûz bulunan bir mektûb ile sâ'ir ba'zı mekâtîb me'âllerine nazaran tebe'a-i şâhânedan Ermenileri isyâna teşvîk için isimlerinin tezkârından sıfat-ı resmiyyemiz cihetiyle te'eddüb etmekliğimiz lâzım gelen ba'zı devletlerin va'd-ı mu'âvenetleri tebşîr olunmuş ve ma'amâfîh buna da i'timâd olunmak istenilmeyerek fakat Londra'da Ermeni matba'asında tab' olunan ve tab' u neşrinde mu'âvenetleri İngiltere devlet-i fahîmesince ma'lûm olmak lâzım gelen ve aynen zâbitaca mahfûz olan bir gazetenin alenen neşretmiş olduğu ba'zı esâmî sahîh ise İngiltere ricâl-i siyâsiyye vesâ'iresinden ba'zı mühim zevât esâmîsi müsâdif-i nazar-ı istiğrâb olup husûsuyla "James Bryce" ve "E.J.Mondolla" ve "F. A. Channing" ve "G. Leveson-Gower" ve "Sir Edward Grey" ve "Jace Permour" ve "Jame Polfen" ve "Ripton" ve "C. E. Schwann" ve "Samuel Smith" ve "Francis S. Stevenson" ve "Osmeris" ve "Muallim Filiman" ve "Ganonicas Mac. Coll" ve "Atorzır" ve "Petrus

Aganoor" ve "Edward Atkin" ve "J. A. Calantarients" ve "Frederic Gabrein" ve "Charlie Hancock" ve "J. H. Loi" ve "H. Malcomian" ve "R. Mai" ve "Naoropi" ve "O. James"* vesâ'ire vesâ'irenin Ermeni komiteleri hâmîsi olmak üzere Memâlik-i Şâhâne'de bulunan Ermenilere i'lân edilmiş olmak sûretiyle tahrîkât-ı fesâdiyyede devâm olunmakla beraber Londra'nın bi'l-cümle Ermeni komiteleri gazetelerinde dahi gûyâ Memâlik-i Şâhâne'de Ermenilerin hükûmet-i mahalliyyeye karşı bir harb açmış olduğunu îmâ'en bir takım muhârebeler tasvîr ve her muhârebede Ermenilerin gâlibiyeti tebşîr olunmak gibi ekâzîb ile sâde-dilânın cür'etleri tezyîd edilmiş olduğunu kimsenin inkâra mecâli olmamak lâzım gelüp mezkûr gazeteler Avrupa'da tab' u neşr edilmiş olmasına nazaran üç-dört seneden berü vukû' bulan neşriyât nüshalarının tedkîkini erbâb-ı temyîz ve vicdânın enzâr-ı dikkat ve nısfetlerine ihâle edilmek kâfîdir.

Sason ve Talori Hâdisesi

Bâlâda delâ'il-i mahsûsasıyla arzolunan ma'lûmat ve îzâhâtdan ma'lûm olduğu üzere Memâlik-i Şâhâne'de Ermeni fesâdı nâmına zuhûra gelen vukû'atın kâffesi Londra Hınçak Komitesi'nin âsâr-ı tertîbâtından olduğu gibi Sason ve Talori vak'asının dahi işte o komitenin başluca a'zâsından ve Kumkapı ve emsâli hâdiselerin ve bir çok sû'-i kasdların mürettib-i mütecâsiri olduğu kânûnen sâbit bulunan "Murat" nâm-ı diğerk Hamparsum Boyacıyan tarafından mezkûr komiteler programlarına tevfiikan ve gûyâ Ermenilerin her yerde gâlib olduklarını bi'l-iğfâl o taraf Ermenilerini silah be-dest olarak isyâna teşcî'an îkâ' edilmiş olduğu mertebe-i bedâhete vâsıl olmuş bir hakîkat olup husûsuyla bu Sason hâdisesini îkâ' için Hınçak Komitesi'nin ne kadar müddetden berü ne mertebe ifsâdâtda bulunduğunu isbât için mezkûr gazetenin iki seneden berü neşreylediği makâlât-ı ihtilâl-kârânenin o cihetlere â'id olanlarının tedkîki lüzûmunu arz ile beraber kendü programları ve cinâyât-ı mütemâdiyeleri ile dahi sâbit olduğu üzere Ermeni komitelerinin bu harekât-ı cinâyet-kârânedeki maksûd-ı aslîleri taksîm-i emvâl-i umûmiyye ile servetce herkesin müsâvât-ı kâmilede bulundurulması gibi cem'ıyyât-ı beşeriyye ve terakkiyât-ı hâzıra-i medeniyyeyi esâsından herc ü merc eyleyecek bir fikr-i mel'anet-kârânenin îcâbâtından bulunmuş ve merkûm Hamparsum Boyacıyan "Moruk" nâm-ı müste'ârıyla Yozgad ve

---

* Bu bölümde yer alan İngiliz Ermeni Derneği üyelerinin isimleri, Osmanlıca yazıldığı şekliyle bazı eksiklikler taşıdığı için orijinal yazılışlarıyla verilmiştir.

* Bu bölümde yer alan İngiliz Ermeni Derneği üyelerinin isimleri, Osmanlıca yazıldığı şekliyle bazı eksiklikler taşıdığı için orijinal yazılışlarıyla verilmiştir.

Kayseriyye hâdiselerini îkâ' eden birâderi "Jirayir" nâm-ı diğer Mardiros ile birlikte Haçin tertîbât-ı fesâdiyyesinde dahi zî-medhal olmalarından dolayı Adana Vilâyeti Mahkeme-i İstînâfiyyesince cereyân eden muhâkeme netîcesinde bunlardan Jirayir on beş ve birâderi Hamparsum Boyacıyan on sene müddetle gıyâben mahkûm olmuş ve bu kerre Bitlis'de Misak nâmında bir şahsa mühürlü bir tobra derûnunda Budenk(?) kazâsından gönderilmiş olan evrâk miyânında zuhûr edüp hülâsa-i mündericâtı Bitlis Vilâyeti Polis Komiserliği'nden bâ-telgraf bildirilen Ermenice bir mektûbda Tiflis'de cem'iyet-i fesâdiyye re'îsine gönderilmek ve oradan da Hindistan ve Londra ve Romanya ve Rusya ve İran'daki Ermeni komitelerine çekilmek üzere adamlarına ba'de't-tahtîm Gümerye(?)'de Bogosyan'a irsâl olunması ihtâr ve tenbîhi ile merkûm Misak'a gönderildiği der-miyân olunan beş kıt'a telgrafda Agop ile Talori'nin tavsîf edilmiş olması ve merkûm Hamparsum Boyacıyan'ın bir ismi de Agop Boyacıyan bulunması cihetleriyle dahi Sason ve Talori hâdisesi kimin eser-i tertîbi olarak îkâ' edildiği kâbil-i inkâr olamayacak bir sûrette tezâhür ve tahakkuk etmiş olmağla arz-ı hakîkat-i hâle cür'et kılındı. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Fî 9 Şa'bân sene 1312 ve

Fî 23 Kânûn-ı Sâni sene 1310

Zabtiye Nâzırı Bende Hüseyin Nazım	Matbû'ât-ı Dâhiliyye Müdfri Bende Yusuf Behcet	İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu a'zâsından Bende Mehmed Sadık	İstanbul Polis Müdfri Bende es-Seyyid Hüsni b. Mustafa
Adliye Nezâret-i Celîlesi Umûr-ı Cezâ'iyeye Müdfri Bende Mehmed Cemaleddin	Zabtiye Nezâreti Hey'et-i Tahkîkiyye Re'îsi Bende Mehmed Muharrem	Dersa'âdet İstînâf Mahkemesi a'zâ mülâzımlarından Bende Ali Rıza	

İstîtlâ'ât ve Tedkîkât-ı Ahîre

İşte Hamparsum Boyacıyan rüfekâsıyla beraber bu Sason hâdisesi esnâsında ve hükûmet-i seniyyeye karşı isyânda olduğu hâlde Bitlis'de tevkîf kılınmış ve mahkeme cânibinden i'dâma mahkûm olmuştur. Vukû'ât ve tahkîkât hep Hamparsum Boyacıyan'ın Londra cem'iyet-i fesâdiyyesinin me'mûr-ı hafisi olduğunu ve o cem'iyetin teşvîkâtıyla hareket eylediğini isbât ediyor. Zîrâ Londra'da neşr olunmakta olan "Hınçak" gazetesi Sason hâdisesini müte'âkib merkûmun resmini tab'

ve Kumkapı ve Yozgad ve Merzifon vukû'âtıyla irtikâb ettiği sâ'ir dürlü cinâyâtı bi't-ta'dâd Sason hâdisesindeki dahl-i küllîsini îrâd ve nâmını lisân-ı medh ve sitâyîşle yâd eylemiştir.

Londra cem'iyet-i fesâdiyyesi bunca hâdisât ve cinâyâta sebebiyet vermekle iktifâ etmeyerek Dersâ'adet'deki me'mûr-ı hafîsine gönderüp polis tarafından elde edilen bir mektûbunda dahi vukû'ât-ı ahîreden beri Anadolu komitelerinden haber alamamasından ve orada yeni hâdisе zuhûr etmemesinden dolayı şikâyet etmiştir ki bu da müfsidîn-i merkûmenin ihtilâl çıkarmak ve Ermeniler beyninde anarşistlik fikrinin husûlüne çalışmaktan hâl kalmadıklarına bir delîl-i celîdir.

Bununla beraber yukarıda isimleri geçen mahkûmînin kısm-ı a'zamı şefkat ve merhamet-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîsi cümle tebe'a ve zîr-i destânı hakkında mebzûl olan zât-ı mekârim-simât-ı cenâb-ı tâc-dârî cânib-i seniyyü'l-cevânibden afv veya ta'dîl-i mücâzât lütuflarına nâ'il oldukları ve bu lütuf ve âtîfet-i mülûkâne tarîk-i sıdk u savâbdan muvakkaten inhirâf eden bazı Ermeni sebük-mağzânına karşı bir ni'met-i celîle olduğu hâlde erkân-ı cem'iyet bunu lâıykı vechile takdîr edememiş ve ile'l-ân tahrîkât-ı mefsedet-kârâneye devâm eylemekte bulunmuştur.

Zabtiye Nâzırı Bende Hüseyin Nazım	Matbû'ât-ı Dâhiliyye Müdîri Bende Yusuf Behcet	İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu a'zâsından Bende Mehmed Sadık	İstanbul Polis Müdîri Bende es-Seyyid Hüsnü b. Mustafa
Adliye Nezâret-i Celîlesi Umûr-ı Cezâ'ıyye Müdîri Bende Mehmed Cemaleddin	Zabtiye Nezâreti Hey'et-i Tahkîkiyye Re'îsi Bende	Dersâ'adet İstînaf Mahkemesi a'zâ mülâzımlarından Bende Ali Rıza	

**Devâ'ir-i Merkeziyye ve Merbûtâtında Müstahdem Ermeni Me'mûrların Mikdârını
Mübeyyin Cedveldir**

DEVÂ'İRİN ESÂMİSİ	Me'mûrîni n adedi	MÜLÂHAZÂT
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi	15	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında bâlâ rütbesini ve Birinci Mecîdî ve İkinci Osmânî nişân-ı zî-şânlarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi	49	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında rütbe-i sâmiye-i vezâreti ve Altun ve Gümüş İmtiyâz ve Altun Girit madalyalarını ve Birinci Osmânî ve Mecîdî ve Murassa' İftihâr nişânlarını hâmil ve hâ'iz zevât mevcûddur.
Adliye ve Mezâhib Nezâret-i Celîlesi	147	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında mütemâyize ve Üçüncü Mecîdî'ye kadar rütbe ve nişâna ve beş bin guruş râddesinde ma'âşa nâ'il olanlar mevcûddur.
Sihhiye Nezâret-i Celîlesi	004	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında rütbe-i sâniyeye ve bin beş yüz guruş kadar ma'âşa nâ'il olmuş zevât mevcûddur.
Şûrâ-yı Devlet Dâ'iresi	005	Şûrâ-yı mezkûr me'mûrîni miyânında rütbe-i bâlâya ve Birinci Mecîdî ve İkinci Osmânî nişân-ı zî-şânlarına nâ'il olmuş zevât mevcûddur.
Mâliye Nezâret-i Celîlesi	040	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında Rumili beylerbeyi ve ûlâ sınıf-ı sâniisine kadar rütbeyi ve Birinci Mecîdî ve Üçüncü Osmânî nişânlarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Dâ'ire-i Celîle-i Askeriyye ve Jandarma ve Fabrika-i Hümâyûnlar Dâ'ireleri	308	Devâ'ir-i mezkûrede ulâ sınıf-ı evveli ve mîr-livâ rütbelerini ve İkinci Osmânî ve Mecîdî nişânlarını ve Gümüş İmtiyâz ve İftihâr ve Liyâkat ve Girid ve Sanâyi' madalyalarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Tophane-i Âmire Dâ'iresi ve Mülhakâtı	110	Dâ'ire-i müşârun-ileyhâda bulunan me'mûrîn içinde ulâ sınıf-ı evveli rütbesini ve İkinci Osmânî ve Üçüncü Mecîdî nişân-ı zî-şânlarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Mekâtib-i Askeriyye-i Şâhâne	012	Mekâtib-i mezkûrede ulâ sınıf-ı evveli ve mîr-livâ rütbelerini ve İkinci Mecîdî ve Üçüncü Osmânî nişân-ı zî-şânlarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Bahriye Nezâret-i Celîlesi	184	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında mîr-livâyâ kadar rütbe ve o nisbetde ma'âş ve nişân ashâbı mevcûddur.

Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi	104	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîn ve mu'allimîni içinde ûlâ sınıf-ı evveli ve mîr-livâyâ kadar rütbeye ve İkinci Osmânî ve Mecîdî nişânlarına ve iki bin yedi yüz guruş râddesinde ma'âşa nâ'il olan zevât mevcûddur.
Rüsûmât Emânet-i Celîlesi	109	Emânet-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında ûlâ sınıf-ı sânisî rütbesine ve Üçüncü Rütbe Mecîdî nişân-ı zî-şânlarına ve üç bin guruş kadar ma'âşa nâ'il olmuş zevât mevcûddur.
Defter-i Hâkânî Nezâret-i Celîlesi	013	Nezâret-i müşârun-ileyhâda bulunan me'mûrînin ekseri â'idât almakda olduklarından bunların da o kabîlden olması lâzım gelür.
Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne Nezâret-i Celîlesi	202	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında rütbe-i sâmiye-i vezâreti bile ihrâz eden zevât mevcûddur.
Ticâret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi ve Zirâ'at Bankası Dâ'iresi	113	İşbu dâ'irelerde ûlâ sınıf-ı sânisîne ve Üçüncü Osmânî ve Mecîdî'ye kadar rütbe ve nişânları ve üç bin beş yüz guruş râddesinde ma'âşi hâ'iz zevât mevcûddur.
Şehremânet-i Celîlesiyle Mülhakâtı	058	Emânet-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında ûlâ sınıf-ı sânisî'ne ve Üçüncü Osmânî ve Mecîdî'ye kadar rütbe ve nişân-ı zî-şânları hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Zabtiye Nezâret-i Celîlesi	284	Nezâret-i müşârun-ileyhâ dâ'iresinde bulunan me'mûrîn miyânında ûlâ ve mîr-alâyâ ve Üçüncü Osmânî ve Mecîdî'ye kadar rütbe ve nişân-ı zî-şânları hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Posta ve Telgraf Nezâret-i Aliyyesi	288	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni içinde ûlâ sınıf-ı sânisî rütbesine ve Üçüncü Osmânî ve Mecîdî ve düvel-i ecnebiyye nişânlarına ve Gümüş Girid Madalyası'na ve üç bin beş yüz guruş kadar ma'âşa nâ'il olan zevât mevcûddur.
Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâret-i Aliyyesi	064	Nezâret-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında ûlâ sınıf-ı evveline kadar hâ'iz-i rütbe zevât mevcûddur.

Dîvân-ı Muhâsebât Riyâset-i Aliyyesi	003	Dâ'ire-i müşârun-ileyhâ me'mûrîni miyânında ûlâ sınıf-ı evvelini ve İkinci Osmânî ve Mecîdî nişân-ı zî-şânlarını hâ'iz ve hâmil zevât mevcûddur.
Duyûn-ı Umûmiyye İdâresi	257	İdâre-i mezkûrede bâlâ ile Rumili beylerbeyi rütbe ve pâyesini ve Birinci Mecîdî ve rütbe-i muhtelifeden Osmânî nişânlarını ve on altı bin guruşa kadar ma'âşî hâ'iz zevât mevcûddur.
Rejî İdâresi	264	İdâre-i mezkûrede beşinci rütbeden Mecîdî nişân-ı zî-şânını hâmil zevât mevcûddur.

Diğer cedvelde gösterildiği vechile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de mutavattın olup tebe'a-i Devlet-i Aliyye'den bulunan Ermeni cemâ'ati nüfûs-ı umûmiyyesi dokuz yüz küsûr bin adede bâliğ olarak bunlardan devâ'ir-i merkeziyye ve merbûtâtında müstahdem bulunanların mikdârı işbu cedvelde gösterildiği üzere üç bin râddesine takarrüb ederek taşra meclis idâreleri a'zâlığında ve sandık emînliğinde ve belediye ve a'şâr ve ağnâm ve rüsûmât işlerinde ve hidemât-ı sâ'irede istihdâm olunan Ermeni tebe'a-i şâhânenin mikdârı da lâ-akall bunun iki misli tahmîn edilecek olur ise mikdâr-ı mezkûrun buradakilere zammı hâlinde hizmet ve me'mûriyet-i saltanat-ı seniyyede bulunanların yekûnu dokuz bine ve belki daha ziyâdeye bâliğ olacağına ve şu hâlde cemâ'at-ı merkûmenin yüzde bir nisbetinde me'mûriyyet-i Devlet-i Aliyye'de istihdâm olunmakda bulunması lâzım gelüp cemâ'at-ı sâ'irenin ve hattâ mecbûren taht-ı mükellefiyyetde buldukları hizmet-i celîle-i askeriyye istisnâ edilecek olur ise cemâ'at-i İslâmiyye'nin bile nüfûs-ı umûmiyyesine göre hizmet-i devlette bulunanların adedi ancak o mikdâr-ı nisbîyi teşkîl edebileceğine ve ale'l-husûs Ermeni sâlnâmesinde sâlise rütbesine kadar me'mûriyyetde ve kendü işlerinde bulunan Ermenilerin adedi üç yüz elliye karîb olup bunların içinde üç-dört adedi müntehâ-yı rütbe-i beşeriyye olan vezâreti ve Murassa' Osmânî ve Birinci Osmânî ve Mecîdî nişân-ı zî-şânlarını hâ'iz ve hâmil zevât buldukları gösterilmesine nazaran Ermeni cemâ'atinin tamâmıyla hukûk-ı tâbi'iyet-i saltanat-ı seniyyeden müstefîd olageldikleri hakîkati tezâhür eder.⁹

Fî 9 Şa'bân sene 1312 ve

Fî 23 Kânûn-ı Sânî sene 1310

⁹ BOA. Y.EE. 97/52.

Zabtiye Nâzırı Bende Hüseyin Nazım	Matbû'ât-ı Dâhiliyye Müdîri Bende Yusuf Behcet	İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu a'zâsından Bende Mehmed Sadık	İstanbul Polis Müdîri Bende es-Seyyid Hüsni Mustafa b.
Adliye Nezâret-i Celîlesi Umûr-ı Cezâ'îyye Müdîri Bende Mehmed Cemaleddin	Zabtiye Nezâreti Hey'et-i Tahkîkiyye Re'isi Bende Mehmed Muharrem	Dersa'âdet İstînâf Mahkemesi a'zâ mülâzımlarından Bende Ali Rıza	

Cedvel-i mezkûr mütâla‘asından müstebân olacağı vechle memâlik-i şâhânedede Ermeni cema‘atinin nüfûs-ı umûmiyyesi dokuz yüz küsûr bine bâliğ olup bunların en ziyâde kesretle mutavattın buldukları mahal Bitlis Vilâyeti olarak orada da zükûr ve inâs kâffe-i nüfûs-ı mevcûde yüz küsûr bin râddesinde olmasına nazaran diğere tebe‘a-i şâhâneye mikdâr-ı mezkûr nisbet olunduğu takdîrde Ermenilerin değil ekseriyet hattâ müsâvât bile teşkîl edemeyüp oradaki nüfûs-ı İslâmiyye ile mukâyese olunur ise sülûs, sülûsâna karîb bir ekalliyet hâsıl edebilecekleri der-kâr ise de şu nisbetin diğere vilâyetleri ve bâ-husûs Ermeni bulunmadığı cihetle bu cedvele dâhil olmayan Hicaz ve Yemen ve Trablusgarb ve emsâli vilâyât-ı şâhâneye ve Bingazi gibi müstakil mutasarrıflıklara tatbîki halinde bu ekalliyet fevka'l-gâye tenezzül edeceği ya‘nî mecmû‘-ı nüfûs-ı İslâmiyye Ermenilerin yirmi beş mislinden ziyâde olacağı mülâbesesiyle Ermenilere kesret ve cem‘iyyet nokta-i nazarından dahi bir hakk-ı imtiyâz verilmesi iddi‘âsına mahal ve imkân görülemiyor.

Fî 17 Şa‘bân sene 1312 ve

Fî 31 Kânûn-ı Sâni sene 1310

Zabtiye Nâzırı Bende Hüseyin Nâzım	Matbû‘ât-ı Dâhiliye Müdîri Bende Yusuf Behcet	İntihâb-ı Me‘mûrîn Komisyonu A‘zâsından Bende Mehmed Sâdik	İstanbul Polis Müdîri Bende es-Seyyid Hüsnü b. Mustafa
Adliye Nezâret-i Celîlesi Umûr-ı Cezâ‘iyye Müdîri Bende Mehmed Cemaleddin	Zabtiye Nezâret-i Hey’et-i Tahkîkiyye Re’îsi Bende Mehmed Muharrem	Dersa‘âdet İstînâf Mahkemesi A‘zâ Mülâzımlarından Bende Ali Rıza	

EKLER

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu**Başkitâbet Dâ'iresi****5870**

Ermeni erbâb-ı mefâsidinin ahvâl ve harekâtı hakkında bir fezleke tanzîmi zımnında teşkîl olunacak komisyona İstanbul Polis Müdüri Hüsnü Beyefendi hazretleriyle Dâhiliye Mektûbî Kalemi mu'âvinlerinden Ali Fuad ve Umûr-ı Cezâ'iyeye Müdüri Cemâleddin Beylerin intihâb olunduğu beyânıyla istîzânı hâvî enâmîl-pîrâ-yı tefhîm olan fî 3 Receb sene [1]312 târîhli ve 2544 numaralı tezkire-i husûsiyye-i sadâret-penâhîleri melfûflarıyla beraber lede'l-arz manzûr-ı âlî oldu. Mezkûr komisyona Zabtiye ve Adliye Nezâret-i Celîlelerince müşâr ve mûmâ-ileyhima Hüsnü ve Cemal Beylerden mâ'adâ münâsib birer zâtın daha ilâvesi ve mûmâ-ileyh Ali Fuad Bey zikrolunan Mektûbî Kalemi'nde meşgûl bulunmak mülâbesesiyle Dâhiliye Nezâret-i Celîlesince dahi anın yerine diğerk iki zât intihâbı ile komisyon-ı mezkûrun Zabtiye nâzırını paşâ hazretlerinin nezâreti tahtında olarak bi'l-ictimâ' Ermeni müfsidlerinin hedef ve maksadları neden ibâret olup ne yolda cinâyât ve ehl-i İslâmı ithâm için Müslümân kıyafetine girerek ne vechle uygunsuzluklar îkâ' eyledikleri ve mahâll-i muhtelifede ne yolda harekât-ı isyâniyyede bulunmuş ve ba'zı ecnebîler taraflarından nasıl mu'âvenet görmüş oldukları ve şimdîye kadar taraf-ı hükûmet-i seniyyeden mazhar oldukları ni'met-i adâlet ve müsâvât ve bu sûretle kesb eyledikleri servet ü sâmân ile istihdâm olundukları me'mûriyyetler bi'l-etrâf gösterilerek mükemmel sûretde bir lâyiha tanzîm ve atebe-i ulyâ-yı hazret-i pâdişâhîye arz u takdîm olunması şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî muktezâ-yı âlîsinden bulunmuş ve tezkire-i sâmiye-i hidîv-i ekremîlerinin melfûfâtı i'âde kılınmış olmağın ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Receb sene [1]312

Fî 20 Kânûn-ı Evvel sene [1]310

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Bende

Tahsin**BOA. İ. Husûsî, 1312 B. /25**

Cenâb-ı Rabb-i Mennân pâdişâh-ı mekârim-hısâl ve merâhim-nişân velî-ni‘met-i bî-imtinân efendimiz hazretlerini ilâ-âhiri'd-devrân kemâl-i huzûr ve âfiyetle erîke-pîrâ-yı şevket ü şân buyursun. Âmîn. Dâ‘î-i esdak-ı vesîm-i şâhâneleri zâten Katolik mezhebinin akâ'id-i esâsiyyesi muktezâsınca cemâ‘at-i çâkerânemin metbû‘-ı mu‘azzamları devlet-i ebed-müddet-i Osmâniyye hakkında müteretteb zimmet-i ubûdiyyetleri olan vazîfe-i mukaddese-i sadâkat ve tâbi‘iyyeti patrikliğe târîh-i nasb ve ta‘yînimden berü telkîn ve nasîhatdan bir an hâlî kalmamış olduğum gibi hayâtımın son dakîkasına kadar muhâfazasıyla mükellef olduğum şu şîrâze-i istikâmet ve sadâkatin ma‘âzallâhu Te‘âlâ ne pây-i taht-ı saltanat-ı seniyyelerinde ve ne de memâlik-i mahrûsatü'l-mesâlik-i şehinşâhîlerinin bir kıt‘asında cemâ‘at-ı ubeydânemden bir ferd bir telini fekkedecek hareket-i nâ-marziyyede bulunmayarak isbât-ı sadâkat ve ubûdiyyet eylemiş olduğu nezd-i hikmet-pey-vest-i tâc-dâr-ı a‘zamîlerinde müsellemler bulunmaktadırlar. Cemâ‘at-ı çâkerânem ve dâ‘î-i kemterleri hakkında cülûs-ı meyâmin-me‘nûs-ı hazret-i tâc-dâr-ı a‘zamîlerinden berü râygân ve sezâvâr buyurula gelen eltâf ü inâyât-ı lâ-yuhsâ ve nizâmât-ı mütevâliyenin binde birinin hakkı ile edâ-yı şükr ve mehmedetinden âciz bulunarak ancak rûz ü şeb ed‘iye-i mefrûzü't-te‘diye-i cenâb-ı şehinşâhîleri muvâzabetine bezl-i vücûd edilmiştir. Patriklik-i ubeydânem birkaç senelerden berü nasılsa fevka'l-gâye muzâyaka ve zarûrete dûçâr olmasından nâşî sekiz-on bin lira kadar muzîk ve girân bir borç altında ezilmekde olduğundan bu def‘a şu hâl-i ıztırâb-iştîmâlden tahlîs-i girîbân edebilmek üzere kâfî mikdâr i‘âne-i cihân-bânî ile tesellî ve tesrîr buyurulmaklığım zımnında mübârek ve pâk kalb-i merâhîm-me‘âb-ı şehriyâr-ı a‘zamîlerine mürâca‘at ve ilticâya cür‘et kılındığı muhât-ı ilm-i âlem-şümûl-i cenâb-ı velî-ni‘met-i bî-minnet-i a‘zamîleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân ve lütf u ihsân-ı bî-pâyân sevgilü ve kemâl-i merhametlü pâdişâhımız efendimiz hazretlerindedir.

Fî 2 Teşrîn-i Sâni sene [1]311

Bende

Katolik Patriki Azaryan kulları

Patrik-i Millet-i Ermeni Katoligân İsteban Bedros

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu

Başkitâbet Dâ'iresi

5842

Ermeni Katolik Patrikhânesi'nin pek ziyâde muzâyakada bulunduğunu atebe-i ulyâyaya arz ile isti'tâf olunmasına binâ'en Hazîne-i Celîle-i Mâliyye'den münâsib mikdâr şey i'tâsının karârlaşdırılarak arzı şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlîsinden olmağla ve patrik efendinin ol bâbdaki arzuhâli leffen savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine irsâl kılınmağla ol-bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Cemâziye'l-evvel sene [1]313 ve

Fî 2 Teşrîn-i Sâni sene [1]311

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Bende

Tahsin

BOA. İ. Husûsî, 1313 Ca. /80

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsûs
1298

Ermeni Katolik Patrikhânesi'nin pek ziyâde muzâyakada bulunduğu atebe-i ulyâ-yı mülûkâneye arz ile patrik efendi tarafından isti'tâf olunmasına mebnî Hazîne-i Celîle-i Mâliyye'den münâsib mikdâr şey i'tâsının kararlaştırılarak arz-ı hâk-pây-i âlî kılınması şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı celîlinden bulunduğunu mübelliğ tezkire-i husûsiyye miyâne-i bendegânemizde kırâ'at olundu. Zikrolunan patrikhânenin idârece dûçâr olduğu muzâyakanın tehvîni zımnında patrik-i mûmâ-ileyh tarafından vukû'bulan isti'tâfa ve hükm-i emr ü fermân-ı hümâyûn-ı mülûkâneye nazaran Hazîne-i Celîle-i Mâliyye'den mezkûr patrikhâne nâmına yüz bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı münâsib ve şân-ı merhamet-nişân-ı hazret-i hilâfet-penâhiye muvâfık görünmüş olmağla makrûn-ı müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî olduğu hâlde îfâ-yı muktezâsının Mâliye Nezâreti'ne havâle ve Adliye ve Mezâhib Nezâreti'ne ma'lûmât i'tâsı bâbında ve kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 7 Cemâziye'l-âhir sene [1]313

Fî 12 Teşrîn-i Sâni sene [1]311

Sadr-ı a'zam Rifat b. Halil İbrahim	Şeyhü'l-islâm Mehmed Cemaleddin	Meclis-i Vükelâ'ya me'mûr	Adliye Nâzırı es-Seyyid Abdurrahman Nureddin(?)	Ser'asker Mehmed Rıza b. Mustafa(?)
Bahriye Nâzırı Hasan Hüsnü b. Hüseyin	Şûrâ-yı Devlet Re'îsi Mehmed Said(?)	Hâriciye Nâzırı Ahmed Tevfik b. İsmail Hakkı	Dâhiliye Nâzırı Mehmed Memduh	Tophâne-i Âmire Müşîri Mustafa Zeki b. Ali
Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı es-Seyyid Abdullah Galib(?)	Ma'ârif Nâzırı es-Seyyid Ahmed Zühdü	Ticâret ve Nâfi'a Nâzırı Mahmud Celâleddin b. Aziz	Sadâret Müsteşârı es-Seyyid Mehmed Tevfik	Mâliye Nâzırı es-Seyyid Hüseyin Sabri

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn
1298

Atûfetlü efendim hazretleri

Ermeni Katolik Patrikhânesi'nin pek ziyâde muzâyakada bulunduğu atebe-i ulyâ-yı mülûkâneye arz ile patrik efendi tarafından isti'tâf olunmasına mebnî Hazîne-i Celîle-i Mâliyye'den münâsib şey i'tâsının kararlaştırılarak arz-ı hâk-pây-i âlî kılınması şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlîsinden bulunduğunu mübelliğ tezkire-i husûsiyye-i atûfîleri üzerine cereyân eden müzâkereyi hâvî Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechle irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 7 Cemâziye'l-âhir sene [1]313

Fî 12 Teşrîn-i Sâni sene [1]311

Sadr-ı a'zam

Rifat

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'nın mazbata-i ma'rûzası ile beraber manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Cemâziye'l-âhir sene [1]313 ve

Fî 14 Teşrîn-i Sâni sene [1]311

Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyâri

Bende

Tahsin

BOA. İ. Mâliye, 1313 C. / 7

İNDEKS

- Abdullah Çavuş, Zabtiye, Ermeniler tarafından öldürülen 19
- Abdullah Galib, es-Seyyid, Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı 70
- Abdurrahman Nureddin, es-Seyyid, Adliye Nâzırı 70
- Abraham, Aşçı, Ermeni fesatçı 29
- Abraham, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Abram, Ermeniler tarafından öldürülen, Sivas 20
- Abram, Varteri oğlu, Ermeni Zulamoğlu'nu öldürenlerden 19
- Açık Mektûb*, Londra'da Hınçak komitesi tarafından Anadolu'daki Ermenileri tahrik için 1889'da bastırılan risale 6
- Açmiyazin Katogikosu 2
- Adana 26, 39, 61
- İstînâf Mahkemesi 26, 39, 56
- Mahkeme-i Adliyyesi 26
- Adaryan Kazaros, Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Adliye Nezâreti 47, 58, 67, 70
- Ado Kethüdâ, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Agan bint-i Mardo, Van'da Ermeni eşkiyasının saldırısına uğrayan 37
- Aganoor, Petrus, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Agapek veled-i Bedros, Terzi, Erzurum'da Bolu mahalleli, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Agik, Erzincan Kuruçay'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 17
- Agop Boyacıyan bkz. Hamparsum Boyacıyan
- Agop Dıragopyan, Hınçak komitesinden, Papas Mampre Efendi'ye suikaste bulunan 27, 28
- Agop Pehlo, Hınçakyan ihtilâl komitesi üyesi 32, 33
- Agop veled-i Bagdasar, Çarşı mahallesi ahalisinden, Dersim'de Kürdleri isyana teşvik eden 24, 36
- Agop veled-i Sahak, Amasya'da kahveci esnafından, cinayet işleyen 39
- Agop, Bağçecikli, Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye silahlı saldırıda bulunan 15, 26, 27
- Agop, Bitlis'de Ermeni fesatçı 18
- Agop, Cano oğlu, Van ahalisinden, Ermenilere tehdid pusulaları gönderen 30
- Agop, cinayete itham olunan Ermeni fesatçı 40
- Agop, cinayete itham olunup kalebentlik cezasına çarptırılan 38
- Agop, Çaçam oğlu, Yozgad'da ihtilâl maksadı ile faaliyette bulunan Ermeni fesatçı 21
- Agop, Çeril oğlu, Zulamoğlu isimli Ermeni'yi öldüren 19
- Agop, Desto oğlu, Sivas'da fesat cemiyeti idarecisi 35
- Agop, Divriğili Palanga oğlu, Arapkir'de Zabtiye Mevlüd'ü yaralayan 25
- Agop, Ermeni fesat cemiyetine casusluk yapan 24
- Agop, Ermeni fesatçı, Kuruçay kz., Erzincan 17
- Agop, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Agop, Haçık oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Agop, Kayserili, Hınçak komitesi üyesi, suikastçı 16
- Agop, Kigork oğlu, Van'da Ermenilerce katledilen 37
- Agop, Külük oğlu, Sivas'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 19

- Agop, Muhtar Papas oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Agop, pankart astığı için yargılanan, Sivas 36
- Agop, Serkiz oğlu, Van'da Ermeniler tarafından katledilen 37
- Agop, Sivaslı Ekmekçi, Maksudzade Simon Bey'e suikast düzenleyen 16
- Agop, Toros oğlu, Karagöllü Bebek Kethüdâ'yı darbeden ve parasını alan Ermeni fesatçı 20
- Agop, Tüfenkçi, İstanbul'da Ermeni fesat cemiyeti üyesi ve silah imalatçısı 17
- Agop, Uzun karyeli, Ermeni fesat cemiyeti üyesi 34
- Agop, Yozgad'da Ermenilere silah dağıtan 22
- Agopcan, Baklıyan Asvador oğlu, Keskin kasabasında pankart asan Ermeni fesatçı 35
- Agopcan, Sökik oğlu, Sivas vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın düzenleyen 19
- Agopyan Artin, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Agopyan, Karabet, Londra'da Ermeniler lehine neşriyatta bulunan 2
- Agya veled-i Agop, Kahveci, Gülfelek oğlu, cinayete teşebbüsten yargılanan 39
- Ağacan, Melekbağlı karyeli, ahali arasında karışıklık çıkararak silah temin eden 41
- Ağçakal'a karyesi, Kangal n., Sivas 25
- ağnâm 60
- ahâlî-i İslâmiyye 20, 24
- Ahışa 17
- Ahlat kazâsı, Bitlis 25
- Ahmed Tevfik b. İsmail Hakkı, Hâriciye Nâzırı 70
- Ahmed Zühdü, es-Seyyid, Maarif Nâzırı 70
- Ahmed, Mühtedi, Amasya'da Ermeniler tarafından öldürülen 20
- Ahmed, Tokad civarında Ermeniler tarafından öldürülen 19
- Akdağ nâhiyesi, Yozgad 21
- Aksapet, Ermenilerin saldırısına uğrayan, Sivas 36
- Alacacıyan, Karabet, Kayseri civarında Hınçak komitesi adına cinayetlerde bulunan Ermeni fesatçı 32, 33
- âlât-ı nâriyye 16
- Aleksan, Doğramacı, itirafçı, İstanbul'da silah imalatı yaptığı gerekçesiyle tutuklanan 16
- Aleksan, Malkonyan Haçator'un oğlu, Ma'mûretül-azîz'de asayiş ihlâl eden 34
- Ali Fuad Bey, Dâhiliye Mektûbî Kalemi mu'âvinlerinden 67
- Ali Onbaşı, Zabtiye, Ermeniler tarafından katledilen 23
- Ali Rıza, Dersa'âdet İstînâf Mahkemesi A'zâ Mülâzımı 56, 57, 60, 63
- Ali, Tortum civarında Ermeniler tarafından öldürülmeye çalışılan 17
- Alin şehri, Amerika'da 44
- Altun Girit madalyası 58
- Altunyan Artin, Amasyalı, Ermeni fesatçı 18
- Amerika 3, 17, 44
- gazeteleri 1
- 'daki Hınçak komitesi 44
- Anadolu 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 31
- Ermeni istiklâli 11
- komiteleri 57
- Ananya, Keşiş oğlu, Ermeni fesat komitesinde faaliyetlerde bulunan 35
- anarşist 1, 3, 48, 54
- acenteleri 45, 47
- cem'iyetleri 8, 46, 48
- komiteleri 54
- ve nihilist programlar 4
- ler 45, 46
- lik 45, 46, 47, 57

- anarşizm 9
— usûlü 11
- Anderyas, Arzuhalci, Adanalı Ermeni fesatçı 26
- Andon Ruşduni, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 32, 33
- Anibal, Ermeni mektebi mu'allimi 2
- Ankara 5, 20, 61
— İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi 32, 38
- Apikyan İstepan, Çömlekçi Tatyos'u öldüren 20
- Apkaryan Ohannes, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan fesatçı 33
- Arabkir—; kazâsı 25, 29
— polis efrâdı 24
- Arakil, Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayıp, eşyasını gasbeden 29
- Arakil, Dayı oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Arakil, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
- Aram, Ermeniler tarafından yaralanan, Sivas 20
- Aram, Kudüs'e giden yolcuların para ve eşyalarını gasbeden 19
- Arap Kızıl, Ma'mûretü'l-azîz'de cinayetler işleyen Ermeni fesatçı 24
- Arastakis bkz. Karabet
- Arison, Muş'ta eşkiyalık faaliyetlerinde bulunan Ermeni fesatçı 34
- Armenak, Da'vâ Vekili Haçık Efendi'yi öldüren 4, 15, 27
- Armenak, Postacı, Hınçak komitesinden 27, 28
- Armenia, Minas Çeras'ın İngiltere'de, Mıgırdıç Portakalyan'ın Marsilya'da yayınladığı Ermenice gazete 2, 44
- Armudan karyesi, Erzincan 35
- Armudan-ı Sagîr karyesi, Kuruçay kz., Erzincan 41
- Arsin, Da'vâ Vekili, Ermeni fesatçı 33
- Arşak veled-i Karim, Muş'ta Papas Parsih Efendi'yi yaralayan 25
- Arşak, Bitlis Ermenilerinden fesatçı 18
- Arşak, Haçık oğlu, Sivas'da Ermeni fesatçı 19
- Arşak, Keşiş oğlu, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldüren 23
- Arşak, Sinan oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Artin Efendi, Meclis-i idâre a'zâsı, Ermeniler tarafından yaralanan, Van 23
- Artin veled-i Kalost, Gürünlü, hane yakma teşebbüsünde bulunan 40
- Artin veled-i Mıgırdıç, Ermenileri isyana teşvik edip, asker ve para toplayan 30
- Artin veled-i Ohannes, hanelere pankart asma ve adam öldürmeye teşebbüs suçlarında bulunan 36
- Artin veled-i Vartan, Çökelli oğlu, Osmanlı Devleti aleyhinde faaliyette bulunan 31
- Artin, Bayram oğlu, Gemerek karyesinde hane yakma teşebbüsünde bulunan 40
- Artin, Bebek karyeli, Yozgad civarında Ermenilere silah dağıtan 22
- Artin, Deli Tenkeş oğlu, Gemekli, Yozgad civarında ihtilal maksadıyla faaliyetlerde bulunan Ermeni fesatçı 21
- Artin, Ermeni Patrikhânesi Başpapası Sökyas Efendi'ye saldırıda bulunan 26, 27
- Artin, Ermenilerce hanesine pankart asılan 36
- Artin, Fıruncu, Van civarında katliamlarda bulunan Ermeni fesatçı 23
- Artin, Hanazant oğlu, Ermeni fesatçı, Sivas civarında darb ve katl olaylarına karışan 20
- Artin, Kaluk oğlu, Küre karyesinde Keşiş oğlu Hamparsum'un evine baskın düzenleyenlerden 19
- Artin, Karagöz oğlu, Kayseri ve civarında cinayet işleyen Ermeni fesatçı 33
- Artin, Pelik oğlu, Küre karyesinde Keşiş oğlu Hamparsum'un hanesine baskın düzenleyenlerden 19

- Artin, Serkiz oğlu, Ermeni fesatçı, sadık Ermenilerden Zulamoğlu'nu öldüren 19
- Artin, Simoh oğlu, Ermeni fesatçı 33
- Artin, Totogili, ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Asador, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
- Asador, Papas, Tuzhisar'da Ermeni fesat cemiyetinin idarecisi 37
- Asador, Toros oğlu, Karagöllü Babek Kethüdâ'yı darbeden ve parasını alan Ermeni fesatçı 20
- Asador, Varkum oğlu, Ermeni fesat cemiyeti aleyhinde faaliyette bulunduğu zannıyla Ermenilerin saldırısına uğrayan 38, 39
- Asai Kirkor, Kürkcü, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- asâkir-i şâhâne 23
- Âsûrî 52
- Aşıkyan, Horen Efendi, sâbık Ermeni Patriği 16, 24
- Atina 5, 15, 17, 18
- Atkin, Edward, İngiliz Ermeni Derneği üyesi ve kâtibi 55
- Atorzır, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Attâr Firuncıyan Ohan veled-i Artin, Ermenileri isyana teşvik eden fesatçı 30
- Attâr Filipos, Patrikhâne Başpapası Sökyas Efendi'ye silahlı saldırıda bulunan 15, 26, 27
- Attâr Nişan veled-i Siropek, Bâyezidpaşa mahalleli Erik oğlu, Amasyalı Hoca Hüseyin Efendi'yi yaralayan 39
- Attâr Nişan, Bagdasar oğlu, Van'da cinayet işleyen 22
- Attâr Ohannes veled-i Hazmir, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Avadis, Cebeci hanında silah imalatında bulunan 16
- Avadis, İslâm ve Ermeni ahali arasında fesat çıkartan 40
- Avadis, Kayserili oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan 33
- Avadis, Malyemez oğlu, Ermeni fesatçı 23
- Avadis, Odabaşı, Ermeni fesatçı, kilise duvarlarına pankart asan 27
- Avadis, Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye saldıran 26, 27
- Avadis, Van civarında fesat çıkartan ve adam öldüren 22
- Avak, Minas oğlu, Boğazkesenli, Ermeni fesat cemiyeti üyesi 23, 40
- Avak, Yelmik oğlu, Hafik Tuzhisar'da fesat cemiyeti üyesi 37
- Avakim, Ermeni Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye saldırıda bulunan 26, 27
- Avarek karyesi, Başkale kz., Van 23
- Avrupa 1, 3, 8, 44, 55
- anarşist cem'iyetleri 45
- anarşistleri 44
- gazeteleri 1
- Avusturya 48
- Aydın 61
- Aydınyan, Rusçuk'ta evinde dinamit bulunan 17
- Azaryan, İsteyan Bedros, Ermeni Katolik Patriki 68
- Azerbaycan 2
- Bâb-ı Zabtiyye 44
- Hapishânesi 15
- Babek Kethüdâ, Ermeniler tarafından katl kasdıyla darbedilen 20
- Bado veled-i Ohannes, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Bagdasar Kethüdâ, Yozgad'da Hınçak komitesine yardım eden 22
- Bagdasar, Divanoğlu, Sivas'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 19

- Bagdasar, Kütahyalı, Bursa'da dükkan kundaklayan 25
- Bağdad 61
- Bağdıyan Agop bkz. Debbağyan Agop
- Bağdik, Niko oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Bağışlıyan Karakin, Çulha Avadis oğlu, Van'da Polis Nuri Efendi'yi öldürenlerden 22
- Bahriye Nezâreti 58
- Balkan şibh-i cezîresi 47
- Balu, Kalfa Karabet oğlu, Sivas vergi ketebesi Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın düzenleyenlerden 19
- Bartuyan Avadis bkz. Hartuyan Avadis
- barut 12
- Basra 61
- Bâyezid—; sancağı 18, 43
— Bidâyet Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi 43
- Bebek karyesi, Yozgad 21, 22
- bedelât-ı askeriyye 49, 52
- Bedik, Bebek karyeli, Yozgad'da Ermenilere silah dağıtan 22
- Bedros, Ermeni patriğine tehditname gönderen 28
- Bedros, Karakoçyan Ohannes oğlu, Keskin'de pankart asan Ermeni fesatçı 36
- Bedros, Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye saldırıda bulunan 27
- Bedros, Sahakkin oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldüren 23
- Bedros, Tin oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Bekleryan, Vahan, Ma'mûretü'l-azîz'de asayiş ihlâl eden 35
- Belçika 45, 46, 47
- Belduriyeler, fesat cemiyeti 51
- Benekyan karyesi, Divriği kz. 35
- Berberyân Nazar, Yozgad'da müslüman halka silahlı saldırıda bulunan Ermeni fesatçı 20
- Beyoğlu 4
- Beyrut 61
- Bezci Nişan, Mardiros oğlu, Van civarında katliamlarda bulunan Ermeni fesatçı 22
- Biga 61
- Bingazi 63
- Bitlis Vilâyeti 5, 18, 20, 31, 34, 56, 57, 61, 63
— İstînâf Mahkemesi 4, 25, 30, 32, 33, 34
— Polis Komiserliği 56
- Bogos (nâm-ı diğer Agapik veled-i Avadis), Arapkir'de Polis Yusuf Efendi'yi öldürenlerden 24
- Bogos Efendi, Tüccar, Ermeniler tarafından mal ve eşyaları gasbedilen, Muş 25
- Bogos Kethüdâ, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Bogos, Armudan karyeli Genç oğlu, Mültezim, Ma'mûretü'l-azîz'de silahla asayiş ihlâl eden 35
- Bogos, Ermeni patriğine tehditnameler gönderen 28
- Bogos, Kürd oğlu, Ermenilerce öldürülen 19
- Bogos, Muş'ta Ermeni fesatçılara destek veren 42
- Bogos, Panduflacı, Galata'da fesat cemiyeti oluşturarak silah imal ettiren 17
- Bogos, Pezeveli, Yozgad'da Maden postasının yolunu kesip paraları gasbeden 21
- Bogosyan, Hınçak taraftarı 56
- Boğazkesen karyesi, Van 23
- Boğazlıyan kâ'im-i makâmı 21
- Bonekyan Arşavir veled-i Karabet, Hamamcı, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Boston şehri 44
- Boyacıyan İsteban, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33

- Brut Ohannes veled-i Avadis, Muş'ta eşkiyalık yapan 18, 34
- Budenk(?) kazâsı, Bitlis 56
- Bulgar/lar 7, 9, 61, 62
- Bulgaristan 7, 9, 16, 44, 45, 46
— hükûmeti 9
- Bursa 25
- Bükreş 46
— Sefâret-i Seniyyesi 45, 48
- Bülbül mahallesi, Karahisâr-ı Şarkî kasabasında 35
- Bünyamin, Kunduracı oğlu, Sivas'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 20
- Bryce, James, İngiliz Ermeni Komitesi Başkanı 2, 55
- Caduryan, Malhas, Değirmenci, Şatak'ta müslümanları öldüren Ermeni fesatçı 22
- Calantarients, J. A., İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Cambridge College 3
- Canik Nişan, Makineci, Çil oğlu, Ermeni fesatçı, Eğin'de asayiş ihlâl eden 34
- Canik, Refahiye kaymakamına saldırıda bulunup, eşya ve parasını gasbeden 17
- Caniz, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Cano, Gürünlü, Yozgad civarında ihtilâl maksadıyla faaliyette bulunan 21
- Cebidelikyan Agop, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan 32, 33
- cem'iyet-i fesâdiyye 27, 28, 32, 34, 35, 37, 38, 51
- Cemal Ağa, Ermenilerce tazyik edilen 25
- Cemal Bey bkz. Mehmed Cemaleddin Bey
- Cemikyan Agop, Amasyalı, Ermeniler tarafından öldürülen 18
- Cenevre 3, 46, 48
— Anarşist Cem'iyeti 45
- Dârü'l-fünûnu 3
- Cernan Bağdasar, Makdis Arslan oğlu, Van'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 22
- Cevahirciyan Rupen, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan 32, 33
- Cezâyir-i Bahr-i Sefid 61
- Channing, F. A., İngiliz Ermeni Derneği üyesi, parlamenter 55
- Cihangülyan, Dersa'âdet Hınçak komitesi üyesi 3
- Civan, Bıçakçı oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Civanyan Mardiros, Hınçak Komitesi namına Kayseri ve civarında komite teşkil eden 32, 33
- Coc Ağa, cinayete itham olunan 38
- Cocok Kolu, Ermeni fesat fırkası 38
- Constitutionalul*, Romanya gazetesi 45, 46
- Çalıköğlü mahallesi, Van 23
- Çalıkyan, Karabet, Haçinli, Galata'da Ermeni mektebi talebesinden, fesat cemiyeti reisi 17
- Çalyan Karabet, Galata'da fesat cemiyeti oluşturarak silah imal ettiren 17
- Çara*, Romanya gazetesi 45, 47
- Çarşı-yı Kebîr 16
- Çatalca 61
- Çatalfirun, Bursa 25
- Çeknaver Agop, Sivas'da Ermeni fesat cemiyetini idareye memur 37
- Çeldoş Bedros, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Çelebi mahallesi, Harput 43
- Çeras, Minas, İstanbul Ermeni koleji eski müdürü, Londra'da *Armenia* gazetesini çıkaran 2, 3
- Çerkes 13

- Çeto, Şatak'ta iki asker ve bir kolcuyu öldüren
23
- Çırağan Coc Ağa, Van'da Ermeniler tarafından
öldürülen 23
- Çilingiryan, Avadis, Ermeni Patriği Horen
Aşıkyan'a suikast düzenleyen 24
- Çolakyan Agop, Kayseri civarında Ermeni
fesatçı 33
- Çorkez Hampar, Sivas'da fesat cemiyeti
idarecisi 35
- Çulha Nişan, Arhanyan Artin oğlu, Ermeni
fesatçı 41
- Dâ'ire-i Celîle-i Askeriyye 58
- Dacet Vartabet Efendi, Gedikpaşa Kilisesi
Vâ'izi, Hınçaklarca yaralanan 15
- Dâhiliye Nezâreti 58, 67
- Daily News 2
- Damadyan, Mihran, Ermeni cemâ'atini
Osmanlı Devleti aleyhine silahlandıran 4, 5,
42
- David, cinayetle itham olunan 39
- David, Mardiros oğlu, Şagooğlu mahalleli,
Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden
23
- Davidyan Artin, cinayetle itham olunan,
Gümüşhacıköy 39
- Davidyan, Sinbat, Ermeni fesatçı 24
- Debbağyan Agop, Talaslı, Kayseri ve Merzifon
olaylarını çıkaran Ermeni fesatçı 33
- Defter-i Hâkânî 59
- Delut, Talaslı Aşçı Parsih oğlu, Yozgad'da
Kuyumcu Hacı Usta'yı öldüren 21
- Delvinyan Agop, Ermeni fesatçı 33
- Dere mahallesi, Muş 25
- Dersa'âdet 3, 4, 5, 6, 15, 16, 17, 18, 24, 27, 44,
45, 46, 57
- Cinâyet Mahkemesi 27, 28, 29, 30, 41
- Hınçak Komitesi 5
- ve bilâd-ı selâse 62
- Dersim 24
- ekrâdı 36
- Deryab, Sarı Çodan oğlu, Boğazlıyan
kaymakamı ile Akdağ nahiyesi müdürüne
silahlı saldırıda bulunan 21
- Devlet-i Aliyye 3, 31, 40, 41, 42, 50
- Dîr [Deyr] manastırı 23
- Dîvân-ı Muhâsebât Riyâseti 59
- Dikran bkz. Toros, Ayan oğlu
- Dikran veled-i Bakkal Zakail, Sivas'da Dikran
adlı şahsa saldırıda bulunan 38
- Dikran, Ağyaoğlu, Sivas'da hanelere silahlı
baskın yapan 19
- Dikran, Kunduracı, Hınçak Komitesi
a'zâsından, 16
- Dikran, Kandilci, Ermenileri hükümet aleyhine
isyana teşvik eden 27
- Dikran, Mardiros oğlu, Sivaslı, hanelere silahlı
baskında bulunan Ermeni fesatçı 19
- Dikran, Şiro oğlu, Van'da cinayetler işleyen 23
- Dikran, Tabib, Yozgad'da Salih ve Zabtiye
Necib'i öldüren Ermeni fesatçı 20
- Dikran, Tatyos oğlu, Sivas'da Keşiş oğlu
Hamparsum'u öldüren ve parasını gasbeden
19
- Dikran, Van'da cinayet işleyen 38
- Dikran, Zaralı oğlu, Ermeniler tarafından
darbedilen 38
- dinamit 12, 17
- gülleleri 24
- Dinç veled-i Parsih, Muş'ta Tüccar Bogos
Efendi'nin para ve eşyasını gasbeden 25
- Divriği kazâsı 25, 31, 35, 39
- Diyarbakir 61
- Doni karyesi, Van 37
- Dökmeciyan Parsih, Kayseri civarında cinayet
işleyen Ermeni fesatçı 32, 33

- Dülger Artin veled-i Karabet, Sungurlu oğlu,
katl kasdıyla Asador'a kurşun atan 39
- Düstûr 28
- düvel-i ecnebiyye nişânları 59
- Düyûn-ı Umûmiyye İdâresi 59
- Ebgar, Ermeni fesat erbabından, Kuruçay kz.,
Erzincan 17
- Ebranos, Ermeni fesat erbabından, Erzincan 17
- Ebras, fesat cemiyeti teşkil etmek suçuyla
yargılanan 37
- Ebri, Perik oğlu, Bâyezid sancağı dahilinde
ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- ecnebîler 67
- Edhem Efendi, Mülâzım, Ermenilerce
öldürülen 22
- Edirne Vilâyeti 61
- Eğin kazâsı, Ma'mûretü'l-azîz 34
- Ekrâd bkz. Kürd
- Eminyan Siropi, Müslüman ahaliyi öldüren 20
- Eref, Ermeni fesatçı Mihran'ın firarına yardım
eden 42
- Ermeni/ler 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13,
15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27,
33, 38, 40, 42, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 54,
55, 57, 60, 63, 67
- ahâlî 8, 13, 42
- anarşistler 10, 26, 27, 44, 45, 48
- cem'iyet-i fesâdiyyesi 38, 39
- cemâ'ati 1, 2, 25, 26, 27, 30, 32, 34, 36,
42, 60
- cemâ'ati nüfûs-ı umûmiyyesi 60, 63
- da'vâsı 47
- fesâd komitesi 24
- fesâdı 1, 2, 44, 55
- gazetesi 45
- hükümdârı 8
- ihtilâlcî gazeteleri 44
- İhtilâlî Programı 48
- ihtilâlî 7
- karyeleri 22
- Katoliği Cemâ'ati 18
- Katolik Patrikhânesi 69, 70, 71
- komiteleri 46, 52, 55, 56
- kralı 9
- kurâsı 20
- lisânı 3
- maksadı 3
- matba'ası (Londra'da) 54
- me'mûrlar 58
- mektebi 2, 17
- müfsidleri 45, 46, 67
- papasları 4
- sâkin olan mahaller 3
- sâlnâmesi 60
- tebe'ası 35, 41, 60
- hâdisesi 32
- in istiklâliyyet arzusu 9
- Ermenice 1, 2, 41, 56
- risâle 48
- Erzincan sancağı 17, 41
- Erzurum 3, 5, 17, 18, 61
- İstînâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi 41
- Esad Ağa, Ezbider karyesi hânedânından,
Ermenilerce öldürülen 19
- Esbistan mahallesi, Van 23
- Eskihamam mahallesi, Adana'da 39
- Eskü, Kazar oğlu, Van Boğazkesen'de Ali
Onbaşı'yı öldüren Ermenilerden 23
- Evasabyan Ohannes, Hınçak ihtilâl komitesinin
mührü bulunan mektup ile yakalanan 43
- Eylot 49

- Ezbider karyesi, Suşehri kz., Sivas 19
- Fabrika-i Hümâyûnlar Dâ'iresi 58
- Fenar oğlu Demirci Artin (nâm-ı diğer Agop oğlu), Ma'mûretü'l-azîz'de asayîşi ihlâl edenlerden 34
- Filiman, Muallim, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- fişenk 12
- Fransa 9, 45, 46, 47
- G. Leveson-Gower, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Gabrein, Frederic, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Galata 17
- Garo, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 34
- Garo, Van'da suikast düzenleyen Ermeni fesatçı 23
- Gemerek karyesi, Sivas 20, 21, 32, 36, 40
- Gladston, Ermeni davasının propogandasını yapan 47
- Grave, Jean, Fransız gazeteci, fesad-âmiz risaleleri olan 47
- Grey, Sir Edward, İngiliz Ermeni Derneği üyesi ve İngiltere Hariciye Nezâreti Müsteşarı 55
- Gülbenk, Talaslı Aşçı Parsih oğlu, Ma'den ve Osmancık postalarının yolunu kesenlerden 21, 32
- Gülbenkyan Dikran, Merzifonlu, Ermenileri Osmanlı hükümeti aleyhine isyana teşvik eden 38
- Gülbenkyan, Kasbar, Talaslı, Varna'da ihtilâl komiteleri azası, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtan 41
- Gülyan Agop, Amasyalı, Ermenilerce katledilen 20
- Gümerye(?) 56
- Gümüş Girit madalyası 59
- Gümüş İmtiyâz madalyası 58
- Gümüştacıköy, Amasya 38
- Gürcü kıyâfeti 18, 19, 21, 25, 35
- Habeşyan Karabet, Sivaslı, Arapkirli Kirkor'u öldüren 19
- Hacı Mustafa Efendi, Sivas vergi ketebesinden, Ermenilerce yaralanan 19
- Hacı Armenak, Hayrebet oğlu, Tokadlı, Arapkirli Kirkor'u katleden Ermeni fesatçı 19
- Hacı Artin oğlu Varto, Van'da cinayetler işleyen Ermeni fesatçı 20
- Hacı Hayro, Van'da cinayetler işleyen Ermeni fesatçı 22
- Hacı Kalost, Armudanlı, Ermeni fesat cemiyeti reisi 17
- Hacı Kigork, Abacı oğlu, Keskin kasabasında Ermeni fesat cemiyeti yararına faaliyette bulunan 35
- Hacı Kirkor, Aşçı, Papas Mampre Efendi'ye suikast düzenleyen 28
- Hacı Kirkor, Ermeni patriğine tehditname göndermek suçuyla yargılanan 28, 42
- Hacı Mihran, Hınçak Komitesinden 28
- Hacı Usta, Kuyumcu, Yozgad'da Ermeniler tarafından katledilen 21
- Hacı, Asumlu karyeli, Ermenilerin saldırısına uğrayan 18
- Haçator, Acem oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Haçator, Saatçi oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Haçik Efendi, Da'vâ vekili, Armenak adlı Ermeni tarafından öldürülen 4, 15, 27
- Haçik, Banik oğlu mahalleli, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Haçin 3, 26, 56
- Ermeni Mektebi 26

- Hafik kazâsı 37
- Haleb vilâyeti 23, 61
- Halil Efendi, Polis memuru, Ermenilerce hanesine afiş asılan 36
- Hamon, Paris'de anarşist reisi 46
- Hampar, Ağya oğlu, Sivas vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın yapanlardan 19
- Hampar, Ahismal oğlu, Ermeni fesatçılara yardım eden 21
- Hampar, Ehmal oğlu, Ermeni şahıslarca hanesi yakılmak istenen 40
- Hamparsum Boyacıyan (nam-ı diğer Murat), Dersa'âdet Hınçak Komitesi üyesi 3, 4, 5, 15, 16, 18, 20, 26, 55, 56, 57
- Hamparsum veled-i Keşiş Avadis, Kunduracı, Muş'ta Ermenileri isyana teşvik eden fesatçı 30
- Hamparsum, Ermeni Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye silahlı saldırıda bulunan 26, 27
- Hamparsum, Kahveci, Hınçak Komitesinden, Maksudzade Simon Bey'e saldırıda bulunan 28, 29
- Hamparsum, Keşiş oğlu, Küre karyesinden, Ermenilerce öldürülen 19
- Hamparsum, Pamukçu oğlu, Kudüs-i Şerif'e giden yolcuların para ve mücevherlerini gasbeden Ermeni fesatçı 19
- Hancock, Charlie, Parlamenter, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Hançanyan Artin, tebe'a-yı sâdıktan Gülyan Agop'u öldüren Ermeni fesatçı 20
- Hanisyân, Rusyalı, Hınçak Komitesine mensup 17
- Hâriciye Nezâreti 58
- Harput, Elazığ 43
- Hartuyan Avadis, polis ikinci komiserliğinden matrûd, Osmanlı topraklarını parçalamaya yönelik teşebbüsde bulunan 23, 31
- Hasan Hüsnü b. Hüseyin, Bahriye Nâzırı 70
- Hasan, Zabtiye, Sivas civarında Ermenilerce yaralanan 19
- Hasret veled-i Malkon, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 34
- Havlapar mahallesi, Tiflis'de 3
- Hayguni, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Hayık[Haik]*, ABD'de yayınlanan Ermenice gazete 3
- Hayistan[Haissadan]*, Londra'da yayınlanan Fransızca-Ermenice gazete 2
- Haylo, Bağdo oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı katledenlerden 23
- Hayrebet, Deli David oğlu, Keşiş oğlu Hamparsum'un evine baskın düzenleyenlerden 19
- Hayrebet, Muş'ta silahla eşkiyalık eden Ermeni fesatçı 18
- Hazaros, Artin oğlu, Ma'mûretü'l-azîz'de hükümet aleyhinde faaliyette bulunan Ermeni fesatçı 35
- Hazîne-i Celîle-i Mâlîyye 69, 70, 71
- Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne 59
- Heftvan karyesi, Azerbaycan dahilinde 2
- Hero, Esbistanlı, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Hey'et-i Vükelâ 47
- Hezare karyesi, Van 23
- Hısr, Marutuyan Mıgırdıç oğlu, Ermenilerce öldürülmek istenen 23
- Hınçak gazetesi* 10
- 'nin Atina'da neşrine başlaması 5
- Londra'da neşr olunmakta olan 57
- Tiflis'de yayına başlaması 3
- Hınçak/Hınçakyan 1, 13
- fırka-i ihtilâliyyesi 43
- cem'iyeti 29

- i'ânâtı 12
- Komitesi 3, 4, 5, 6, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 27, 28, 32, 54, 55
- Hırant, Gedikpaşa Kilisesi Vâ'izi Dacet Vartabet Efendi'yi yaralayan Sahak'ın takma adı 15
- Hırsızderesi, Doni karyesinde bir mevki, Van 37
- Hicaz 63
- Hicresyan Karabet, Ermeni fesatçı, Sivas 18
- Hindistan 9, 44, 56
- Hoşyan Avadis, Ermeni fesatçı, suikast hazırlığında bulunanlardan 23
- Hoyar hân, Galata'da 16
- Hölüklük mahallesi, Sivas'da 35
- humbara 16, 24
- Hüdâvendigâr Vilâyeti 61
- Mahkeme-i Adliyyesi 25
- Hükûmet-i Osmâniyye 9, 38
- hükûmet-i seniyye 2, 27, 36, 41, 42, 50, 51, 57, 67
- Hüseyin Efendi, Hoca, Amasyalı, Ermeni şahıslarca yaralanan 39
- Hüseyin Nazım, Zabtiye Nâzırı 56, 57, 60, 63
- Hüseyin Sabri, es-Seyyid, Mâliye Nâzırı 70
- Hüseyin, Bekçi, Ermenilerce yaralanan, Kuruçay kz., Erzincan 17
- Hüsnü b. Mustafa, es-Seyyid, İstanbul Polis Müdürü, Ermeni fesadesinin ahvâl ve harekâtı hakkında araştırma yapacak komisyonda görevli 56, 57, 60, 63, 67
- Ispartalılar 49
- i'âne-i nakdiyye 54
- İbrahim, Çorum Derbendi Zabtiyesi, katledilen 32
- İftihâr madalyası 58
- İhtiyar veled-i Karabet, Makrad oğlu, Dersim Kürdlerini isyana teşvik eden 24
- İncirli karyesi, Yozgad 20
- İngiliz—; ler 9
- Ermeni Şirketi 2
- İngiltere 9, 21, 22, 49, 54
- İpeç karyesi, Eğin kz. 34
- İran 2, 56
- İrlanda ahâlîsi 49
- İshak Çavuş, Zabtiye efradından, Muş'ta Ermeniler tarafından katledilen 34
- İslâm 17, 18, 40, 61, 62
- İslâm mahallesi, Amasya'da 39
- İsmail, Ma'den Posta sürücüsü, Ermeniler tarafından katledilen 32
- İstanbul 5, 21
- İstefan, Kasap oğlu, Ermenilerce yaralanan, Tokad 24
- İstepan Bedros bkz. Azaryan
- İstepan veled-i Arinos, Panos oğlu, Manifaturacı, cinayet suçuyla yargılanan 39
- İstepan veled-i Mıgırdıç, Muş'ta Baş Mahalleli Mekteb Muallimi 30
- İstepan, Bakkal Haçık oğlu, Sivas'da Dikran'a saldırıda bulunan 38
- İstepan, Ermeni fesatçı, Muş 34
- İstepan, Hınçak Komitesinden 27, 28
- İstepan, Kelecioğlu, Ermeni fesatçı, Sivas 19
- İstepan, Kuyumcu, Hınçak Komitesinden 28, 29
- İstepan, Kürd Manuk oğlu, Amasya'da Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı 20
- İstepan, Tablekâr, Maksudzade Simon Bey'e suikastte bulunan 16, 28, 29
- İstoyanof, Romanya'da Bulgar anarşist 45, 46, 47
- İsviçre 1, 3, 5, 45, 46, 48

- İşkodra 61
İtalya 47
İzmid 61
İzzet, Düyûn-ı Umûmiyye Kolcusu, Ermeniler tarafından eşyası gasbedilen 32
- James, O., İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
Jandarma 58
Jerikyan Bedros, Sivas'da hanelere pankart asma ve tecavüz suçlarını işleyen 36
Jirayir bkz. Mardiros Garip Boyacıyan 56
Jozef, Tokadlı Doktor, Ermeni Katoligi cemâ'atinden, Ermeniler tarafından öldürülen 18
- Kaced karyesi, Şatak kz., Van 23
Kalas 17, 45, 47
— zâbitası 48
Kalos, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
Kalost, Sirabyan oğlu, Ermeni cemiyetinde katip ve eşkiya reisi 37
Kalost, Uzunoğlu, Ermeni fesatçı 33
Kamar Katıbalı Batagnanyan 12
Kandilyan Vahan, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl teşebbüsünde bulunan 43
Kangal nâhiyesi, Sivas 25
Kapriel, Avarekli Vartok oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarında Ermenilere destek veren 33
Kapril, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
Kar, Tüccar Bogos Efendi'nin para ve eşyasını çalan 25
Kara Yakub karyesi, Akdağ ma'deni, Yozgad 20, 21
Karabet (nâm-ı diğeri Arasdakis), Ermeni fesatçı 27, 30
Karabet Kethüdâ, Sadmanaslı, Ermeni fesatçı 23
Karabet, Artin oğlu, Ermenilerden Zulamoğlu'nu öldüren 19
Karabet, Çömlekçi Tatyos'u öldüren 20
Karabet, Ehron oğlu, Amasya'da Çömlekçi Tatyos'u öldüren 20
Karabet, Ermeni fesat cemiyeti üyesi 28
Karabet, Gürünlü, Kayseri ve civarında Hınçak Komitesi namına faaliyetlerde bulunan 33
Karabet, Kalost oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldüren 20
Karabet, Karahisar'da Ermeniler tarafından öldürülen 18
Karabet, Köse oğlu, eşkiyadan, Hafik kazasında ahalinin eşya ve parasını gasbeden 37
Karabet, Muz oğlu, Sivas vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın düzenleyen 19
Karabet, Papas, Erzincan Kuruçay'da Ermeni fesatçı 17
Karabet, Şemanisli, Ermeni fesat cemiyeti üyesi, Van 40
Karabet, Vanlı Aşçı, Ermenileri hükümet aleyhine isyana teşvik eden ve pankart asan 27, 30
Karabetyan, Hınçak Komitesinin Amerika'da bulunan üyelerinden 17
karadağ, silah cinsi 12
Karagöl karyesi, Şarkışla kz., Sivas 20
Karahisâr-ı Şarkî 19, 35, 43
— Bidâyet Mahkemesi 31
Karakin, Kuriz oğlu, Van'da Polis Nuri Efendi'yi öldüren Ermeni fesatçı 23
Karaoğlan Agop, Adana'da mukim Ermeni fesatçı 26
Karındaş Markos, Arapkir'de Zabtiye Mevlüd'ü öldüren Ermeni fesatçı 25

- Karibyan Agop, sadık tebe'adan Karabet'i öldüren 18
- Karibyan Hamayak, Karahisarlı, sadık tebe'adan Varzabet Karabet'i öldüren 18, 20
- Karnik, Moses oğlu, Sivas vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın düzenleyen 19
- Karo, Gerdemiş oğlu, Kayseri ve Merzifon'da cinayetlerde bulunan Ermeni fesatçı 32, 33
- Kasbar veled-i Kapo, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 34
- Kasbar veled-i Kirkor, Rençber, Muş'ta Ermeni fesatçı 30
- Kasbar, Badik oğlu, Karahisarlı, Kudüs'e giden yolcuların para ve mücevherlerini gasbeden 19
- Kasbar, Donabet oğlu, Gemerek karyesinde hane yakma teşebbüsünde bulunan 40
- Kasbar, Muş civarında eşkiyalık yapan Ermeni fesatçı 18
- Kasbar, Osmancık postasına saldıran 32
- Kasbaryan, Ohannes, Sinamut mahalleli, Hınçak Komitesi mebusu 43
- Kastamonu 62
- Kaşıkçı Bedros veled-i Bogos, Ermeni fesatçı, kalebent edilen 36
- Katolik 61, 62
— mezhebi 68
- kavânîn ve nizâmât 14
- Kayayan Artin, Amasyalı, Cemikyan Agop'u öldürenlere yardım eden 18
- Kayayan Ohannes, Hınçak Komitesi namına Kayseri ve civarında komite teşkil eden Ermeni fesatçı 32, 33
- Kayseri 1, 5, 32, 38
- Kazancıyan, Rusyalı anarşist, Dersa'âdet Hınçak Komitesi üyesi 3
- Kazar, Amasya'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 18
- Kazari, Ermeni fesat erbabından, Erzurum 17
- Kazaros, Köşker oğlu, Merzifon ve Kayseri olaylarına karışan 33
- Keçeciyan Misak, Hınçak Komitesi namına Kayseri ve civarında komite teşkil eden Ermeni fesatçı 32, 33
- Keleşyan Artin, sadık tebe'adan Gülyan Agop'u öldüren 20
- Kelos, Alo oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Kendirciyan Bedros, Van'da suikast hazırlığında bulunduğu zanıyla yargılanan 23
- Kenkan Ohannes, Polis Nuri Efendi'yi öldüren 23
- Kerınç, Karagöz karyeli, Sivas'da faaliyet gösteren 20
- Kerim, Toros oğlu, Tuzhisar'da fesat cemiyeti üyesi 37
- Kerimyan Haçator, Armudanlı Kirkor oğlu, Ma'mûretü'l-azîz'de asayişî ihlâl eden 34
- Kesdikyan Ohannes, Amasyalı Gülyan Agop'u öldüren 20
- Keskin, Ankara 20, 35
- Keşiş Serkiz veled-i Manuk, Avarekli, Van civarında cinayet işleyen Ermeni fesatçı 23, 40
- Keşiş, Tüccar Bogos Efendi'nin para ve eşyasını gasbeden 25
- Keşişyan Ohannes Efendi, Tüccar, Ermeniler tarafından öldürülmek istenen 23
- Keşişyan Rençber Abram, Hasanova karyeli, Ermeni fesatçı 35
- kıbtî-i gayr-i müslim 61, 62
- Kızarık, Dirdir oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı 20
- Kılıçcıyan, Kirkor, Divriğili, mekteb-i hukûk talebesinden, Dersa'âdet Hınçak Komitesi üyesi 4
- kırma revolver 12
- Kırşehirli Mahkeme-i Bidâyeti 36

- Kırto Abraham veled-i Kirkor, Şataklı, (nam-ı diğer Keblo), Van'da cinayet işleyen 22
- Kigork Keşiş, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
- Kigork veled-i Ohannes, Tüccar, Van'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 23, 40
- Kigork, Arakil oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldüren 20
- Kigork, Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı, Amasya 20
- Kigork, Ermeni fesat erbabından 17
- Kigork, kahveci çırağı, Hınçak Komitesinden, Maksudzade Simon Bey'i yaraladığı zanıyla yargılanan 29
- Kigork, Karahisarlı Karibyan'ın hizmetçisi, Karabet'i öldüren 18
- Kiragos, Ermeni fesat erbabından, Kuruçay kz., Erzincan 17
- Kiragos, sabık Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'a suikaste bulunanlardan 24
- Kirkız (nâm-ı diğer Uşar), cinayet işleyen Ermeni fesatçı 20
- Kirkor veled-i Memas, Arapkir'de Polis Yusuf Efendi'yi öldüren ve Dersim Kürdlerini isyana teşvik eden 24
- Kirkor, Arapkirli, mahallî hükümet memuru, Ermenilerce katledilen 19
- Kirkor, Bodik Borson oğlu, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
- Kirkor, Bozbey oğlu, Van'da suikast düzenleme suçu ile yargılanan Ermeni fesatçı 23
- Kirkor, Deli Agop oğlu, Yozgad civarında Ermeni ahaliyi tahrik eden 20
- Kirkor, Ermeni fesatçı, Sivas'ta cinayet işleyenlere yardım eden 18
- Kirkor, Erzurum ve civarında cinayetler işleyen 17
- Kirkor, Kazaros oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan 33
- Kirkor, Köse oğlu, eşkiyadan, ahalinin eşya ve parasını gasbeden, Sivas 37
- Kirkor, Kunduracı, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Kirkor, Kuyumcu, Ermeni fesat cemiyeti idarecisi 35
- Kirkor, Merzifonlu Bakırcı, Ermenileri isyana teşvik eden 24, 29
- Kirkor, Moses oğlu, Ermenilerce katledilen, Van 37
- Kirkor, Papas, Ermenilerce hanesine afiş asılan 36
- Kirkor, Sivas'da Ermeni fesatçılara yardım eden 36
- Kirkor, Sökö oğlu, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Kirkor, Tatakçı Mararsub oğlu, Palu kasabası ahalisinden, Ermeni fesatçı 30
- Kirob, Boyacı oğlu, Ermeni fesatçı, Sivas 20
- Kiropek, Malkon oğlu, Karahisâr-ı Şarkîli, Ermeni fesatçı 35
- Kiropi, Keskin kasabası ahalisinden, pankart asıp fesat komitesi yararına çalışan 35
- Kokakcanyan Sahak, Eğinli, Ermeni fesatçılardan 17
- Kokas, Bonabek oğlu, Divriği'nin Zımara karyesinden, Ermenilerce evine baskın düzenlenip yaralanan 19, 31
- Kokas, Karagöz oğlu, Lisanlı karyeli, Sivas'da faaliyetlerde bulunan Ermeni fesatçı 20
- komiteler 52, 53
- Konya 62
- Korgi, Horen Aşıkyan'a suikast düzenleyen Ermeni fesatçı 24
- Kosova 62
- Koverlovus, Kalas Polis Müdürü 46
- Köhne-i Kebîr karyesi, Sorgun kz., Yozgad 20
- Kör Malkon, Ohan oğlu, Sivas civarında cinayet işleyen Ermeni fesatçı 19
- Kör Rupen, Ayvaz oğlu, Gemerek karyesinde hane yakmaya teşebbüs eden 40
- Köse Hüsnü, Arabacı, Ermenilerce boğulan 32

- Krapotkin, fesad-âmez risaleleri olan Rus anarşist 46
- Krimyan, Açımyazin Katogikosu 2
- Kudüs-i Şerif 19, 62
- Kula, Karib oğlu, Ermenilerce katledilen 37
- Kumkapı 1, 5, 55, 57
— hâdisesi 4, 44
- Kurubaş karyesi, Van 23
- Kuruçay kazâsı, Erzincan 17, 35, 41
- Kuşbazyan, Hemayak, Rusyalı anarşist, Hınçak Komitesini teşkil edenlerden 3
- Kürd/ler 13, 23, 24, 50, 51, 52
— kıyâfeti 18, 25
- Küre karyesi, Sivas civarı 19
- Kürkciyan Hacı Manuk, Sivaslı Ermeni fesatçı 19
- Laleli beli 21
- Latin 61, 62
- Lâz 17
— elbisesi 19, 24, 25, 29
- Lazgi, Moruk'un avanesinden, Ermeni fesatçı 22
- Lebloyçi, Müstantık, Bükreş'te anarşistlerle ilgili soruşturma yapan 46
- Leon, Sâ'atçi, Ermeni fesatçı 28
- Lilikyan, Karabet, Sivas vergi ketebesini Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın düzenleyenlerden 19
- Lisanlı karyesi, Tenos kz. 20
- Liyâkat madalyası 58
- Loi, J. H., İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Londra 1, 2, 3, 5, 6, 41, 44, 45, 54, 55, 56, 57
— cem'iyet-i fesâdiyyesi 57
— Ermeni Komitesi 47
— Hınçak Komitesi 55
- Losarif, Sarioğlan oğlu, Küre'de Keşiş oğlu Hamparsum'un hanesine baskın düzenleyen 19
- Ma'ârif Nezâreti 59
- Ma'den postası 21, 32
- Ma'den Sancağı Bidâyet Mahkemesi 30
- Ma'mûretü'l-azîz 24, 62
— Vilâyeti İstînâf Mahkemesi 34, 36
- Mac. Coll, Ganonicas, Rahip, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Magavveryan, Rusyalı Ermeni anarşist 3
- Mahkeme-i Temyiz 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43
- Mahmud Celâleddin b. Aziz, Ticâret ve Nâfi'a Nâzırı 70
- Mahon, Muş civarında cinayet işleyen Ermeni fesatçı 34
- Mail, R., İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Makaroğlu karyesi, Yozgad 20
- Makbuh, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Mako veled-i Vartan, Keşiş oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldüren 23
- Makri, Kunduracı, Ermenilerce katledilen 19
- Maksad, Haçin'de oluşturulan cem'iyet-i fesâdiyye 26
- Maksimof, Rusya'nın İstanbul Büyükelçiliği baş tercümanı 5
- Mak[be]tisyen Mıgırdıç, Vanlı, suikast hazırlığında bulunan Ermeni fesatçı 23, 40
- Mala, fesad-âmez risaleleri olan 47
- Malatesta, İtalyan yazar, fesad-âmez risaleleri olan 47
- Malcomian, H., İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Malhas veled-i Ağacan, Uzun karyesi kethüdası, Ermeni fesatçı 18, 34

- Malhas, Meyhaneci, Dersa'âdet Hınçak Komitesi üyesi 3
- Mâlîye Nezâreti 58, 70
- Malkon, Aşçı, Ermeni fesatçı 29
- Malkon, Hamalyan Kirkor oğlu bkz. Papasyan 34
- Malkon, Sucu, Da'vâ vekili Haçık Efendi'yi öldüren Ermeni fesatçı 27
- Malkonyan Artin veled-i Agop, Pingan karyeli, Ermeni fesatçı 35
- Malkonyan Haçator, Eğin kazasından, Ermeni fesatçı 34, 35
- Mampre Efendi, sabık Ermeni rahiplerinden, Hınçak Komitesi aleyhine ihbarda bulunan 16, 27
- Manastır 62
- Manuel, Ermeni fesat erbabından, Kuruçay kz., Erzincan 17
- Manuk, Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayıp eşyasını gasbeden 29
- Manuk, Hakverdi oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Manuk, İshak Çavuş'u katleden 34
- Manuk, Pöhrenk karyeli, Ermeni ahaliyi isyana teşvik edip, cinayetlerde bulunan 20
- Manuk, Van civarında katliamlarda bulunan Ermeni fesatçı 22
- Mardiros Garip Boyacıyan (Moruk ve Jirayir isimleri ile tanınan), Haçin Ermeni mektebi muallimi, Yozgad ve Kayseri hadiselerine karışan 5, 20, 21, 22, 26, 56
- Mardiros veled-i Babik, hanelere pankart asma ve tecavüz suçlarını işleyen 36
- Mardiros veled-i Kasbar, Muş'ta Ermeni fesatçı 25
- Mardiros veled-i Maradis, Dersim Kürdlerini isyana teşvik eden 36
- Mardiros veled-i Mardiros, Yorgancı, Muş'ta Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Mardiros, Bitlisli Ermeni fesatçı 18
- Mardiros, Gemekli Vâ'iz, Kayseri civarında cinayet işleyen Ermeni fesatçılara destek veren 33
- Mardiros, Muş'ta Ermeni ahaliyi isyana tahrik eden 42
- Mardo, Ermeni fesatçı Mihran'ın firarına yardım eden 42
- Markar, Antran oğlu, Küre'de Keşiş oğlu Hamparsum'un hanesine baskın düzenleyen 19
- Markar, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 18
- Markara veled-i Manuk, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 18, 34
- Markara veled-i Nutso, Samtin karyeli, Ermeni fesatçı, Bitlis 34
- Markire, Malkon oğlu, Şatak'ta müslümanları öldürenlerden 22
- Markos, Elekçi oğlu, Müslüman ahaliyi öldüren Ermeni fesatçı 20
- Marsilya 2, 17, 41
- martini tüfeng 12, 21, 25
- Matos, Makdis oğlu, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Matyos veled-i Toros, Keşiş oğlu, Busaid karyesi papası 31
- Matyos, Ermeni patriğine tehditname gönderen fesatçı 28
- Matyos, tacir uşağı, Galata'da fesat cemiyeti kurarak, silah imal ettirenlerden 17
- Mazlumyan, Agop, Patrik Horen Aşıkyan'a suikast düzenleyen 16
- Ma[r]do veled-i Şeker, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Mecîdî nişâmı 58, 59, 60
- Meclis-i Vükelâ 47, 71
- Meded veled-i İko, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Mehmed Cemaleddin, Adliye Nezâret-i Celîlesi Umûr-ı Cezâ'iyye Müdürü, Ermeni fesadesi

- hakkında araştırma yapacak komisyonda görevli 56, 57, 60, 63, 67
- Mehmed Cemaleddin, Şeyhülislâm 70
- Mehmed Efendi, zâbıta memuru, Merzifon'da Ermeniler tarafından yaralanan 24, 29
- Mehmed Memduh, Dâhiliye Nâzırı 70
- Mehmed Muharrem, Zabtiye Nezâreti Hey'et-i Tahkikiye Re'îsi 56, 60, 63
- Mehmed Rıza b. Mustafa(?), Ser'asker 70
- Mehmed Sadık, İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu a'zâsından 56, 57, 60, 63
- Mehmed Said(?), Şûrâ-yı Devlet Re'îsi 70
- Mehmed Tevfik, es-Seyyid, Sadaret Müsteşarı 70
- Mekâtib-i Askeriyye-i Şâhâne 58
- Mekteb-i Sanâyi 16
- Mektûbî Kalemi 67
- Melekbağlı, karyesi, Muş'da 41
- Melik Ağa veled-i Bagdasar, Bâyezid sancağında ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunanlara destek olan 43
- Melik oğlu Hero, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı katledenlerden 23
- Memâlik-i Devlet-i Aliyye 31
- Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne 6, 17, 30, 32, 34, 35, 38, 41, 42, 46, 47, 48, 50, 51, 54, 55, 60, 63
- Memas, Otan oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Menzo, Sivas'da Ermeni fesatçıları hükümete ihbar eden 36
- Merekşan karyesi, Sivas civarı 31
- Meryem bint-i Agop, Ermeni eşkiyasının saldırısına uğrayan 37
- Merzifon 5, 24, 29, 32, 57
- Merzo, Van'da cinayetle itham olunan 38
- Mevlûd, Zabtiye, Ermeniler tarafından yaralanan 26
- Mezro, Şataklı Vartan oğlu, Van'da cinayetler işleyen 23
- Mıgırdıç, Keşiş oğlu, Musimyonlu, ihtilal gayesiyle faaliyette bulunan 21
- Mıgırdıç, Taşçı oğlu, Arapkir'de Fazılzâde Cemal Ağa'nın evine baskın düzenleyen 25
- Mıçakyan Kirkor, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Mıgırdıç veled-i Karabet, Dersim Kürdlerini hükümet aleyhine isyana teşvik edenlerden 36
- Mıgırdıç, Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayarak, para ve eşyalarını alan 29
- Mıgırdıç, Ermeni fesat erbabından, cinayetler işleyen, Kuruçay kz. Erzincan 17
- Mıgırdıç, Keşiş oğlu, Köhne-i Kebîr karyesinden, Ermeni ahaliyi isyana teşvik eden 20, 21
- Mıgırdıç, Mısır oğlu, Zımara karyeli, Ermeniler tarafından silahla tehdit edilen 39
- Mıgırdıç, Muhtar Papas oğlu Agop'un oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Mîr-alây rütbesi 59
- Mîr-livâ rütbesi 58, 59
- Mihail veled-i Kirkor, Muş'da Papas Parsih Efendi'yi yaralayan 25
- Mihran, Sıfa oğlu, Kuyumcu Hacı Usta'yı öldüren, Yozgad 21
- Mikail, Bitlis'de Ermeni fesatçı 18
- Mike Efendi, Varna Tüccar Vekili, Kasbar Gülbenkyan tarafından darb ve tahkir edilen 41
- Mike, Ateş oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Miko, Ermeni fesatçı Mihran'ın firarına yardım eden 42
- Milcanyan, Ordulu, Ermenilerce katledilen 19
- millet-i İslâmiyye 50

- Minas, Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayıp eşyasını gasbeden Ermeni fesatçı 29
- Minas, Erzincan Kuruçay civarında cinayetler işleyen Ermeni fesatçı 17
- Minas, Kepekçi, Patrikhâne Başpapası Sökyas Efendi'ye silahlı saldırıda bulunan 26, 27
- Minas, Muş'ta fesat cemiyeti oluşturarak cinayetlerde bulunan 18
- Mirho, Ermeni fesatçı Mihran'ın firarına yardım eden 42
- Mirican, Avakim oğlu, Ermeni fesatçı 19
- Misak veled-i Kigork, Eğin'de asayiş ihlâl eden Ermeni fesatçı 34
- Misak, Bedros oğlu, Hınçak Komitesi icra memuru 21, 32
- Misak, Hınçak tarafından kendisine gizli telgraflar gönderilen, Bitlis 56
- Misak, Kurt oğlu, Van'da suikast düzenlediği zanıyla yargılanan Ermeni fesatçı 23
- Mi[h]rican, Keriz Toros oğlu, Hınçak Komitesi icra memuru 21, 32
- Mondolla, E. J., İngiliz Ermeni Derneği üyesi, parlamenter 55
- Moruk (nâm-ı diğer Jirayir), bkz.Mardiros Garip Boyacıyan
- Moses, Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayan 29
- Mosis veled-i Bedros, Van'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 22
- Motih veled-i Yinorm, Muş'ta refikleri ile birlikte Tüccar Bogos Efendi'nin para ve eşyasını gasbeden Ermeni fesatçı 25
- Murassa' İftihâr nişâmı 58
- Murassa' Osmânî nişâmı 60
- Murat bkz.Hamparsum Boyacıyan
- Muratyan Hacı Kirkor, Sivas'ta Mühtedi Ahmed'i öldüren Ermeni fesatçı 20
- Muratyan Ohannes, Bâyezid sancağında ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Mustafa Efendi, Yorgancı, Bursa'da dükkanı Ermeniler tarafından kundaklanan 25
- Mustafa Zeki b. Ali, Tophâne-i Âmire Müşîri 70
- Mustafa, Kayseriyeli Çavuş oğlu, Ermenilerce katlolunan 32
- Musul 62
- Muş 5, 18, 25, 33, 41, 42
— Ermenileri 18
— Sancağı Bidâyet Cezâ Mahkemesi 42
- Muşeh, Erzincan Kuruçay'da cinayet işleyen Ermeni fesat erbabından 17
- Muşih, Bitlis'de Ermeni fesatçı 18
- Muşo, Kalıpçı, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Muzyan veled-i Kirkor, Muş'ta Kırkayak Şirketi Mektebi Muallimi, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Müslümân/lar 49, 50, 52, 67
- mütemâyize rütbesi 58
- Naharcı Ako, Alvenk oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Naodaray, İngiliz Ermeni Derneği üyesi, parlamenter 55
- Natan veled-i Malkon, Manaz(?) oğlu, Bonebek oğlu Kokas'ın evine baskın düzenleyenlerden, Divriği 19, 31
- Natanyan Karabet, Çalıköğlü, Van İstinaf Mahkemesi eski azası, Van'da halkı kıskırttığı için yargılanan 23, 31
- Natanyan Mikail, Van'da suikast düzenleyen Ermeni fesatçı 23
- Natanyan Rupen, Çalıköğlü mahallesinden, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Nazar, Bağdo oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Nazar, Hınçak Komitesi ileri gelenlerinden 16

- Nazar, Topal oğlu, Makaroğlu karyeli Simon Kethüdâ'yı öldüren Ermeni fesatçı 20
- Nazarbekyan, Leon, Rusyalı anarşist 3
- Nazaret, Bâyezid sancağında ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Nazaryan Muşih veled-i Ohannes, Muş'un Dere mahallesinden, Ermenileri isyana teşvik eden 30
- Necib, Zabtiye, Yozgad'da Ermenilerce katledilen, 20
- Nehabetyan Nehabet, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- New York 3, 44
- nihilist/ler 1, 3
- Niko, Bogos Kethüdâ'nın kardeşi, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Nişan Karabetyan, Amerika'da Hınçak Komitesi azasının reisi 44
- nişân 58, 59
- Nişan, Ermeni Patrikhâne Kilisesi Başpapası Sökyas Efendi'ye silahlı saldırıda bulunan 26, 27
- Nişan, Karakız oğlu, Hafik'e bağlı Tuzhisar'da fesat cemiyeti oluşturan 37
- Nişan, Terzi oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı 20
- Nişan, Terzibaşı oğlu, Van'da Ermeniler tarafından öldürülen 23
- Nuri Efendi, Polis, Van'da Ermenilerce öldürülen 23
- nüfûs-ı İslâmiyye 63
- Nüvitdar Bartor, Çamurcu Oseb oğlu, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldüren Ermeni fesatçı 23
- Odyan Kigork, Van'da Polis Nuri Efendi'yi öldüren 23
- Oğlakçıyan Haçator, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Ohan veled-i Kirkor Markarmazyan, Van'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 22
- Ohan, Avakim oğlu, Keşiş oğlu Hamparsum'un hanesine baskın düzenleyen Ermeni fesatçı 19
- Ohan, Havhav oğlu, cinayetle itham olunan, Van 38
- Ohan, Keçe oğlu, Ermenilerce evine saldırı yapılan, Tokad 24
- Ohannes Kethüdâ, Elvan oğlu, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Ohannes veled-i Arakil, Karasofulu Murat oğlu, Mıgırdıç'a katli kasdıyla silahlı saldırıda bulunan 39
- Ohannes veled-i Bedros, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Ohannes, Arabacı, Ermeni fesatçı 33
- Ohannes, Arzuman oğlu, Hınçak Komitesi Kayseri mebusu 32
- Ohannes, Basmacı oğlu, Hafik kazasında Ermeni fesatçı 37
- Ohannes, Boğçacı oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldürenlerden 20
- Ohannes, Cenanlı, Muş'ta silahlı eşkiyalık faaliyetlerinde bulunan Ermeni fesatçı 34
- Ohannes, Cenun oğlu, Zulamoğlu'nu öldürenlerden 19
- Ohannes, Çilingir, Emir oğlu, Van'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 23
- Ohannes, Demirci oğlu, hane yakma teşebbüsünde bulunan 40
- Ohannes, Dökmeci, Merzifon'da eşkiyalık yapan Ermeni fesatçı 24, 29
- Ohannes, Ejder oğlu, Amasya'da Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı 20
- Ohannes, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Ohannes, Karakülâh oğlu, Ermeni fesatçı 33
- Ohannes, Kirkor oğlu, Van'da cinayetle yargılanıp kalebentlik cezası verilen 38

- Ohannes, Semerci oğlu, Neccâr, cinayetle itham olunup kalebentlik cezası verilen 38
- Ohannes, Tanil oğlu, Ermeni fesatçı 19
- Ohannes, Uzun oğlu, Zulamoğlu nam Ermeniği öldüren 19
- Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti 59
- Oseb, Agop oğlu, Sivas'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 19
- Osmancık postası 21, 32
- Osmânî nişânı 58, 59, 60
- Osmanlı Devleti 21
- Osmeris, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Ömer Ağa, Mülazım, Sivas civarında Ermeniler tarafından yaralanan 19
- Ömer Pehlivan, Erzincan Kuruçay'da Ermeniler tarafından öldürülen 17
- Ösbekoğlu mahallesi, Van'da 35
- Palas memlehası 21
— postası 32
- Pall Mall Gazette* 2
- Panos, Talaslı Yakob oğlu, Hınçak Komitesi icra memuru, Ma'den postasını vurarak paralarını gasb eden Ermeni fesatçı 21, 32
- Panos, Van'da Polis Nuri Efendi'yi öldüren Ermeni fesatçı 22
- Panzikyan Haçik, Papas Mampre Efendi'ye suikast düzenleyen 27
- Papasyan (nâm-ı diğer Hamalyan Kirkor oğlu Malkon), Eğin'de fesat çıkaran Ermenilerden 34
- Papasyan Agopcan, Yozgad'da Ermeni ahaliye saldırıda bulunan fesatçı 20
- Papasyan Dikran, Merzifon'da zabıta memuru Mehmed Efendi'yi yaralayan 24, 29
- Papasyan Hamparsum (Hamparsum Ağa), Yozgad'da Ermenileri örgütleyen 21, 22
- Papasyan Kasbar, Yozgad'da Ermenilere barut ve fişenk temin eden 22
- Papasyan Mıgırdıç, Merzifonlu, Kayseri ve Merzifon olaylarında Ermenilere destek veren 33
- Papazyan Vartanz bkz. Vartan Papasyan
- Paraskiyo Vabyanof bkz. İstoyanof
- Paris 46
- Parsih Efendi, Papas, Muş'ta Ermeniler tarafından yaralanan 25
- Parsih Zavaryan, Ermeni fesatçı 32
- Parsih, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Parsih, Odabaşı, Papas Mampre Efendi'ye suikast düzenleyenlerden 28
- Parsih, Sucu, Ermenileri hükümet aleyhine isyana teşvik eden 27
- Parsih, Terzi, Papas Mampre Efendi'ye suikast düzenleyenlerden 28
- Patrikhâne 4
— kilisesi 16
- Permour, Jace, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Perosı, Merzifon'da eşkiyalık yapan Ermeni fesatçı 24
- Polfen, Jame, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Poli, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 34
- Portakalyan, Mıgırdıç, Marsilya'da *Armenia* gazetesini çıkaran 2, 31
- Posta ve Telgraf Nezâreti 59
- Pöhrenk karyesi, Sorgun kz., Yozgad 20
- Program*, Hınçak Komitesi tarafından basılıp yayınlanan risale 6
- Protestan 61, 62
- Purhus karyesi, Ahlat kz., Bitlis 25
- Rafin, anarşistliğe dair kitabı olan 12
- Refahiye 17
- Reji İdâresi 59

- Reklos [Elisee Reclus], Fransız Coğrafyacı, fesâd-âmir risaleleri bulunan 47
- Resboiul*, Romanya gazetesi 45, 47
- Rifat b. Halil İbrahim, Sadrazam 70, 71
- Ripton, İngiliz Ermeni Derneği üyesi 55
- Romanya 45, 47, 56
- anarşistleri 47
  - gazeteleri 45
  - Hükûmeti 45
- Rum 61, 62
- Rumili Beylerbeyi rütbesi 58, 59
- Rupenhan Azadyan (nâm-ı diğer Kanbur Nişan), Rusyalı anarşistlerden, Dersa'âdet Hınçak Komitesi üyesi 3
- Ruşçuk 17, 41, 45, 47
- Rusya 3, 4, 5, 6, 21, 44, 45, 48, 56
- tebe'ası 17
  - lı anarşistler 3
  - lı Ermeniler 3
- Rüsûmât Emâneti 59
- rütbe 58, 59, 60
- Safroyan Vartan, Bitlis'te ihtilâl maksadıyla kurulan Ermeni fesat cemiyeti üyesi 31
- Sahak veled-i Markire, Bobo oğlu, Van Boğazkesen'de Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldüren Ermeni fesatçı 23
- Sahak, Belikler oğlu, Van'da cinayet suçuyla yargılanan 38
- Sahak, Con oğlu, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Sahak, Erzincan Kuruçay'da Ermeni fesat erbabından 17
- Sahak, Gedikpaşa Kilisesi Vâ'izi Dacet Vartabet Efendi'yi yaralayan 15
- Sahak, Kırımlı oğlu, Ermenilerce katledilen 19
- Sahak, Laklak oğlu, eşkiyadan, ahalinin eşya ve parasını gasbeden, Sivas 37
- Sahak, Tarakçı, Van'da cinayetle yargılanan Ermeni fesatçı 38
- Salih Çavuş, Ermenilerin saldırısına uğrayan 29
- Salih, Ermeniler tarafından katledilen, Yozgad 20
- saltanat-ı seniyye 2, 38
- Saltanyan Kigork oğlu (nâm-ı diğer Girinli oğlu Sirope), Ma'mûretü'l-azîz'de asayiş ihlâl edenlerden 35
- Samtin karyesi, Bitlis 34
- Sanâyi' madalyası 58
- sandık emînliği 60
- Santor, Kıyıcı oğlu, Keskin ahalisinden, Ermeni fesatçı 35
- Sason 3, 5, 26, 55, 56
- hâdisesi 4, 55, 57
- Schwann, C. E., İngiliz Ermeni Derneği'nin muhasebecisi 55
- Selânik 62
- Serkiz veled-i Dertorosyan, Fotoğrafçı, Adana'da Ermeni cemaatinden 39
- Serkiz veled-i Minas, Muş civarında silahla eşkiyalık yapan Ermeni fesatçı 34
- Serkiz, Armudanlı, Manaz oğlu Natan veled-i Malkon tarafından öldürülen Ermeni kaçak 19, 31
- Serkiz, Çıka oğlu, Sivas'da Ermeni fesatçıları gizleyen 36
- Serkiz, Demirci, İstanbul'da silah imalatı yaptığı gerekçesiyle tutuklanan 16
- Serkiz, Ebrim oğlu, eşkiyadan, Sivas'da ahalinin eşya ve parasını gasbeden 37
- Serkiz, Eczacı, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Serkiz, Erzincan Kuruçay'da fesatçı Ermenileri ihbar ettiği için Ermeniler tarafından öldürülen 17
- Serkiz, Midil oğlu, Kayseri civarında fesat çıkaran Ermeni 33
- Serkiz, Ölçekci oğlu, Çömlekçi Tatyos'u öldüren Ermeni fesatçı 20

- Serkiz, Papas bkz. Keşiş Serkiz veled-i Manuk 23
- Serkiz, Şemsiyeci, İstanbul'da silah imalatı yapan Avadis'in durumunu itiraf eden 16
- Setbaşı nâm mahal, Bursa 25
- Sihhiye Nezâreti 58
- Sırbistan 7, 9
- Sırp anarşistleri 7
- Simon Bey, Maksudzâde, Ermeniler tarafından düzenlenen suikast sonucu yaralanan 16, 28, 29
- Simon Kethüdâ, Makaroğlu karyeli, Jirayir'in emriyle öldürülen, Yozgad 20
- Simon veled-i Kigork, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Simon, Dersim Kürdlerini isyana teşvik suçuyla yargılanan 37
- Simon, Muş'ta cinayet işleyen Ermeni fesatçı 18
- Simon, Rusyalı anarşistlerden 3
- Simonyan Kigork, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Sinekerim, Keçeciyan, Yozgad hadisesine karışan Ermeni fesatçı 33
- Sinem bint-i Kigork, Van'da Ermeni eşkiyasının saldırısına uğrayan 37
- Sirop veled-i Malhas, Uzun karyeli, Bitlis'de Ermenileri isyana teşvik edenlerden 18, 34
- Sirop, Bitlis'de halkı isyana teşvik eden fesatçı 34
- Sirop, Keşiş oğlu, Tüccar Bogos Efendi'nin para ve eşyalarını gasbeden Ermeni fesatçı 25
- Sirope, Osmercik postasına saldıran 32
- Sisliyan, Leon, Adana ileri gelenlerinden, Ermenilerce yaralanan 26
- Sivas 18, 38, 62
— İstınâf Mahkemesi Cezâ Dâ'iresi 37, 38, 39, 40, 31, 35
— Mahkemesi 36
- Siyanos, Vartan oğlu, Mezanlı, Van'da cinayet işleyen 23
- Smith, Samuel, İngiliz Ermeni Derneği üyesi, parlamenter 55
- Sofya 47
- Sökyas Efendi, Ermeni Patrikhâne Kilisesi Başpapası 15, 26
- Stevenson, Francis S., İngiliz Ermeni Derneği Başkanı 55
- Stovayyanof bkz. İstoyanof
- Strak, Ermeni Patriğine tehditname gönderdiği için yargılanan 28
- Strak, Halamyan Artin oğlu, hanelere baskın düzenleyen Ermeni fesatçı, Sivas 19
- Strak, Kudüs-i Şerîf'e giden yolcuların para ve eşyalarını gasbeden 19
- Strak, Mesruboğlu, Van'da Ermeni fesat cemiyeti üyesi 23, 40
- Strak, Muş'ta cinayetler işleyen Ermeni fesatçı 18
- Strak, Toros oğlu, Gürünlü, Ankara'da cinayet işleyen Ermeni fesatçı 20
- Surhantak*, Amerika'da yayınlanan Ermenice gazete 3
- Suriye 62
- Surpik Kadın, Avarekli, Ermeni fesatçı 33
- Suşehri kazası, Sivas 19
- Suvar veled-i Sado, Muş'ta Tüccar Bogos Efendi'nin para ve eşyasını gasbeden 25
- Süryani 61, 62
- Şagooğlu mahallesi, Van 23
- Şatak kazası, Van 22, 23
- Şehremâneti 59
— mülhakatı 62
- Şeker (nâm-ı diğer Zakar), Arapkir'de Salih Çavuş ve arkadaşlarını yaralayıp, paralarını gasbeden 29

- Şero, Şatak'ta iki asker ve bir kolcuğu öldüren Ermeni fesatçı 23
- Şınork, Şavrak oğlu, Merzifonlu kunduracı Makri'yi öldüren Ermeni fesatçı 19
- Şımavon, Rusya tebe'asından, Ermeni fesatçı 24, 36
- Şivarş, mekteb hocası, Kayseri ve Merzifon olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Şûrâ-yı Devlet Dâ'iresi 58
- Tahsin, Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyârî 67, 69, 71
- Talas 21
- Talori 1, 5, 18, 55, 56
— vak'ası 4, 5
- Tanil veled-i Hamparsum, Ekmekçi, Arabkir kasabasından, Dersim Kürdlerini Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden Ermeni fesatçı 24, 36
- Tanil, Kara Parsih oğlu, Kayseri ve Merzifon civarında olaylara karışan Ermeni fesatçı 33
- Tanil, Râhib, Kayseri ve Merzifon civarında olaylara karışan Ermeni fesatçı 32, 33
- Tanos, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Taş mahallesi, Bitlis'de 31
- Taşhan 41
- Tatar Mehmed Efendi, Tokad civarında Ermeniler tarafından öldürülen 19
- Tatyos, Çömlekçi, Ermeniler tarafından katledilen 20
- Tatyos, Hınçak Komitesinden, Maksudzade Simon Bey'i yaralayan 28, 29
- Tatyos, Kunduracı, Sivas'ta fesat cemiyetini idare ettiği için yargılanan 35
- Tatyos, Yozgad'ın Bebek karyesinde Ermenilere silah dağıtan 22
- tebe'a-i Devlet-i Aliyye 60
- tebe'a-i ecnebiyye 61, 62
- tebe'a-i şâhâne 54, 63
- Tekeryan Artin, Yozgad'da müslüman ahaliye ateş eden 20
- Tenel, mekteb-i tıbbiye talebesinden, pasaportu Vartan Papasyan tarafından kullanılan 46
- Tenos kazâsı, Sivas 20
- Teohari, Kuruçaylı, Ermeni fesat erbabından 17
- Terlemezyan Panos, Van'da cinayetlere karışan Ermeni fesatçı 22
- Terzi karyesi, Yozgad 21
- Ticâret ve Nâfi'a Nezâreti 59
- Tiflis 3
— 'de cem'iyet-i fesâdiyye 56
- Times* 2
- Tokad 18, 24
— Mahkeme-i Adliyyesi 25
- Tomayan Karabet, Hınçak Komitesi namına Kayseri ve civarında komite teşkil eden 32, 33
- Tomo, Mardiros oğlu, Boğazkesen karyeli, Van'da Zabtiye Ali Onbaşı'yı öldürenlerden 23
- Toni, Muş'ta Ermenileri kıskırtan fesatçı 34
- Tono, Muş'ta Ermeni fesatçı Mihran Damadyan'ın firarına yardım eden 42
- Tophane-i Âmire Dâ'iresi 58
- Topkapı 15
- Tor Karabet, firari, Ermenileri Osmanlı Devleti aleyhine isyana teşvik eden 28, 42
- Tormazlıyan Filipos, Keskin Ma'deni'nde pankart asan Ermeni fesatçı 36
- Toros, Ayan oğlu (nâm-ı diğer Dikran), Makaroğlu karyeli, Simon Kethüdâ'yı katleden 20
- Toros, Ebrim oğlu, Sivas'da fesat cemiyeti üyesi 37
- Toros, Gürünlü, Hınçak Komitesi icra memuru 32

- Toros, Keşiş oğlu, Sivas vergi ketebesinden
Hacı Mustafa Efendi'nin evine baskın
düzenleyen 19
- Tortum, Erzurum 17
- Trablusgarb 63
- Trabzon Vilâyeti 62
— Vilâyeti İstînâf Mahkemesi 32
- Truşak*, Tiflis'de yayınlanan Ermenice gazete
3, 45, 54
- Tuğyan-ı Efkâr/Tuğyan-ı Cedîd*, Hınçak
Komitesi tarafından Anadolu'daki
Ermenileri tahrik için neşredilen risale 6
- Turso, Palu kasabası ahalisinden Ermeni
fesatçı 30
- Tuzhisar karyesi, Hafik kz. 37
- Tüfenkçi Agop, İstanbul'da şemsiye tarzında
tüfenk imalatı yapan 17
- Türk 7, 13, 51
- Türkçe ibâre 41
- Türkiye 7, 8
- Ukiha, Bâyezid sancağı dahilinde ihtilâl
çıkarma teşebbüsünde bulunan 43
- Uşar, diğer adı Kirkız, Makaroğlu karyeli
Simon Kethüdâ'yı öldüren Ermeni fesatçı
20
- Van 22, 23, 35, 37, 62
— Vilâyeti İstînâf Mahkemesi Cezâ
Dâ'iresi 30, 31, 35, 38, 40
- Varcabet, Vartinis karyeli, Muş'ta cinayet
işleyen Ermeni fesatçı, 18, 34
- Varciton, fesat cemiyetine mahsus mühür 37
- Vard Badrikof, Rusyalı, Hınçak Komitesinin
Dersa'âdet İcra Şubesi Reisi 4, 5, 6
- Varjabet Dikran, Van vilayet tercümanı,
Ermenilerce öldürülmek istenen 23
- Varjabet Yakazar, Van'da cinayetle yargılanıp
kalebentlik cezasına çarptırılan 38
- Varna 47
— ihtilâl komiteleri 41
- Vartalo Veston Papazyan bkz. Vartan
Papasyan
- Vartan Papasyan, Cenevre Anarşist Cemiyetine
mensub, Tenel adında bir Musevinin sahte
pasaportuyla dolaşan İran uyruklu Ermeni
anarşist 45, 46, 47, 48
- Vartan, Avakim oğlu, Ahışa ahalisinden ve
Rusya tebe'asından, fesatçı 17
- Vartan, Kuruçaylı, Ermeni fesat erbabından 17
- Vartan, Patrikhâne Başpapası Sökyas Efendi'ye
silahlı saldırıda bulunan 26, 27
- Vartan, Şataklı, Ermeni fesatçı 23
- Vartanyan Mihran, Kayseri ve Merzifon
olaylarına karışan Ermeni fesatçı 33
- Vartanz Papazyan Rüstem bkz. Vartan
Papasyan
- Varteres, Karamanoğlu, Merzifonlu Kunduracı
Makri'yi öldüren Ermeni fesatçı 19
- Varteres, Merzifon'da eşkiyalık yapan Ermeni
fesatçı 24, 29
- Vartinis karyesi, Muş'ta 18, 34
- Varzabet Karabet, Karahisar'da Ermeniler
tarafından öldürülen 20
- Vasilovi[Vaslui], Romanya'da bir şehir 46
vezâret 58, 59 60
vilâyât-ı şâhâne 1, 17
vinçester 12
— fişengi 17
- Viramyân, Markar, Hamparsum Boyacıyan'ın
arkadaşı, Ermeni fesatçı 15
- Viyana 48
- Yahûdî 61, 62
- Yahya, Ma'den posta zabtiyesi, Ermeniler
tarafından katledilen, Yozgad 32
- Yakazar Kethüdâ, Van'da cinayetlerde bulunan
Ermeni fesat cemiyeti üyesi 23, 40
- Yanya 62

Yemen 63

Yervantyan Kalost veled-i Kalost, Dere
Kilisesi Papası, Van 35

Yezîdî 52

Yozgad 1, 5, 21, 22, 26, 32, 57

— hâdisesi 20, 21

— Kilisesi 20

Yusuf Behcet, Matbû'at-ı Dâhiliyye Müdîri 56,
57, 60, 63

Yusuf Efendi, Polis, Yozgad'da Ermeniler
tarafından öldürülen 24

Zabtiye 67

— nâzırı 67

— Nezâreti 59

Zadukyan Toros, Gürünlü, Ermeni fesatçı,
Ma'den postasının önünü keserek paralarını
gasbedenlerden 21

Zakar, Kuruçay'da eşkiyalık yapan Ermeni 17

Zeytun 5

Zeytunlular 23

Zımara karyesi, Divriği kz., Sivas 31

Zırtoyan Karabet, Van'da suikast düzenlediği
için yargılanan 3

Zirâ'at Bankası Dâ'iresi 59

Zor 61

Zosim, mekteb-i tıbbiye talebesinden,
Papasyan'ın kullanması için Tenel'in
pasaportuna zorla el koyan 46

Zulamoğlu, tebe'a-yı sâdıktan, Ermeniler
tarafından katledilen 19

METNİN FOTOKOPİSİ

